

Univerzita Hradec Králové
Fakulta informatiky a managementu
Katedra rekreologie a cestovního ruchu

Využití monitorování dopadů turismu v destinačním managementu

CHKO Blaník

Bakalářská práce

Autor: Michaela Vošvrdová

Studijní obor: Management cestovního ruchu

Vedoucí práce: prof. RNDr. Josef Zelenka, CSc.

Hradec Králové

Duben 2018

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

V Hradci Králové dne: 4. 4. 2018

.....

Michaela Vošvrdová

Poděkování

Děkuji prof. RNDr. Josefu Zelenkovi, CSc. za odborné vedení bakalářské práce a cenné rady a připomínky. Děkuji také Ing. Martinu Klaudysovi ze Správy CHKO Blaník za ochotu a poskytnutí klíčových informací. Dále bych chtěla poděkovat všem, kdo mi věnovali svůj čas při rozhovorech vedených pro účely této práce.

Anotace

Název: Využití monitorování dopadů turismu v destinačním managementu

Tato bakalářská práce se zabývá využitím monitoringu dopadů turismu na území CHKO Blaník. Cílem práce je identifikace dopadů cestovního ruchu na přírodní i socio-ekonomické prostředí destinace a zhodnocení využití výsledků monitoringu pro místní destinační management. Použité metody zahrnují terénní výzkum, fotodokumentaci a rozhovory s klíčovými aktéry cestovního ruchu (obce, podnikatelé a Správa CHKO Blaník) za použití teoretických poznatků o dopadech turismu, monitoringu a destinačním managementu.

Výsledkem práce je identifikace dopadů turismu a návrh využití výsledků monitoringu pro destinační management, resp. Správu CHKO Blaník. V závěru jsou kromě doporučení uvedeny také možnosti dalšího výzkumu.

Klíčová slova

chráněná území, dopady cestovního ruchu, monitoring, destinační management, CHKO Blaník

Annotation

Title: Use of Tourism Impact Monitoring in Destination Management

The Bachelor's thesis deals with tourism impact monitoring in the Blaník Protected Landscape Area. The aim of the thesis is to identify tourism impacts on natural and socio-economic environment of the destination and to evaluate use of results in destination management. The methods used include field research, photo documentation and interviews with key people involved in tourism (community, businessmen and Management of the Blaník Protected Landscape Area) with the help of theoretical findings about tourism impacts, monitoring and destination management.

The result of the thesis is identification of tourism impacts and proposal for use of results in destination management or Management of the Blaník Protected Landscape Area. At the end, the thesis contains recommendations and further possibilities of research.

Keywords

protected areas, tourism impacts, monitoring, destination management, the Blaník Protected Landscape Area

Obsah

1	Úvod	1
2	Cíl a metodika práce	2
2.1	Cíl práce	2
2.2	Metodika	2
3	Teoretická část.....	4
3.1	Zvláště chráněná území v ČR	4
3.1.1	Chráněné krajinné oblasti	7
3.1.2	Shrnutí	8
3.2	Dopady cestovního ruchu v chráněných územích	9
3.2.1	Pozitivní dopady cestovního ruchu.....	9
3.2.2	Negativní dopady cestovního ruchu	11
3.2.3	Shrnutí	15
3.3	Monitoring v chráněných územích	16
3.3.1	Techniky monitoringu	19
3.3.2	Monitoring v České republice	23
3.3.3	Shrnutí	24
3.4	Destinační management.....	24
3.4.1	Destinační management a udržitelnost.....	26
3.4.2	Shrnutí	30
4	Případová studie - CHKO Blaník	32
4.1	Vymezení území	32
4.1.1	Geologická charakteristika CHKO Blaník	35
4.1.2	Biologická charakteristika CHKO Blaník	36
4.1.3	Historie území	37
4.1.4	Ochrana přírody	39
4.1.5	Geopark Kraj Blanických rytířů	40
4.1.6	Cestovní ruch v CHKO Blaník.....	43
4.2	Průběh šetření	44
4.3	Výsledky šetření	47
4.3.1	Výchozí podmínky	47
4.3.2	Dopady turismu na přírodní prostředí a krajinu	53
4.3.3	Dopady turismu na socio-ekonomické prostředí	60
4.3.4	Využití výsledků monitoringu v destinačním managementu	67
4.4	Shrnutí výsledků šetření.....	71

5	Závěry a doporučení	74
6	Seznam zdrojů	76
7	Přílohy	I
7.1	Seznam použitých zkratek	I
7.2	Seznam obrázků	II
7.3	Seznam tabulek	IV
7.4	Záznam rozhovoru s Ing. Martinem Klaudysem	V
7.5	Dodatečná fotodokumentace.....	IX
7.6	Zadání bakalářské práce.....	XV

1 Úvod

V podmínkách současného globalizovaného světa dochází často k drancování životního prostředí, ekologickým krizím, ale i vytváření množství odpadu, nezaměstnanosti, ztrátě kvality zboží a služeb a mnoha dalším negativním jevům. Chráněná území tak představují jedinečná místa, která nemají potenciál pouze v ochraně přírody, ale mohou také výrazně přispět k regionálnímu rozvoji - zvýšit zaměstnanost, zabránit únikům peněz či zachovat místní tradice. Cestovní ruch je bezesporu výtečná možnost, jejímž prostřednictvím lze dosáhnout symbiózy mezi ochranou životního prostředí a místním rozvojem; zásadní podmínkou je však jeho udržitelný rozvoj.

Cestovní ruch v chráněných územích v průběhu minulých let výrazně rostl a růst bude i nadále. Většina obyvatel, zvláště v rozvinutých zemích, žije ve městech, a tak roste i jejich touha po kontaktu s přírodou, která je lidským domovem; člověk bez ní nemůže přežít a měl by o ni pečovat. Aby se předešlo nezvratným poškozením v důsledku neudržitelného turismu, je nezbytná aktivní činnost subjektů spravujících dané území. V ideálním případě by cestovní ruch v oblasti měla koordinovat destinační společnost ve spolupráci s ostatními subjekty, neboť destinační management jako takový výrazně ovlivňuje udržitelnost cestovního ruchu v destinaci.

Nezbytnou součástí efektivního managementu cestovního ruchu v chráněných územích je soustavný a systematický monitoring dopadů turismu, jehož výsledky mohou být využity pro rozhodování managementu nebo jako podklad pro modelování. Cíle monitoringu by měly vycházet ze záměrů managementu daného chráněného území. Využití monitoringu v chráněných územích je mnohohrstevné, neboť jeho výsledkem by měla být také zpětná vazba ohledně efektivity a účinnosti praktických opatření.

Chráněná krajinná oblast Blaník byla zvolena pro monitoring dopadů turismu z důvodu jejího kompaktního a relativně malého území, poskytujícího vhodný rámec pro dané šetření. Důvodem výběru byl rovněž zájem problematiku v blízké CHKO Blaník podrobně prozkoumat.

2 Cíl a metodika práce

2.1 Cíl práce

Prvním cílem této bakalářské práce byla identifikace dopadů cestovního ruchu v CHKO Blaník. Monitoring sestával jak z identifikace dopadů turismu na přírodní prostředí a krajinu, tak socio-ekonomických dopadů na místní komunitu.

Druhým cílem bylo zhodnocení a návrh využití výsledků monitoringu dopadů turismu místní destinační společností, resp. Správou CHKO Blaník, která může využít zjištěné skutečnosti ve své činnosti.

2.2 Metodika

Vzhledem k totožným významům spojení „cestovní ruch“ a „turismus“ jsou v tyto pojmy v práci používány alternativně, tedy vzájemně zaměnitelně. Pro dosažení cílů práce byly zvoleny dvě výzkumné otázky. První byla stanovena následovně:

"Jaké jsou dopady turismu v CHKO Blaník?"

Tato otázka byla dále rozdělena na dvě dílčí podotázky:

"Jaké jsou dopady turismu na přírodní prostředí a krajinu CHKO Blaník?"

"Jaké jsou dopady turismu na socio-kulturní a ekonomické prostředí místní komunity?"

Druhá výzkumná otázka byla stanovena následovně:

"Jakým způsobem lze využít výsledky monitoringu dopadů turismu v CHKO Blaník v destinačním managementu?"

Práce byla koncipována jako kvalitativní výzkum, neboť se zabývá identifikací dopadů turismu. Jak popisují Trousil a Jašíková (2015), kvalitativní výzkum se snaží o interpretaci problému prostřednictvím terénního výzkumu a sběru informací. Praktická část byla v rámci výzkumu pojata jako případová studie, která podle nich popisuje případ holisticky a zachycuje jej v širších souvislostech.

V rámci primárního výzkumu bylo pro dosažení cílů práce využito terénního výzkumu a fotodokumentace, rozhovorů s pracovníkem Správy CHKO Blaník a dalšími zainteresovanými osobami.

Sekundární výzkum se skládal z obsahové analýzy odborné literatury, průvodců, plánů péče Správy CHKO Blaník, výroční zprávy ČSOP Vlašim, odborné zprávy o monitoringu návštěvnosti v CHKO Blaník, strategie MAS Blaník, webových stránek AOPK ČR, Asociace regionálních značek a Geoparku Kraj Blanických rytířů.

Výsledky šetření jsou zpracovány do návrhu opatření pro Správu CHKO Blaník. Podrobnější popis průběhu šetření je popsán v kapitole 4.2.

3 Teoretická část

3.1 Zvláště chráněná území v ČR

Jak uvádějí Zelenka et al. (2013), vnímání chráněných území se v posledních letech ve společnosti mění. Podle Páskové a Zelenky (2010) touží zejména lidé z vyspělých zemí čím dál častěji pobývat v člověkem nedotčené přírodě, proto bude návštěvnost zvláště chráněných území (dále též "ZCHÚ") v budoucnosti stále růst spolu se změnou forem cestovního ruchu (dále též "CR"). Považují proto za nutné změnit současný způsob realizace cestovního ruchu v těchto územích, který danému trendu neodpovídá. Zdůrazňují nutnost aktivního přístupu k turismu v chráněných územích namísto dosavadního pasivního, konzervátorského přístupu.

Zákon České národní rady o ochraně přírody a krajiny č. 114/92 Sb. (1992, dále jen „Zákon“) definuje kategorii zvláště chráněných území jakožto *"území přírodovědecky či esteticky velmi významná nebo jedinečná."* Zelenka a Pásková (2012) rozšiřují popis zvláště chráněného území jako území s biologickou rozmanitostí, jedinečnou geologickou stavbou či reprezentující charakteristický ráz krajiny.

Zákon (1992) vymezuje ochranné podmínky, klidová území, členění a režim zón, omezení činnosti a hospodaření ve zvláště chráněných územích a stanovuje šest kategorií:

- národní parky (NP);
- chráněné krajinné oblasti (CHKO);
- národní přírodní rezervace (NPR);
- přírodní rezervace (PR);
- národní přírodní památka (NPP);
- přírodní památka (PP).

Vítek a Pešout (2010) konstatují, že kategorizace chráněných území zákonem jsou zárukou toho, že má daná destinace, co se kvality přírodního prostředí týče, co nabídnout. Toho podle nich využívají mnohé cestovní kanceláře, rovněž se tato skutečnost výrazně projevuje v marketingu a zejména v reklamě.

Sport a rekreace v ZCHÚ

Podle Vítka a Pešouta (2010) je důležitým faktem, že turistika v oblasti chráněného území dnes již není dostatečně atraktivní a vzrůstá poptávka po alternativních turistických aktivitách a lákadlech pro návštěvníky, kterými se často stávají rekreační a adrenalinové sporty. Jak dále zdůrazňují, s výjimkou lanových center mají jiná sportovní centra typu snowparks, bikeparks či golfové hřiště poměrně významný negativní vliv na přírodní prostředí destinace.

Jak uvádějí Hušek a Vitek (2010), mnohé rekreační a sportovní aktivity jsou v chráněných územích provozovány po dlouhou dobu, v poslední době však dochází k novému způsobu provozování určitých aktivit a k rozvoji úplně nových disciplín, se kterými nemají správci území žádné zkušenosti. Zdůrazňují proto čerpání informací z odborné literatury, ale i ze zkušeností jiných orgánů ochrany přírody.

Hušek a Vitek (2010) vyzdvihují nutnost umožnit lidem rekreaci v přírodě, je však třeba uvážene hledat harmonii mezi pasivní ochranou přírody a umožněním návštěvnického prožitku. Jeden z nejdůležitějších nástrojů v tomto směru je podle nich tzv. princip předběžné opatrnosti, který se stal součástí Zákona (1992). Uvádějí, že lepším řešením v případě konfliktů s provozovateli různých sportovních aktivit není jejich celková eliminace, ale spíše jasné vytyčení podmínek, za kterých se dané aktivity v místě smějí provozovat.

Nejrozšířenější sportovně rekreační aktivity v ZCHÚ a jejich následky jsou popsány v tabulce č. 1:

Tabulka 1: Sportovně-rekreační aktivity v ZCHÚ

Aktivita	Negativní dopady	Alternativní přístupy
Cyklistika	▪ Zraňování živočichů ▪ Eroze a zhutňování půdy ▪ Zábor půdy pro výstavbu asfaltových cyklostezek	Rozvoj cyklotras
Hipoturistika	▪ Rušení a ničení chráněných druhů rostlin a živočichů ▪ Narušování povrchů cest	Rozvoj hipotras
Tramping	▪ Budování a provoz obydlí a ohnišť mimo určená místa	Vzdělávání veřejnosti
Horolezectví	▪ Poškozování skalních útvarů ▪ Eroze	Regulace dané aktivity

Zdroj: Vlastní zpracování podle Hušek a Vitek (2010), Hušek (2008), Eagles et al. (2002)

Financování ZCHÚ

Jak uvádějí Zelenka et al. (2013), jedním ze současných trendů cestovního ruchu v ZCHÚ je změna přístupu k financování managementu chráněného území a přechod na vícezdrojové financování. Eagles et al. (2002) mezi ně řadí:

- vstupné do chráněného území;
- poplatky z ubytování;
- prodej a půjčování vybavení;
- prodej běžného zboží;
- křížový marketing (nabízení souvisejících produktů).

Galvin et al. (2012) zmiňují, že zatímco v některých destinacích berou návštěvníci poplatky za vstup do chráněného území za samozřejmé, v jiných je proti nim zásadní odpor veřejnosti. Pro zmírnění odporu doporučují investovat vybrané peníze do zkvalitnění infrastruktury pro návštěvníky, využít je na spíš na specifické a konkrétní než obecné účely či informovat veřejnost o plánovaných investicích a jejich financování.

Kromě výše zmíněných možností financování chráněných území navrhuje Galvin et al. (2012) licence a pronájem objektů pro místní podnikatele (management ZCHÚ tak bude mít více energie věnovat se správě území) či dárcovství a dobrovolnictví. Popisují program neziskové organizace Volunteer International, jejíž členové pomáhají různými činnostmi v chráněných územích zejména Jižní Ameriky.

Podle Patzelt (2010a) je současná plná závislost managementu ZCHÚ v České republice na státním rozpočtu mimořádně riziková z důvodu vzrůstajícího tlaku na snižování výdajů. Jako příklad uvádí praktické vymizení strážců přírody navzdory růstu návštěvnosti chráněných území.

Plošné zavedení poplatků za vstup do chráněného území v ČR se podle Patzelt (2010a) setkává u veřejnosti s velkým odporem. Přesto popisuje několik míst, kde k vybírání poplatků ze strany obcí či vlastníků pozemků dochází a nesetkává se s odporem veřejnosti. Uvádí i nepřímé zpoplatnění ve formě certifikovaných průvodců či povinného parkovného. Negativním faktem je však podle něj to, že tyto poplatky neinkasují orgány ochrany přírody.

Patzelt (2010a) shrnuje výhody, které má zavedení vstupného v chráněných územích:

- umožňuje řízení návštěvnosti;
- dodává záruku kvality a přitahuje návštěvníky;
- motivuje správce území k zájmu o návštěvníky;
- vede ke zvýšení kvality turistické infrastruktury;
- pomáhá zaměstnanosti a příjmům obcí;
- vede ke zlepšení péče o chráněné území.

Důležitým faktem hovořícím ve prospěch zavedení vstupného je podle Patzelta (2010a) to, že jde o nástroj umožňující monitoring a řízení návštěvnosti, tedy jeho hlavním cílem nejsou finanční příjmy.

3.1.1 Chráněné krajinné oblasti

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (2017a, dále jen "AOPK ČR") dělí zvláště chráněná území v ČR na velkoplošná, kam patří národní parky a chráněné krajinné oblasti, a maloplošná, kam spadají ostatní čtyři kategorie. Pro účely této bakalářské práce jsou klíčové zejména chráněné krajinné oblasti.

Podle Zákona (1992) lze chráněné krajinné oblasti definovat jako *"rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení"*.

Zákon (1992) uvádí přípustnost rekreace pod podmínkou nepoškození přírodní hodnoty území, ale i hospodářské využívání území za účelem zachování a zlepšování stavu ekosystémů. Na celém území CHKO je podle něj zakázáno:

- táboření a rozdělávání ohňů mimo určená místa;
- zbavování se odpadků mimo určená místa;
- stavba nových dálnic a sídelních útvarů;
- pořádání automobilových a motocyklových soutěží;
- vjezd motorových vozidel mimo silnice a místní komunikace (až na výjimky);
- záměrné rozšiřování nepůvodních druhů fauny a flory;
- provádění chemického posypu cest.

Zákon (1992) vymezuje také povinnou zonaci CHKO zpravidla do 4, nejméně však 3 zón, z nichž první zóna je nejprísnejší chráněná. Každou chráněnou krajinnou oblast má podle něj na starost správa CHKO.

Ministerstvo životního prostředí ČR (2017) uvádí, že chráněné krajinné oblasti pokrývají 14,39% rozlohy území ČR. Níže je uvedeno porovnání, kolik procent rozlohy státu tvoří chráněné krajinné oblasti v sousedních zemích:

- Německo - 28,5% (Hessisches Ministerium für Umwelt, Klimaschutz, Landwirtschaft und Verbraucherschutz, 2018);
- Rakousko - 15% (Krpálková, 2012);
- Slovensko - 10,66% (Ministerstvo životného prostredia SR, 2018);
- Polsko - 8,4% (Komisja Ochrony Przyrody, 2018).

Jak uvádějí Fišer a Obermajer (2016), celkem se v České republice nachází 26 chráněných krajinných oblastí. Jejich seznam uvádí AOPK ČR (2017b): Český ráj, Moravský kras, Šumava, Jizerské hory, Jeseníky, Orlické hory, Žďárské vrchy, Český kras, Labské pískovce, Beskydy, Slavkovský les, České středohoří, Kokořínsko - Máchův kraj, Lužické hory, Pálava, Křivoklátsko, Třeboňsko, Bílé Karpaty, Blaník, Blanský les, Litovelské Pomoraví, Broumovsko, Poodří, Železné hory, Český les, Brdy.

3.1.2 Shrnutí

Jak zdůrazňují Pásková a Zelenka (2010), zejména ve vyspělých zemích se rozvíjí trend zvyšující se návštěvnosti chráněných území včetně změny forem cestovního ruchu. Hanuš a Vítek (2010) diskutují rozvoj nových sportovních aktivit v ZCHÚ, kdy je třeba umožnit lidem rekreaci v přírodě a zároveň přírodu chránit. Přestože dnes již tradiční aktivity jako cykloturistika či hipoturistika mohou negativně působit na předmět ochrany, za větší riziko považují nové aktivity, jako jsou snowparky či golfové hřiště.

Možnosti financování chráněného území uvádějí Eagles et al. (2002). Galvin et al. (2012) zmiňují rovněž netradiční způsoby financování, mezi něž řadí licence či dobrovolnictví. Patzelt (2010a) popisuje současný trend přechodu k vícezdrojovému financování ZCHÚ v ČR a navrhuje zavedení vstupného či jinou formu poplatků pro snížení závislosti na státním rozpočtu.

Zákon (1992) dělí zvláště chráněná území v České republice na velkoplošná a maloplošná, přičemž mezi velkoplošná patří národní parky a chráněné krajinné oblasti,

kterým se věnuje tato práce. Zákon (1992) připouští rekreaci i hospodářské využívání CHKO, stanovuje však jejich omezení a vymezuje povinnou zonaci. Podle Fišera a Obermajera (2016) se v ČR nachází celkem 26 chráněných krajinných oblastí, které tvoří podle Ministerstva životního prostředí (2017) 14,39% rozlohy státu.

3.2 Dopady cestovního ruchu v chráněných územích

Jak uvádí Indrová (2010), cestovní ruch je v současnosti důležitým fenoménem a často výraznou součástí národní ekonomiky. Turismus se podle ní v hierarchii potřeb posouvá stále více z luxusních požitků do běžných potřeb života, s čímž souvisí vzrůstající trend mezinárodních turistických příjezdů od začátku 21. století. Jako takový proto cestovní ruch podle Páskové (2014) kladně i záporně působí na různé dimenze prostředí dané destinace cestovního ruchu, ale i tranzitní a zdrojové oblasti.

Na dopady cestovního ruchu má vliv množství faktorů, které shrnuje Pásková (2014):

- destinační typ;
- destinační management;
- existence ochranného režimu;
- vzorec chování většiny návštěvníků;
- míra sezónnosti;
- míra ekonomické diverzity;
- politika cestovního ruchu.

Jak konstatuje Pásková (2014), dopady turismu se projevují i nepřímo ve formě externalit. Trh cestovního ruchu podle ní vytváří zejména negativní externality, které narušují autoregulační schopnost tržního systému, ale i ekosystémů. Jako příklad pozitivní externality uvádí *genius loci* či nadprůměrnou biodiverzitu.

3.2.1 Pozitivní dopady cestovního ruchu

V odvětví cestovního ruchu se projevuje tzv. multiplikační efekt, který Zelenka a Pásková (2012: 358) popisují jako *"skutečnost, že cestovní ruch v daném místě [...] podněcuje i rozvoj dalších služeb bezprostředně spjatých s uspokojováním potřeb návštěvníků (např. služby ubytovací, stravovací, zábavní, služby motoristům), ale i aktivity s cestovním ruchem jen nepřímo související (např. stavebních, opravárenských atd.) [...]."*

Podle nich má tento efekt pozitivní vliv na kupní sílu místních obyvatel, a tím i na regionální rozvoj.

Ekonomické dopady

Mathieson a Wall (1982) cit. in Leung et al. (2015) jmenují hlavní ekonomické benefity, které cestovní ruch chráněnému území přináší, a to příjmy, zaměstnanost či angažovanost místních obyvatel. Leung et al. (2015) dále popisují, jak návštěvníci přinášejí do destinace peníze, které se následně mohou využít pro místní rozvoj.

Socio-kulturní dopady

Leung et al. (2005) zdůrazňují, že cestovní ruch může do chráněného území a jeho okolí přinést kromě ekonomických výhod i mnohá další pozitiva pro místní komunitu, z nichž za nejdůležitější považují následující:

- udržení či zlepšení kvality života místních obyvatel (infrastruktura, telekomunikace, vzdělávání, zdravotní péče);
- uvědomění si hodnoty místního přírodního i kulturního dědictví;
- získávání nových schopností a dovedností pro místní obyvatele;
- navazování partnerství.

Jako specifický pozitivní vliv zmiňují Leung et al. (2015) také zdravotní dopady, protože např. pobyt v přírodě pozitivně ovlivňuje fyzické i duševní zdraví lidí. Popisují kladné působení přírody či pobytů v přírodě na různá onemocnění, ale i stres či potíže, způsobené moderním životním stylem s nedostatkem fyzické aktivity. Pešout a Vítek (2010) zdůrazňují, že návštěvnický prožitek a pobyt v přírodě ovlivňuje celkový vztah a uvědomělé chování člověka (zejména dětí) k přírodě.

Environmentální dopady

Buckley (2010) cit. in Leung et al. (2015) uvádí, že cestovní ruch v ZCHÚ může být přímo zaměřen na ochranu přírody. Leung et al. (2015) zdůrazňují tři základní pilíře, na nichž je možné ochranu přírody chráněného území budovat:

- příjmy managementu chráněného území (jako např. vstupní poplatky, které umožňují místnímu managementu financovat ochranu biodiverzity);

- ekonomické dopady na místní komunitu (které motivují místní obyvatele, aby chránili přírodní dědictví a vážili si ho);
- podpora biodiverzity a ochrany životního prostředí od veřejnosti.

Podle Leung et al. (2015) je ekoturismus a další formy udržitelného cestovního ruchu ideálním nástrojem provozování turismu v chráněném území s ohledem na jeho ochranu. Dále zdůrazňují vzdělávání veřejnosti v oblasti ochrany přírody prostřednictvím ekoturismu.

3.2.2 Negativní dopady cestovního ruchu

Leung et al. (2015) zdůrazňují, že kromě pozitivních efektů může cestovní ruch přinést i řadu negativních dopadů. Jak uvádí Pásková (2014), negativní dopady cestovního ruchu, které označuje obecně jako "turistické znečištění", se projevují především v oblastech, které jsou turismem zatíženy v nejvyšší míře; jedná se zejména o destinace, závislé na cestovním ruchu ekonomicky, se zranitelnými ekosystémy či stylem života výrazně odlišným od životního stylu návštěvníků. Leung et al. (2015) dodávají, že pro zabránění, minimalizaci či nápravu negativních dopadů je nezbytný monitoring, který je podrobněji popsán v kapitole 3.3.

Environmentální dopady

Jak uvádějí Leung et al. (2015), cestovní ruch působí negativně na své okolí jak při výstavbě různých turistických zařízení či dopravní infrastruktury., tak i během samotného provozu. Duim a Caalders (2002) cit. in Zelenka et al. (2013) však dodávají, že je problémové vytyčit přesný vztah mezi cestovním ruchem v chráněném území a jeho negativními dopady, a to zejména z těchto důvodů:

- rozdílné podmínky a rozmanitost turistických aktivit;
- komplexnost biodiverzity;
- nedostatek znalostí o fungování ekosystémů;
- obtížnost zvolení indikátoru pro monitoring;
- nedostatek znalostí o přímém vlivu člověka na ekosystémy;
- na biodiverzitu nepůsobí z lidských faktorů pouze cestovní ruch.

Souhrn konkrétních negativních dopadů cestovního ruchu na přírodní prostředí a krajinu včetně popisu turistických aktivit, které jsou jejich vyvolávacím faktorem, je uveden v tabulce č. 2.

Tabulka 2: Negativní environmentální dopady cestovního ruchu

Oblast dopadů	Turistické aktivity	Příklady potenciálních negativních dopadů
Ovzduší	Motorizovaná doprava	Emise CO₂ z fosilních paliv přispívají k místní i globální změně klimatu
Světlo	Osvětlení v a poblíž návštěvnických zařízení	Změny v chování a reprodukci živočichů v okolí skiareálů
Hluk	Konstrukce a provoz zařízení	Hluk z motorizované dopravy může ovlivnit chování a rozmnožování hnízdicích ptáků
Voda	Odstraňování odpadů do vodního prostředí	Kontaminace vody odpadky (masové vodáctví a odpadky podél Vltavy v NP Šumava)
Půda a geologie	Aktivity vyvolávající erozi, vandalismus	- Fyzické a chemické změny v půdě, eroze a zhutnění půdy - Poškození skalních útvarů (nadměrná návštěvnost a poškození PP Tiské stěny)
Krajina a volně žijící druhy	Oficiální i neoficiální výstavba	Vizuální dopady osídlení na krajinu (hotel Horizont v NP Krkonoše jako příklad zničení krajinného rázu)
	Zabrání půdy pro výstavbu turistických zařízení, zvýšená spotřeba přírodních zdrojů, znečištění místních habitatů	Úbytek a fragmentace habitatů (např. mizení ptačích druhů kvůli úbytku starých sadů a luk v CHKO Jeseníky)
	Pěší, cyklo- a motorizovaná doprava	- Změny v růstu, chování, reprodukci a v druhové pestrosti - Zmenšení populace křehkých druhů a jejich nahrazení odolnějšími
	Lov a rybolov	- Změny v druhové skladbě, reprodukci a sociálním chování - Mizení druhů (populace rysů v NP Šumava)
	Rušení zvířat způsobené pozorováním či focením	Změny v chování zvířat (ohrožení populace tetřeva hlušce)

Oblast dopadů	Turistické aktivity	Příklady potenciálních negativních dopadů
		na Šumavě)

Zdroj: Vlastní zpracování podle Zelenka et al. (2013), Leung et al. (2015), Hušek a Vitek (2010), Bureš et al. (2000), Pásková (2014), Bohuňková (2015), Hradská (2004), Rajlichová (2014), Flousek a Harčarik (2009), Dvořák (2017)

Některé z výše uvedených dopadů CR jsou podrobněji popsány dále:

Emise

Zelenka a Pásková (2012: 141) popisují emise jako *"označení pro látky, uvolňované ze zdrojů znečištění do životního prostředí (nejčastěji úžeji do vzduchu), resp. označení pro proces uvolňování znečišťujících látek (pevných, plynných, aerosolů aj.) a energií do životního prostředí (...)"*. Jak dodává Pásková (2014), cestovní ruch je zdrojem znečištění přímo (silniční doprava, noční lyžování, provoz turistických zařízení) i nepřímo prostřednictvím výstavby a provozu turistických zařízení, přičemž během těchto činností spotřebováváním zdrojů vznikají emise.

Eroze

Podle Zelenky a Páskové (2012) je pojem eroze označením procesu narušování zemského povrchu, povrchu hornin, pobřeží nebo výtvarů člověka fyzickým a chemickým působením (větru, vody, sněhu, ledovce, živých organismů a člověka). Udávají vliv cestovního ruchu na proces eroze ve formě obrušování povrchu památek dotyky, prošlapáváním a rozšiřováním cest či vytvářením turistické infrastruktury. Na druhou stranu eroze podle nich zapříčiňuje vznik nejrozumnějších turistických atraktivit, jako jsou kaňony, skalní města a brány, jeskyně a krasové útvary, ledovcová jezera, fjordy, propasti a další.

Pásková (2014) popisuje další turistické aktivity působící erozi, jako jsou horolezecká činnost nebo vodáctví. Dále dodává, že míra sešlapu (tedy eroze způsobená pohybem lidí po nezpevněných stezkách) patří k indikátorům monitoringu dopadů CR, a to zvláště ve vztahu k pěší či hipoturistice.

Zavlečení nepůvodních druhů

Jak uvádí Pásková (2014), cestovní ruch působí negativně na místní ekosystém různými způsoby, mezi něž patří i šíření nepůvodních druhů, které vede k poklesu biodiverzity a mizení původních druhů fauny a flory. Podle ní se jedná zejména o semena rostlin, mikroorganismy a drobné živočichy přenášené na oděvu či v potravinách. Leung et al. (2015) dodávají, že jakmile se jednou určité mikroorganismy či semena, ale i savci, dostanou na dané území, je prakticky nemožné je později vymýtit; existuje jen málo úspěšných případů, zejména na malých ostrovech.

Poškozování přírody a biodiverzity

Pásková (2014) definuje poškozování přírody a biodiverzity jako vandalismus způsobený návštěvníky, kteří poškozuji či sbírají chráněné živočichy a rostliny, nerosty, horniny a fosilie, poškozuji skalní útvary či vytvářejí graffiti. Rajlichová (2014) zdůrazňuje pytláctví, které ohrožuje i vzácné šelmy, jako je rys či vlk.

Ekonomické a socio-kulturní dopady

Jak uvádí Pásková (2014: 64), *"v porovnání s vlivy cestovního ruchu na přírodní složky geografického prostředí se socio-kulturní dopady neprojeví zpravidla tak zřetelně a bezprostředně, jsou hůře identifikovatelné a měřitelné, méně medializované a zatím ne důsledně zkoumané."* Zdůrazňuje však, že environmentální dopady turismu jsou s ekonomickými a socio-kulturními dopady vzájemně provázané. Níže jsou podrobněji popsány uvedené dopady turismu, které se nejvíce týkají chráněných území.

Turistická iritace

Podle Páskové (2014) se jako zjednodušený ukazatel turistické iritace používá tzv. Doxeyho iritační index, který popisuje čtyři postoje místních obyvatel k cestovnímu ruchu: euforie, apatie, znechucení, antagonismus. Dodává, že v průběhu životního cyklu destinace se postoj místní komunity k turismu zpravidla zhoršuje. Příkladem je podle Svobodové (2014) apatie až znechucení obyvatel Špindlerova Mlýna v Krkonoších, který se stal z poklidného městečka nejnavštěvovanějším horským střediskem v ČR.

Komodifikace zdrojů

Pásková (2014) zdůrazňuje, že v rámci komodifikace zdrojů cestovního ruchu se z daného (typického místního) zdroje stává prodejní artikl, dochází k masové výrobě

zboží a ztrátě jeho autenticity a jedinečnosti. Jako příklad uvádějí Janošec a Havelková (2002) sběr vzácných Vltavínů na Šumavě; nelegální kopáči zde drancují území a vltavíny prodávají do zahraničí.

Ekonomické úniky

Pásková (2014) konstatuje, že ekonomické úniky jsou v cestovním ruchu zastoupeny zejména mezinárodními hotelovými a restauračními řetězci a velkými mezinárodními touroperátory, kteří importují své zboží a služby do destinace na úkor místních. Podle autorky souvisí ekonomické úniky i s daňovými zisky, které plynou převážně do sídel firem místo do jednotlivých destinací. Flousek a Harčarik (2009) popisují, jak daně z největších horských skiareálů v ČR (např. v Krkonoších) míří mimo region k sídlu vlastníka skiareálu. Jak dále zdůrazňuje Pásková (2014), pro pokles ekonomických úniků je nutné větší zapojení místní komunity do provozu cestovního ruchu, a to i na řídicí pozice.

3.2.3 Shrnutí

Jak uvádí Pásková (2014), dopady turismu jsou komplexní a existuje množství faktorů, které je ovlivňují. Jak zdůrazňují Indrová (2010) a Pásková (2014), vzhledem ke globálnímu růstu turismu se dopady turismu vyskytují nejen v samotných destinacích, ale i v tranzitních a zdrojových oblastech.

Z pozitivních dopadů turismu jmenují Leung et al. (2015) ekonomické, jako jsou příjmy a zaměstnanost, či socio-kulturní, mezi něž patří zlepšení kvality života, získání nových dovedností či uvědomění si hodnoty území. Popisují rovněž pozitivní dopady na přírodní prostředí, zejména ve formě zvýšení příjmů pro management ZCHÚ; za ideální nástroj udržitelného turismu v chráněných územích považují ekoturismus.

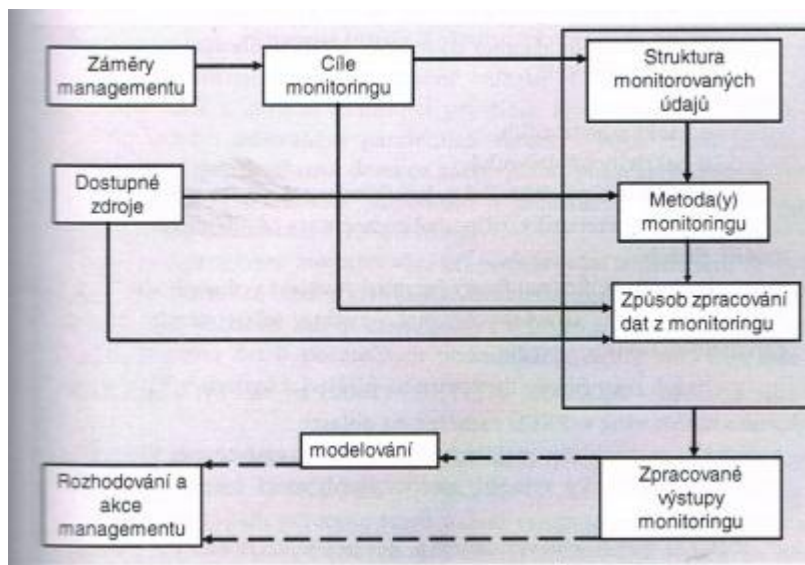
Negativní dopady ovlivňují rovněž přírodní i socio-ekonomické prostředí místní komunity. Pásková (2014) popisuje nejvýraznější dopady na přírodu a krajinu v chráněných územích, mezi něž patří emise, eroze, zavlečení nepůvodních druhů či poškozování biodiverzity. Z nejčastěji se vyskytujících ekonomických a socio-kulturních dopadů uvádí turistickou iritaci, komodifikaci zdrojů a ekonomické úniky.

3.3 Monitoring v chráněných územích

Monitoring je podle Eaglese et al. (2002) nezbytnou součástí každého plánovacího procesu, bez nějž nemůže žádný manažer ověřit pokrok v daném procesu. Uvádějí přesnou definici monitoringu: systematické a pravidelné měření klíčových indikátorů.

Jak zdůrazňují Galvin et al. (2012), pozorování, porozumění a předvídání vzorce chování návštěvníků jsou nezbytné prvky v efektivním a strategickém managementu chráněného území. Při absenci monitoringu hrozí podle nich nevratné negativní dopady na přírodu a krajinu, navíc odpadá možnost sledovat spokojenost návštěvníků; přesto se zatím monitoring v chráněných územích neprovádí systematicky a organizovaně.

Zelenka et al. (2013) zdůrazňují, že je třeba provádět monitoring plánovitě a vycházet ze záměrů managementu ZCHÚ, který vymezuje cíle monitoringu. Z nich a z dostupných zdrojů jsou podle nich odvozeny metody monitoringu. Zpracované výstupy mohou být podle nich využity rovnou pro rozhodování managementu nebo jako podklad pro modelování. Celé schéma vystihuje obrázek č. 1.

Obrázek 1: Propojení monitoringu a managementu ZCHÚ

Zdroj: Zelenka (2007) cit. in Zelenka et al. (2013: 231)

Galvin et al. (2012) uvádějí klíčové indikátory a aktivity, které mohou být v chráněných územích monitorovány:

- počet a typ návštěvníků (zdrojová destinace, věk, pohlaví, motivace pro návštěvu, sociální třída, délka pobytu, rozpočet);
- návštěvnické aktivity (hlavní aktivity, potenciální aktivity, podstata aktivity, marketing, rozpočet);

- spokojenost návštěvníků (kvalita, přednosti, nedostatky);
- environmentální dopady turismu (pozitivní a negativní vlivy na biodiverzitu a ohrožené druhy, dopady na neživou složku přírody, dopady na zásoby vody);
- socio-ekonomické dopady (vlivy na lokální ekonomiku, postoje a zkušenosti místní komunity);
- stav stezek (narušení povrchů, infrastruktury a nápisů, odpadový management, environmentální dopady).

Zelenka et al. (2013) vymezují monitoring:

- dopadů cestovního ruchu (na přírodní prostředí a krajinu, na socio-kulturní prostředí místní komunity, na ekonomické prostředí místní komunity, na návštěvníky);
- návštěvníků (toky návštěvníků, aktivity návštěvníků, chování návštěvníků a konflikty mezi návštěvníky, charakteristiky návštěvníků);
- kvality služeb.

Patzelt (2010b) zdůrazňuje, že cílem monitoringu by neměla být pouze ochrana přírody před turisty a návštěvníky, ale měl by to být i nástroj umožňující maximální ekonomické využití chráněného území. Existence ZCHÚ podle něj pozitivně působí na regionální rozvoj i přes určitá omezení vyplývající z ochrany přírody. Uvádí, že by výsledkem monitorování chráněného území měla být zpětná vazba a posouzení kroků destinačního managementu, efektivity vynakládaných prostředků a účinnosti opatření na ochranu přírody.

Eagles et al. (2002) vymezují oblasti, kde by se měl monitoring provádět; jedná se podle nich zejména o specificky ohrožené lokality nebo s podmínkami na hranici únosnosti, případně místa, kde management chráněného území realizuje své aktivity. Rovněž uvádějí lokality s absencí informací a dat.

Eagles et al. (2002) dále zdůrazňují, že jednou z funkcí monitoringu může být také snížení nákladů, protože při pozdním zjištění negativních dopadů je jejich případná náprava obvykle složitější a nákladnější. Zmiňují příklad poškození povrchu často užívané stezky - pokud se narušení zjistí včas, nebude náprava takovým problémem, zatímco při výrazném poškození bude nutné provést nejen finančně nákladná opatření, ale bude také případně nutné omezit aktivity a pohyb návštěvníků v dané lokalitě.

Monitoring by podle Eaglese et al. (2002) měli kromě speciálně vyškolených pracovníků provádět zaměstnanci ZCHÚ, místní komunita, lokální školy a univerzity, specialisté z programů pro návštěvníky, kteří mají na starost průzkum území, dále touroperátoři a v neposlední řadě také samotní návštěvníci. Za příklad dávají jihoafrickou přírodní rezervaci Ithala, kde turisté pomáhají pracovníkům rezervace s monitorováním divočiny.

Galvin et al. (2012) vymezují požadavky monitoringu, který má podle nich být:

- pravidelný a opakovaný (pro pozorování změn v čase);
- pružný (pro zvládnutí měnících se podmínek a manažerských priorit);
- vykazovaný (výsledky by měly být zpracovány a sdíleny).

Báltářeťu (2011) zdůrazňuje prožitek návštěvníků jako důležitou součást monitorovacího procesu. Návštěvník chráněného území může podle ní generovat sociální, kulturní a ekonomické přínosy pro dané území, při absenci strategického plánování může naopak zapříčinit množství negativních dopadů. Uvádí hlavní důvody, proč monitorovat nejen návštěvnost jako takovou, ale i spokojenost a prožitek návštěvníků:

- porozumění očekávání návštěvníků;
- porozumění motivaci a účelu návštěvy;
- ověření efektivity kroků managementu chráněného území;
- ověření spokojenosti návštěvníků (a to jak vůči jejich očekávání, tak s kvalitou služeb dané oblasti);
- ověření dodržování pravidel a opatření v chráněném území;
- ověření efektivnosti informačních materiálů a specializovaných průvodců;
- identifikace typu návštěvníků.

Současné trendy, které se v monitoringu chráněných území objevují, shrnují Zelenka et al. (2013):

- nové techniky a metodiky měření;
- standardizace metodiky;
- využití dat z monitoringu pro návštěvnícký management;
- kombinace monitoringu návštěvnosti s monitoringem jiných faktorů.

3.3.1 Techniky monitoringu

Jak uvádějí Galvin et al. (2012), monitoring nemusí být nutně komplikovaný; využití kombinace monitorovacích technik přináší nejlepší výsledky. Melville a Ruohonen (2004) cit. in Zelenka et al. (2013) jmenují následující faktory, které by měl management chráněného území při výběru techniky monitoringu vzít v úvahu:

- cenová dostupnost;
- informační požadavky;
- fyzická omezení umístění;
- dostupnost lidí obsluhujících zařízení.

Současné techniky monitoringu, jejich výhody a nevýhody jsou souhrnně uvedeny v tabulce č. 3.

Tabulka 3: Techniky monitoringu

Technika monitoringu	Výhody	Nevýhody
Sčítání a pozorování návštěvníků	▪ přesnost ▪ flexibilita ▪ mobilita ▪ možnost shromáždit kvalitativní data ▪ umístění na stálých místech ▪ kalibrace dalších metod monitoringu	▪ cena ▪ náročné na lidské zdroje a čas ▪ nesystematické využívání
Dotazníky a osobní rozhovory	▪ přesnost ▪ možnost shromáždit i kvalitativní data	▪ náročné na čas a práci ▪ náročné na analýzu a interpretaci dat ▪ možná nereprezentativnost výsledků ▪ malá návratnost ▪ použití škálovaných dotazníků
Registrace návštěvníků	▪ cenová efektivita ▪ participativnost ▪ přesnost	▪ potenciální nepřesnost
Nepřímé pozorování	▪ přesnost ▪ flexibilita ▪ mobilita, ▪ možnost shromáždit i kvalitativní data	▪ cena ▪ kalibrace sezónních a povětrnostních podmínek ▪ etické problémy

	▪ kalibrace dalších metod monitoringu	
Sčítací mechanismy	▪ přesnost	▪ cena ▪ výskyt technických problémů
Interaktivní diskuze	▪ přesnost ▪ otevřenost ▪ efektivita	▪ výsledky mohou být nereprezentativní ▪ náročné na čas a analýzu

Zdroj: Vlastní zpracování podle Galvin et al. (2012), Báltäreťu (2011), Zelenka et al. (2013)

Některé z výše uvedených monitorovacích technik jsou podrobněji popsány dále:

Sčítání a pozorování návštěvníků

Zelenka et al. (2013) zdůrazňují, že pro správnou realizaci této techniky monitoringu je třeba splnit objektivitu pozorování:

- pozorovatel nesmí ovlivňovat chování návštěvníků;
- je nutné přesně určit metodiku monitoringu;
- musí být zaznamenány podmínky pozorování.

Jak uvádí Báltäreťu (2011), terénní pozorovatele je vhodné umístit na nejvytíženější lokality ZCHÚ. Podle Kubínové et al. (2017) se sčítání pozorováním používá i ke kalibraci automatických čítačů.

Dotazníky a osobní rozhovory

Báltäreťu (2011) uvádí přínos dotazníků a osobních rozhovorů v případech, kdy je potřeba zjistit detailní informace o návštěvnících, jejich preferencích a očekávání. Galvin et al. (2012) zmiňují přínos online dotazníků, a to především pro jejich širokou dostupnost. Zelenka et al. (2013) však kromě jiných nedostatků této techniky popisují rozdíl v tom, co napíšou respondenti do dotazníků a jak se chovají ve skutečnosti.

Registrace návštěvníků

Podle Galvin et al. (2012) sem patří vlastní registrace návštěvníků, např. ve formě návštěvní knihy nebo v podobě knihy hostů, do které se zapisují ubytovaní turisté. Problémem je podle nich např. to, že zapsání do knihy hostů zmapuje pouze nocující návštěvníky.

Nepřímé pozorování

Nepřímé pozorování návštěvníků se podle Zelenky et al. (2013) dělí na videa z automatických kamer či s intervalovým záznamem a na letecké (satelitní) fotografie. U videí zmiňují faktory, které je při této technice třeba brát v úvahu:

- směr pohybu;
- velikost skupin;
- dopravní prostředek.

Campbell (2006) cit. in Zelenka et al. (2013) popisuje využití digitální kamery v kombinaci s infračervenými senzory pro rozlišení člověka a zvířat. Zelenka et al. (2013) popisují využití leteckých či (podstatně levnějších) satelitních fotografií na otevřených prostranstvích, jako jsou silnice, dálnice, louky, jezera či pláže. Krämmer a Thamm (2006) cit. in Zelenka et al. (2013) zmiňují možnost využití levného malého ultralehkého letadla.

Sčítací mechanismy

Mezi *mechanická zařízení* patří podle Zelenky et al. (2013) turnikety, dveře či brány. K odečítání průchodu využívá podle nich změnu polohy dvou magnetů. Uvádějí, že jejich využití je vhodné především na místech s omezeným vstupem: zámecké zahrady, vstupy do skalních měst a jeskyní či vstupy do památek.

Fotoelektrické čítače fungují v podobě světelných závor, infračervených senzorů, které zasílají data do sběrného místa (Zelenka et al., 2013). Zdůrazňují, že jsou velmi užitečným a často využívaným zařízením. Nejproblematictější je podle nich u této techniky nastavení kalibrace a nemožnost zaznamenat směr pohybu.

Zelenka et al. (2013) zmiňují využití *magnetických čítačů* pro monitoring počtu dopravních prostředků. Podle nich reagují tyto sčítače na pohyb kovového předmětu okolo zařízení.

Tlakové snímače se podle Zelenky et al. (2013) využívají pro monitoring cest; patří mezi ně rohože či pneumatické trubice. Protože se podle nich umísťují pod povrch cesty, jsou značně odolné proti vandalismu; spolu s fotoelektrickými čítači patří k nepoužívanějším typům snímačů.

Seizmické či *vibrační snímače* reagují na otřesy vyvolané pohybem návštěvníků (Zelenka et al., 2013). Stejně jako u tlakových snímačů zmiňují dobrou ochranu před zničením.

Mikrovlnné čítače zachycují podle Zelenky et al. (2013) změny v odrazech mikrovln od pohybujících se návštěvníků. Uvádějí použití těchto čítačů především pro monitoring vozidel.

Kubínová et al. (2017) popisují pyroelektrické neboli *tepelné čítače* jako zařízení, reagující na prudké změny teploty v prostředí, které vydává lidské tělo. Zmiňují použití této technologie pro monitoring pěších turistů či cykloturistů; je odolný vůči nepřízní počasí i proti vandalismu.

Interaktivní diskuze

Galvin et al. (2012) popisují tuto techniku jako malou vzorkovou skupinu klíčových aktérů turismu, která dohromady diskutuje daný problém. Mezi výhody interaktivní diskuze patří podle autorů přesnost a otevřenost, nevýhodou je možnost nereprezentativních výsledků vzhledem k malé velikosti skupiny. Báltäreťu (2011) připočítává k negativům administrativní, organizační a analytickou náročnost, naproti tomu považuje tuto techniku za efektivní prostředek pro získání množství různých nápadů. Dále zmiňuje, že se užívají různorodé metody této techniky.

Další metody monitoringu

Miller et al. (2012) diskutují tzv. *komunitní monitoring*, který Whitelaw et al. (2003) cit. in Miller et al. (2012) definuje jako "*proces, v němž zainteresovaní občané, vládní agentury, průmysl, akademické obce, komunitní skupiny a lokální instituce, spolupracující na monitorování a řešení záležitostí společného a obecného zájmu.*" Takto může být podle Miller et al. (2012) dosaženo snížení nákladů, usnadnění práce managementu ZCHÚ, ale i vzniku platformy občanské angažovanosti a ekologického aktivismu. Jak zmiňují, komunitní monitoring cestovního ruchu v chráněných územích není dosud příliš rozšířen, představuje však kreativní a efektivní možnost ochrany přírody, která zvyšuje povědomí veřejnosti o hodnotách biodiverzity a pomáhá zlepšovat spolupráci mezi různými aktéry turismu v chráněných územích.

Báltäreťu (2011) zmiňuje monitoring počtu turistů pomocí *sčítání povolení ke vstupu*, kam podle Zelenky et al. (2013) patří např. prodané vstupenky či vydaná povolení ke vstupu.

3.3.2 Monitoring v České republice

Jak konstatují Zelenka et al. (2013), systematický monitoring chráněných území je na území ČR spíše výjimečný. Automatický monitoring je podle nich zaváděn postupně od začátku 21. století, např. v CHKO Jizerské hory či NP České Švýcarsko. Mezi nejvýznamnější společnosti provádějící monitoring pro management ZCHÚ patří Nadace Partnerství, o.p.s. a Monitoring návštěvnosti s.r.o. Z různých studií monitoringu v ČR byly vybrány následující:

Bláha (2010) popisuje monitoring návštěvníků v Libereckém kraji, který nechal hned po svém vzniku v r. 2002 udělat rozbor zatížení životního prostředí cestovním ruchem a vypracovat opatření a návrhy řešení. Díky němu se podařilo v následujících letech nainstalovat několik turniketů pro monitorování návštěvníků, které podle autora poskytují dostatek podkladů k vyhodnocení návštěvnosti daných území. Zmiňuje konkrétní využití monitoringu - rozdílně naměřené návštěvnosti v sobotu a neděli se přizpůsobily autobusové linky a podle ověřené návštěvnosti se upravily a zrekonstruovaly turistické trasy.

Monitorováním návštěvnosti Národního parku Podyjí se zabývá Kos (2010). Popisuje celoroční fyzické sčítání návštěvníků a dotazníková šetření mezi obyvateli národního parku, které proběhlo ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze a které se odehrávalo na nejrušnějších křižovatkách, jimiž projde drtivá většina návštěvníků. Výsledkem byly podle něj zajímavé skutečnosti, jako například to, že mnohem příznivěji vnímají národní park návštěvníci než samotní jeho obyvatelé.

Kala a Salov (2010) zpracovali téma monitoringu návštěvnosti Národního parku České Švýcarsko, kde se od r. 2008 sledují návštěvníci automatickými sčítači na 15 nejvýznamnějších lokalitách. Jako zajímavý poznatek z monitoringu návštěvníků uvádějí např. skokově zvýšenou návštěvnost ledopádů po medializaci tohoto přírodního fenoménu.

Štursa (1995) cit. in Zelenka et al. (2013) monitoroval primární a sekundární dopady návštěvnosti na území NP Krkonoše. Mezi primární dopady řadí dopady způsobené návštěvníky, mezi sekundární dopady infrastrukturu cestovního ruchu. Výsledky jeho šetření prokázaly, že jsou sekundární dopady minimálně stejně destruktivní jako dopady primární.

Suchý et al. (2006) cit. in Zelenka et al. (2013) provedli podrobný monitoring CHKO Český ráj, skládající se jak z monitoringu návštěvnosti, tak i botanického,

hydrologického či pedologického monitoringu. Výsledky monitoringu zpracovali do modelu zatížení jednotlivých částí CHKO a mapy dopadů turismu.

Další studie, týkající se monitoringu návštěvnosti, jsou podrobněji popsány v Zelenka et al. (2013). Popisují studie monitoringu dopadů turismu v Krkonoších, na Šumavě a v Jeseníkách.

3.3.3 Shrnutí

Eagles et al. (2002) a Galvin et al. (2012) zdůrazňují nezbytnost monitoringu v chráněných územích s tím, že jeho absence může způsobit nenávratné škody na životním prostředí. Zelenka et al. (2013) popisují vzájemnou propojenost monitoringu a managementu ZCHÚ a možnost využití výsledků monitoringu pro okamžité rozhodování či modelování. Zdůrazňují také nutnost systematickosti monitorování.

Monitorovat lze podle Zelenky et al. (2013) dopady turismu, počet návštěvníků či kvalitu služeb. Mezi nejužívanější techniky monitoringu patří podle nich sčítání a pozorování návštěvníků, dotazníky a osobní rozhovory, registrace návštěvníků, nepřímé pozorování a sčítací mechanismy.

Monitoring v ČR popisují Zelenka et al. (2013) jako nesystematický, postupně se rozvíjející až po roce 2000. Nejvíce se monitoringu v chráněných územích věnují společnosti Monitoring návštěvnosti s.r.o. a Nadace Partnerství, o.p.s. Rozsáhlejší monitoring v chráněných územích se odehrává zejména v NP Krkonoše, Šumava, České Švýcarsko a Podyjí a v CHKO Jizerské hory a Český ráj.

3.4 Destinační management

Jak uvádí Holešinská (2007), destinační management je chápán jako nejvyzrálejší forma řízení cestovního ruchu, a to zejména v turisticky vyspělých zemích. Světová organizace cestovního ruchu (2007, dále jen "UNWTO") uvádí, že je turismus extrémně konkurenční odvětví, a aby byla destinace konkurenceschopná, musí návštěvníkům zprostředkovat perfektní servis a zážitky; to je samozřejmě snáze realizovatelné, pokud se zainteresovaní aktéři ČR rozhodnou spolupracovat. Nakonec shrnuje, že efektivní destinační management umožňuje destinaci maximalizovat návštěvnícký prožitek za současné podpory místní komunity a udržitelného rozvoje.

Zelenka a Pásková (2012: 106) definují destinační management jako *"systematickou činnost spočívající v aplikaci souboru technik, nástrojů a opatření*

při koordinovaném plánování, organizaci, komunikaci, marketingu (propagace, image a atraktivita destinace, nabídka služeb, marketingový výzkum aj.), rozhodovacím procesu a regulaci CR v dané destinaci."

UNWTO (2007) shrnuje výhody efektivního destinačního managementu pro rozvoj cestovního ruchu:

- zabránění duplicitě úsilí (propagace, služby pro návštěvníky, podpora podnikání);
- ustanovení konkurenceschopné jednotky;
- podpora udržitelného rozvoje cestovního ruchu;
- multiplikace pozitivních dopadů turismu;
- zvýšení výnosů z turismu;
- vytvoření silné a úderné značky.

Zelenka a Pásková (2012: 106) konstatují, že výsledkem destinačního managementu by měly být *"udržitelné a konkurenceschopné produkty CR, společně sdílené logo, značka kvality, společný informačně rezervační systém, cenová politika, provádění výzkumu a sběru statistických dat, iniciace partnerství soukromého a veřejného sektoru CR i podpora vzniku profesních spolků, sdružení a organizací."*

Patzelt (2010a) zdůrazňuje, že zapojení správy ZCHÚ do destinačního managementu pro ni představuje zvýšení příjmů; pokud se komerční aktivity rozvíjejí spontánně, správa ZCHÚ je může jen těžko ovlivnit. Pokud se tedy nezapojí, přichází podle něj o příjmy z takových aktivit, jako je certifikované průvodcovství, kurzy horolezectví, fotoworkshopy, půjčování lodí či kol nebo organizované cyklovýlety.

Destinační společnost

V případě destinačního managementu podle Holešinské (2011) dochází k častému zaměňování významu slov destinační management a destinační společnost, přičemž první termín definuje řídicí činnost, zatímco druhý termín samotnou instituci, která řídicí činnost vykonává.

Holešinská (2011) dále popisuje problematiku vymezení pojmu destinační společnost. Palatková (2006) i UNWTO (2007) používají termín "organizace destinačního managementu" ("The Destination Management Organisation" - DMO), zatímco Zelenka a Pásková (2012) mluví o "společnosti destinačního managementu". Sama Holešinská (2011) se přiklání k termínu "destinační společnost", která se vyhýbá krkolomným

doslovným překladům a zároveň jednoznačně charakterizuje poslání dané instituce. Proto je termín destinační společnost zaveden i v této bakalářské práci.

3.4.1 Destinační management a udržitelnost

Pro minimalizaci dopadů turismu považují Galvin et al. (2012) za klíčové jejich monitorování, Ritchie a Crouch (2003) cit. in Šauer et al. (2015) považují za klíč k udržitelnosti cestovního ruchu destinační management.

Jak uvádí Pásková (2014), cestovní ruch má v dlouhodobém měřítku výrazný vliv na přírodní i socio-kulturní prostředí destinace; destinační management jako nástroj optimalizace těchto dopadů proto chápe jako základní podmínku udržitelného rozvoje dané destinace.

Podle Zelenky et al. (2013) právě management ZCHÚ v součinnosti s destinační společností může monitoringem, ale i dalšími nástroji přispět ke zmírnění působení dopadů cestovního ruchu na dané území. Monitoring může podle Patzelta (2010b) rovněž prokázat nedostatky v aplikaci nástrojů udržitelnosti cestovního ruchu a naznačit, které z nich by bylo vhodné v daném ZCHÚ aplikovat.

Zelenka et al. (2013) zdůrazňují několik zásadních aspektů udržitelnosti cestovního ruchu:

- důsledné dodržování legislativy;
- plánování rozvoje CR;
- systémový přístup;
- klíčová role místní komunity;
- propojenost a koordinace;
- vyvážený rozvoj všech pilířů udržitelnosti.

Níže jsou podrobněji popsány nástroje udržitelnosti cestovního ruchu:

Návštěvnický management

Podle Šauera et al. (2015) jde o nástroj řízení, jehož cílem je ochrana přírodních zdrojů za současného zachování návštěvnického prožitku. Zelenka a Pásková (2012: 372) definují návštěvnický management jako *"soubor řídicích technik a nástrojů, používaných soukromými i veřejnými subjekty cestovního ruchu (zejména společnost destinačního*

managementu, správy chráněných území) za účelem usměrňování toků návštěvníků a ovlivňování způsobu jejich chování."

Zelenka et al. (2013) zdůrazňují vhodně navržené značení turistických, cykloturistických, naučných a dalších stezek. Eagles et al. (2002) dále popisují základní strategie a techniky návštěvnického managementu v chráněných územích:

- časové nebo sezónní omezení úrovně provozu;
- limit velikosti skupiny;
- rezervace návštěvy určité lokality;
- uzavření oblasti;
- bariéry;
- zpevnění povrchů cest;
- informační centra a materiály;
- cenová politika;
- zonace;
- marketing.

Zelenka et al. (2013) zahrnují do aktivit návštěvnického managementu v chráněných územích také management konfliktů a management hromadných akcí. Zdůrazňují, že jsou důležitou součástí managementu ZCHÚ, neboť ovlivňují velké množství aktérů užívajících dané území.

Management konfliktů klade podle Eaglese et al. (2002) cit. in Zelenka et al. (2013) důraz na prevenci a řešení konfliktů, pokud dvě a více skupin využívá stejné zdroje (např. stejná stezka či prostranství). Management ZCHÚ by měl podle Lexera et al. (2006) cit. in Zelenka et al. (2013) převzít aktivní roli v předcházení konfliktů pomocí vzdělávání a interpretace. Mezi čtyři hlavní typy konfliktů řadí Zelenka et al. (2013):

- konflikty mezi návštěvníky a managementem ZCHÚ;
- konflikty mezi návštěvníky při realizaci stejné aktivity;
- konflikty mezi návštěvníky při realizaci různých aktivit;
- konflikty mezi rekreačními a nerekrečními aktivitami.

Management hromadných akcí považují Zelenka et al. (2013) za specifickou oblast činnosti správy ZCHÚ či destinační společnosti. Mezi hromadné akce patří podle autorů

např. závody v běhu na lyžích, sjezdovém lyžování či cykloturistické závody, které nejen výrazně ovlivňují místní ekosystémy, ale často potřebují i rozšířenou infrastrukturu. Podrobné řešení této problematiky zpracovala podle nich Evropská komise (2007).

Přístupový management

Jedním z důležitých nástrojů návštěvnického managementu je přístupový management, který si podle Zelenky a Páskové (2012) klade za cíl řízení toku návštěvníků v destinaci. Uvádějí, že se využívá zejména v místech s kontrolovanými možnostmi vstupu, jako např. v národních parcích, památkových rezervacích, historických objektech či kulturních a sportovních areálech. Jako efektivní metodu vyzdvihují zejména výběr vstupních poplatků a nastavení pravidel vstupu.

Zonace

Dalším nástrojem návštěvnického managementu je podle Šauera et al. (2015: 393) prostorová zonace, *"pomocí které dochází k prostorové koncentraci či rozptylu návštěvníků [...] v destinaci."* Zelenka a Pásková (2012) popisují zonaci v chráněném území jakožto rozdělení chráněného území do jednotlivých zón podle přírodní hodnoty území.

Podle Šauera et al. (2015) vzniká při zonaci několik zón:

- jádrová (nejcennější, návštěvníkům nepřístupná);
- nárazníková (návštěvníkům přístupná, výchovně-vzdělávací a výzkumná);
- tranzitní (nepodléhá opatřením, přístupná i aktivitám CR).

Zelenka et al. (2013) uvádějí následující kritéria, která je třeba při definování zonace vzít v úvahu:

- unikátnost ekosystémů;
- již existující (zákonná) zonace;
- míra zranitelnosti ekosystémů;
- závislost dopadů CR na formě CR;
- analýza aktuální situace v ZCHÚ.

Jak zmiňují Zelenka et al. (2013), zonace ZCHÚ vychází v České republice ze Zákona (1992), vzhledem k formální složitosti je nicméně vhodné využívat také

neformální zonaci ve vztahu k cestovnímu ruchu. Zejména vyzdvihují zonaci časovou a prostorovou.

Interpretace

Jak uvádějí Pešout et al. (2015), programová interpretace přírodního území byla v České republice dlouhodobě podceňovaná. Zdůrazňují (2015: 48), že *"pokud má společnost považovat náklady na péči o přírodu za oprávněné, je třeba lidem srozumitelně vysvětlovat, co a proč ochrana přírody dělá."*

Pešout et al. (2015) konstatují, že cílem interpretace je zejména přitáhnout návštěvníky, probudit jejich zájem a pomoci jim pochopit hodnotu přírodního území. Rozdělují interpretaci na osobní ve formě místních průvodců, kteří se však u nás zatím příliš nevyskytují, a neosobní, jako jsou různé typy médií a návštěvnická infrastruktura.

Návštěvnická infrastruktura musí být podle Pešouta et al. (2015) bezpečná, přiměřená, udržitelná, usměrňující a poučná. Ve většině chráněných území uvádějí existenci informačních panelů, naučných stezek a venkovních expozic, někde se vyskytují zpevňující chodníky, lávky, schody, žebříky, vyhlídky a ptačí pozorovatelný. Mezi další formy interpretace patří podle nich průvodce naučnými stezkami, informační panely s QR kódy či aplikace pro mobilní telefony.

Kotásková a Hruža (2009) doplňují, že při budování naučných, turistických a cyklostezek nelze zapomínat na účelové stavby v jejich blízkosti, jako jsou přístřešky, lavičky či stojany na kola. Zdůrazňují rovněž nutnost instalace dostatečného množství odpadkových košů, jakož i pravidelnou kontrolu a vyvážení odpadků.

Jak konstatuje Růžička (2012), problém interpretace ve formě naučných stezek v České republice je zejména ten, že je vytvářejí specialisté. Poznává, že pro širokou veřejnost nejsou nutné latinské názvy, odborné termíny ani trvání na přesnosti vysvětlení daných jevů. Dále zdůrazňuje, že by texty na informačních panelech měly být stručné a často mohou být nahrazeny výmluvným obrázkem či schématem.

Jedním z nejúčinnějších, zároveň však také investičně i provozně nejnáročnějších nástrojů interpretace jsou podle Pešouta et al. (2012) návštěvnická střediska ve zvláště chráněných územích, konkrétně v České republice síť návštěvnických středisek Domy přírody, dlouhodobý program AOPK ČR. Jak dále popisují, jedná se o tzv. projekt PPP ("Public Private Partnership"), společný projekt soukromé a veřejné sféry.

Podle Pešouta et al. (2012) mají být všechny Domy přírody nízkoenergetické, zbudované z místních a přírodních materiálů, v interiéru i exteriéru mají být využita díla

regionálních výtvarníků a prvky místních tradičních výrobků a řemesel. Dále definují, co by měl Dům přírody jakožto moderní návštěvnické středisko splňovat:

- informovat veřejnost o místních fenoménech zejména ve formě interaktivní expozice;
- vzbuzovat v návštěvnicích zájem, pozitivní vztah, ale i základní povědomí o přírodních procesech a důvodech ochrany přírody;
- usměrňovat pohyb návštěvníků, včetně organizování terénních programů s certifikovanými průvodci;
- poskytovat výukové programy pro školy i veřejnost;
- umožňovat setkání a pořádání akcí místních obyvatel;
- zajišťovat prodej publikací, regionálních produktů, kvalitních suvenýrů či map.

Za důležitou formu interpretace považuje Pásková (2014) průvodcovskou činnost. Průvodce z řad místních lidí má podle ní na starost interpretaci, popularizaci i ochranu přírodních hodnot území a svými znalostmi umožňuje návštěvníkům prohloubit a umocnit jejich zážitek. Za důležité aspekty, které je však třeba při provozování průvodcovských služeb vzít v úvahu, považuje:

- návrh tras založený na znalosti místních ekosystémů včetně značení v terénu;
- návrh propagačních materiálů;
- návrh institucionálního zajištění navrženého produktu ve spolupráci s místní komunitou, správou ZCHÚ a destinační společností;
- finanční a celkovou analýzu proveditelnosti;
- průběžný monitoring dopadů návštěvníků na místní ekosystémy.

3.4.2 Shrnutí

Destinační management je podle Zelenky a Páskové (2012) systematická podpora, regulace a řízení cestovního ruchu v dané destinaci, kterou má obvykle na starost místní destinační společnost. UNWTO (2007) zdůrazňuje výhody destinačního managementu, jako je zvýšení příjmů, zabránění duplicity úsilí či vyšší konkurenceschopnost. Podle Páskové (2014) je efektivní destinační management nezbytnou podmínkou rozvoje udržitelného cestovního ruchu v destinaci.

Mezi nástroje udržitelného rozvoje CR patří podle Zelenky a Páskové (2012) návštěvnický management, kam Zelenka et al. (2013) řadí také management konfliktů a hromadných akcí. Dílčími nástroji návštěvnického managementu jsou podle Zelenky a Páskové (2012) přístupový management, který si klade za cíl řízení toku návštěvníků zejména v místech s kontrolou vstupu, a zonace, tedy zákonné (příp. časoprostorové) vymezení území do zón podle stupně ochrany.

Dalším nástrojem návštěvnického managementu je interpretace, která má podle Pešouta et al. (2015) za cíl ovlivnit chování návštěvníka a uvědomění si hodnoty místa. Kromě toho podle nich řídí toky návštěvníků tak, aby nedocházelo k negativním dopadům na předmět ochrany. Programovou interpretaci však považují za dosud podceňovanou.

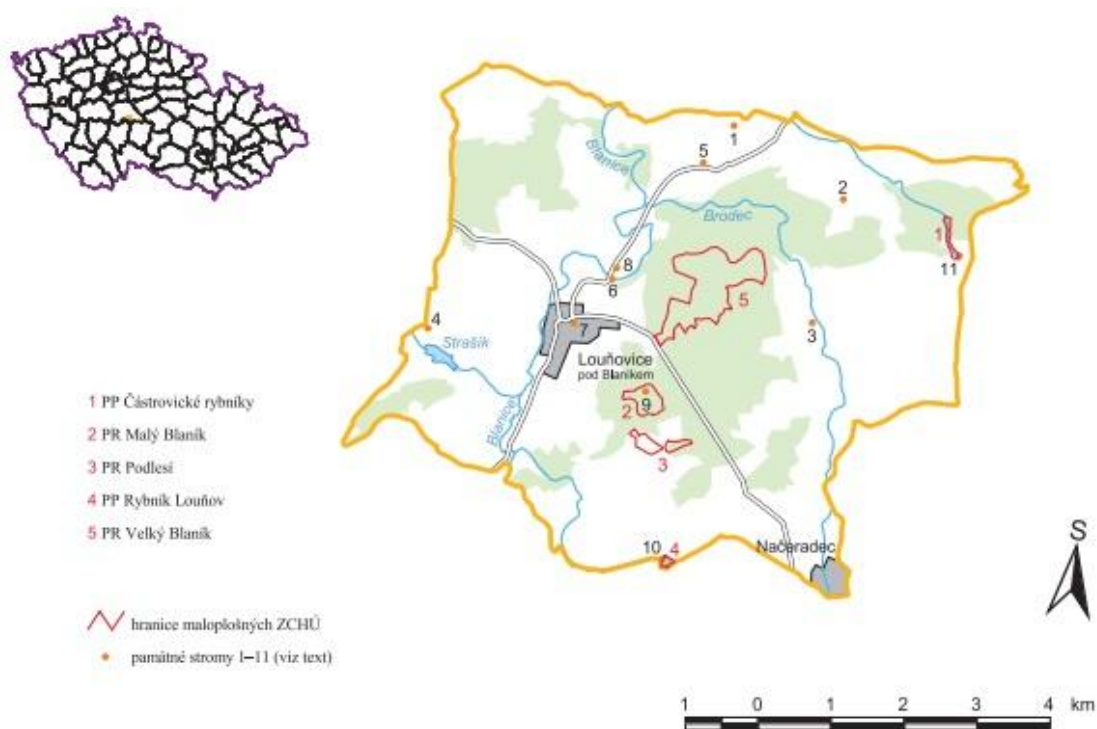
Návštěvnická infrastruktura jakožto forma neosobní interpretace je podle Pešouta et al. (2015) v našich chráněných územích již dostatečně rozšířená; kromě tradičních naučných stezek či informačních panelů se však čím dál častěji prosazují inovativní formy ve formě ptačích pozorovatelem či chodníkům přes mokřady. Popisují rovněž vzrůst aplikace ICT v oblasti turismu, což se projevuje vznikem nových informačních panelů s QR kódy či virtuálních aplikací pro mobilní telefony.

Kromě návštěvnické infrastruktury vyzdvihují Pešout et al. (2012) program budování moderních návštěvnických center Domy přírody, které mají za úkol nejen poskytování informací, ale i pořádání akcí a výukových programů nebo prodej regionálních produktů. Pásková (2014) uvádí jako důležitou formu interpretace průvodcovskou činnost, která může výrazně zvýšit návštěvnický prožitek a zároveň minimalizovat dopady návštěvníků na přírodní prostředí.

4 Případová studie - CHKO Blaník

4.1 Vymezení území

Správa CHKO Blaník (2007) uvádí, že Chráněná krajinná oblast Blaník byla vyhlášena výnosem Ministerstva kultury ČSR č. 17332/81 v roce 1981. Podle AOPK ČR (2017c) je Blaník s rozlohou 41 km² naší nejmenší chráněnou krajinnou oblastí. Nachází se v jižní části středních Čech v okrese Benešov (Správa CHKO Blaník, 2000).

Obrázek 2: Mapa CHKO Blaník

Zdroj: převzato z Ložek et al. (2005: 583)

Důvodem ochrany je podle Správy CHKO Blaník (2000) zejména zachovalý krajinný ráz (typický původně pro celou oblast středních Čech), kde se střídají lesy, pole, louky, mokřady a rybníky s citlivě zasazenými obcemi. Charakteristický ráz krajiny připisuje zejména páteří řece Blanici a také legendami opředeným vrcholům Velkému a Malému Blaníku. Ložek et al. (2005) vyzdvihují důležitost středověkého osidlování území na dnešní ráz krajiny, který je typický po okolí rozestými osadami, románskými kostelíky, solitérními stromy u cest a sakrálními památkami.

AOPK ČR (2017c) jmenuje následující maloplošná zvláště chráněná území, která se nacházejí na území CHKO Blaník:

- PR Velký Blaník;
- PR Malý Blaník;
- PR Podlesí;
- PP Částrovické rybníky;
- PP Rybník Louňov.

Kromě toho Správa CHKO Blaník (2007) již v roce 2007 navrhla vyhlášení PP Lom na Křížovské hůře jakožto významného mineralogického naleziště, to se však podle Správy CHKO Blaník (2017) dosud nepodařilo uskutečnit.

Dále se na území CHKO nacházejí dvě evropsky významné lokality Natura 2000 - Podlesí a Vlašimská Blanice, jejichž ochrana je zajištěna v rámci celého území (Správa CHKO Blaník, 2017).

Přírodní rezervace Velký Blaník

Podle Ložka et al. (2005) se přírodní rezervace Velký Blaník nachází na ploše 84,7 ha a byla vyhlášena v r. 1992; nachází se severovýchodně od Louňovic pod Blaníkem. Geologicky je podle nich tvořena blanickou ortorulou, charakteristickou pro zdejší oblast. Na území PR se vyskytují tzv. "mrazové sruby", vzniklé v době ledové mrazovým zvětráváním nebo tzv. "kamenná moře" (viz obr. č. 33 a 34), tedy množství kamenů rozestých kolem právě následkem rozpadu skalních útvarů; jedná se o jeden z nejzajímavějších fenoménů Velkého Blaníku (Geopark Kraj Blanických rytířů, 2017a, dále jen "Geopark KBR").

Jak popisují Ložek et al. (2005), nejcennější jsou zdejší zachované bikové bučiny, na jižních svazích smíšené s porosty lípy, jilmu, habru a javoru klenu. Nejpočetnějšími zástupci fauny jsou podle nich pavoukovci, žije zde množství dravců a objevuje se i zmije obecná. Na vrcholu Velkého Blaníku stojí rozhledna, vybudovaná Klubem českých turistů v r. 1941 (Geopark KBR, 2017b).

Přírodní rezervace Malý Blaník

Jak uvádějí Ložek et al. (2005), přírodní rezervace Malý Blaník se nachází jihovýchodně od Louňovic pod Blaníkem, zahrnuje území o ploše 12,7 ha a byla vyhlášena

v r. 1992. Geologická charakteristika je podle nich stejná jako u Velkého Blaníku, totéž se týká vzhledem k blízkosti obou Blaníků i fauny a flory.

Jako turisticky nejatraktivnější místo popisuje Geopark KBR (2017c) romantickou zříceninu barokní poutní kaple sv. Máří Magdalény z r. 1735 (viz obr. č. 37), nacházející se na samém vrcholu Malého Blaníku. Uprostřed kaple podle něj roste smrk zvaný "Velký mnich" s obvodem kmene 321 cm a výškou 34 metrů (viz obr. č. 38).

Přírodní rezervace Podlesí

Ložek et al. (2005) popisují PR Podlesí jako pramennou louku Býkovického potoka a dva rybníky severně od obce Býkovice. Její výměra je podle nich 9,9 ha a byla vyhlášena v r. 1993. AOPK ČR (2017d) dodává, že se jedná o přírodně nejceněnější oblast CHKO Blaník. Jako předmět ochrany PR Podlesí uvádějí Ložek et al. (2005) zejména významné mokřady a rašeliniště s na ně navázanými vzácnými druhy rostliny a živočichů.

Povrch tvoří podle Ložka et al. (2005) především jílovitá půda, místy se silnou vrstvou rašeliny. Mezi mnoha vzácnými druhy, vázanými na ekosystém mokřadu, jmenují prstnatec májový, hadí mord nízký či ostřici Hartmanovu, ze zástupců fauny je lokalita útočištěm pro vzácné druhy brouků, vážek, skokanů a vodního ptactva. Velký Býkovický rybník je podle nich využíván myslivci, slouží k chovu ryb a také rekreačnímu koupání.

Přírodní památka Částrovické rybníky

Ložek et al. (2005) uvádějí rozlohu PR Částrovické rybníky 3,56 ha a rok vyhlášení 2001. Jedná se podle nich o soustavu tří rybníčků v údolí Částrovického potoka, obklopených rašeliništními loukami, jihovýchodně od Vracovic. Dále zmiňují, že půda je zde stejná jako v PR Podlesí a vzhledem k charakteru mokřadů je obdobná i fauna a flora. Horní rybník Machlov se podle nich používá k chovu ryb.

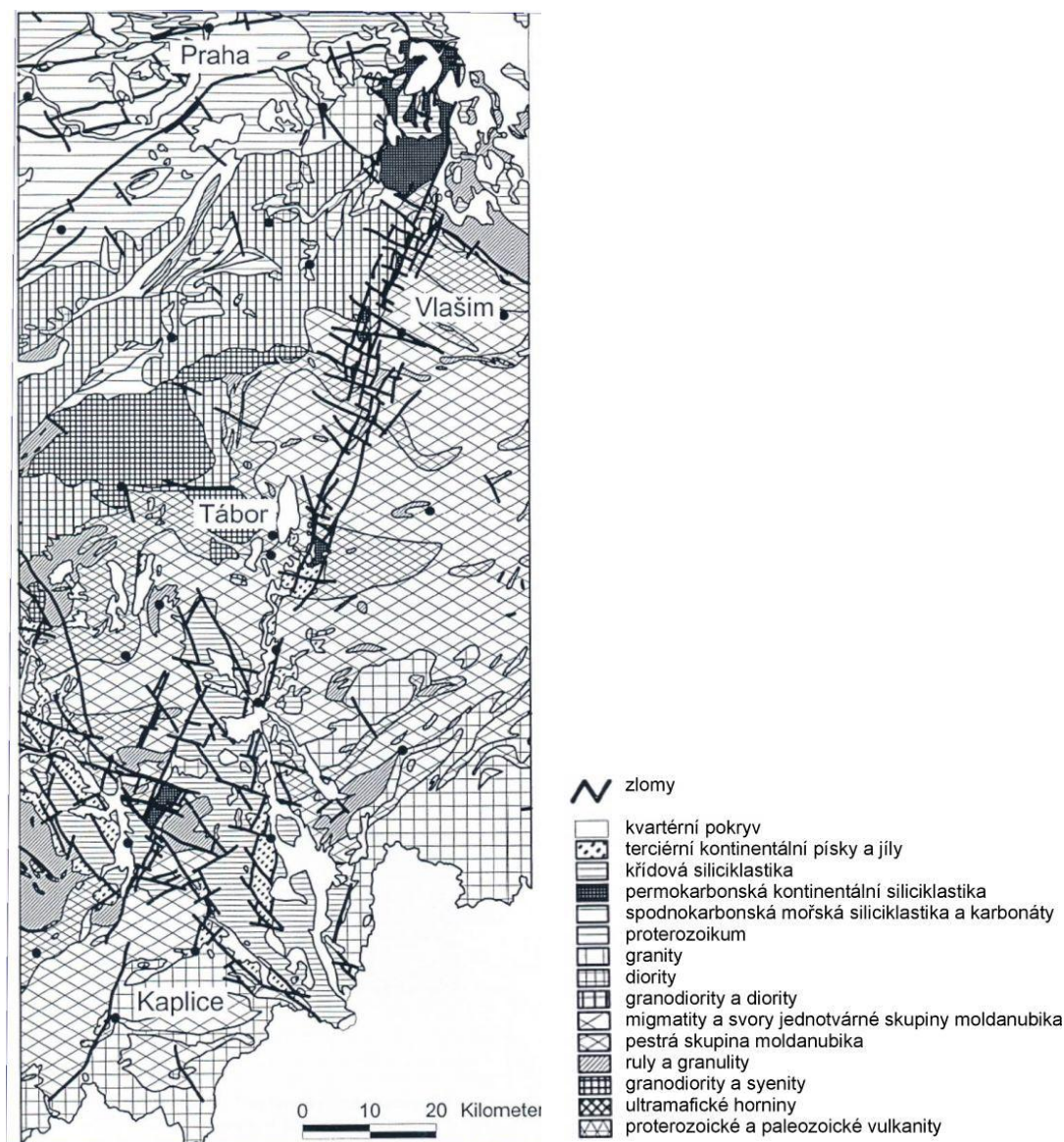
Přírodní památka Rybník Louňov

Jak uvádí AOPK ČR (2017e), PR Rybník Louňov se nachází západně od obce Načeradec, rozkládá se na ploše 1,88 ha a byla vyhlášena v r. 2001. Předmětem ochrany jsou podle ní vodní a pobřežní společenstva s vzácnými druhy rostlin a živočichů.

Ze zástupců flory zde lze podle AOPK ČR (2017e) nalézt zejména rákos obecný, ostřici plstnatoplodou, vrby a olše. Z fauny zmiňuje ohrožené druhy jako škeble rybníčná, skokan zelený, čolek obecný či užovka obojková; pobřežní plochy slouží jako hnízdiště pro vodní ptactvo. Jak dále dodává, rybník se využívá myslivecky a k chovu ryb.

4.1.1 Geologická charakteristika CHKO Blaník

Jak uvádějí Ložek et al. (2005), geologicky se CHKO Blaník nachází v oblasti moldanubika, tedy území mezi Vltavou a Dunajem (Česká geologická služba, 2007). Nejvýznamnějším geologickým fenoménem oblasti je podle nich široká terénní propadlina, tzv. *blanická brázda* (viz obrázek č. 3), která se táhne v délce 130 km od Českého Brodu přes Podblanicko a Jižní Čechy až do Dolních Rakous (Geopark KBR, 2017d).

Obrázek 3: Blanická brázda

Zdroj: Geopark KBR (2017d)

Blanická brázda vznikla v období prvohor jako tektonická sníženina poklesem a následným horizontálním posunem podél zlomů (Geopark KBR, 2017d). K jejímu

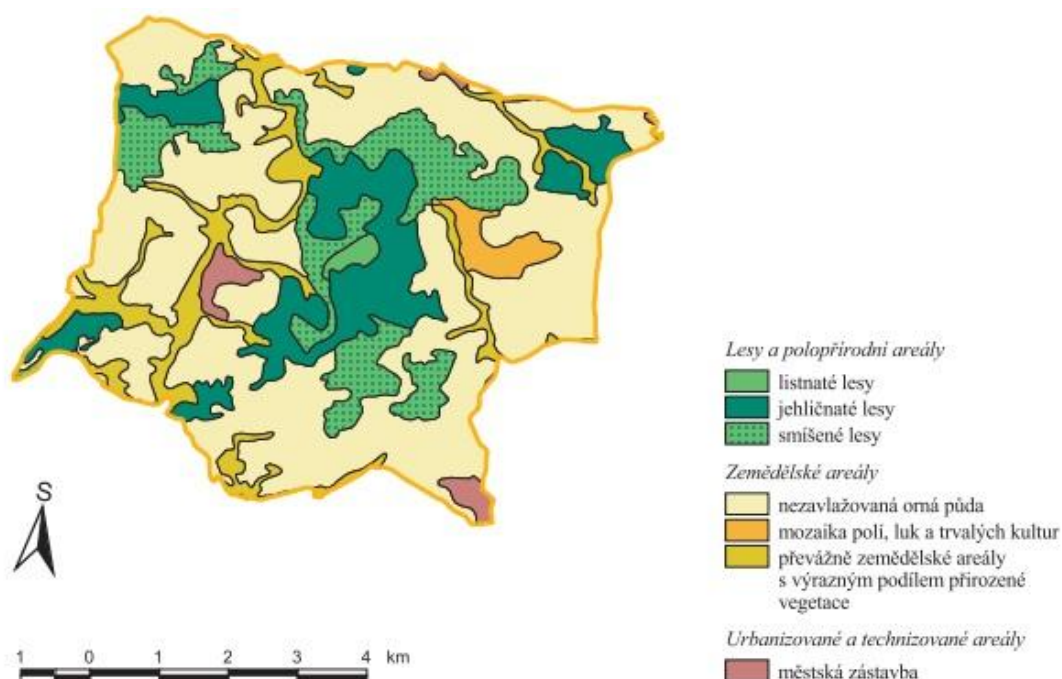
současnému vzhledu významně přispěla eroze, a to zejména vodní v podobě řeky Blanice, protékající velkou částí brázdy (Geopark KBR, 2013). Blanická brázda se podle něj vyznačuje tzv. permskými ostrůvky, tedy pozůstatky prvohorních usazenin, jako např. antracitové uhlí či červený pískovec. Vyskytují se zde četná naleziště rud zlata, stříbra či mědi (Geopark KBR, 2017d); Ložek et al. (2005) vyzdvihují jako nejvýznamnější naleziště zlatodůl Roudný. Jako nejčastěji zastoupené horniny v oblasti uvádějí pararuly a ortoruly. Mezi půdami podle nich výrazně převažuje hnědozemě.

Podle Ložka et al. (2005) se CHKO Blaník nachází v nadmořské výšce 366 - 632 m n. m., přičemž nejvyšším bodem území je Velký Blaník a nejnižším řeka Blanice v Ostrově. Kromě nejvýraznějších dominant Velkého a Malého Blaníku (632 a 580 m n. m.) jmenují i další vrcholy oblasti, jako např. Křížovská hůra, Hříva či Bělčí hora. Krajinný ráz CHKO je podle nich charakteristický řekou Blanicí a také četnými rybníky.

4.1.2 Biologická charakteristika CHKO Blaník

Správa CHKO Blaník (2000) popisuje zdejší vegetaci jako různorodou, zastoupenou v rozmanitých ekosystémech pramenišť, rašelinišť, vodních pobřeží a luk. Podle Ložka et al. (2005) se zde původně vyskytovaly pouze lesy s převahou dubů, buků a jedlí, ve vyšších polohách Velkého a Malého Blaníku s příměsí javoru klenu a lípy. Od 19. století se podle nich začaly v místě hromadně vysazovat smrky na úkor listnatých stromů. O obnovu listnatých porostů v nejvyšších partiích se zasloužil lesník Josef Melichar v 50. letech 20. století; nejceněnější porosty bučin se tak podle Správy CHKO Blaník (2000) nalézají právě na vrcholech Velkého a Malého Blaníku. Ložek et al. (2005) uvádějí, že současné procentuální zastoupení lesů na ploše CHKO Blaník je 31%, z toho smrk stále tvoří nadpoloviční většinu (64%). Zbýlé dvě třetiny území podle nich tvoří zemědělská krajina, z nichž nejceněnějšími stanovišti jsou louky, pastviny a rybníky.

Správa CHKO Blaník (2000) zmiňuje, že na území CHKO bylo nalezeno 20 zvláště chráněných druhů rostlin, jako např. bazanovec kytkokvětý, ostřice plstnatoplodá, rosnatka okrouhlolistá či všivec mokřadní.

Obrázek 4: Krajinný pokryv CHKO Blaník

Zdroj: převzato z Ložek et al. (2005: 584)

Jak uvádějí Ložek et al. (2005), z fauny převažují druhy obývající listnaté lesy střední Evropy. Podle Správy CHKO Blaník (2000) se zde objevují i některé stepní či v blízkosti lidských obydlí žijící živočichové. Ložek et al. (2005) vyzdvihují přítomnost všech u nás žijících druhů bezobratlých velevrubů, jejichž populace je zde největší v ČR. Dále popisují bohatost pavoučí zvěřiny (přes 200 druhů), z nichž mezi nejzajímavější patří jediný vodní pavouk světa, vodouch stříbřitý. Správa CHKO Blaník (2000) konstatuje, že zde bylo nalezeno na 140 zvláště chráněných druhů živočichů, např. rak říční, mihule potoční, mlok skvrnitý, skokan skřehotavý, rosnička zelená, bekasina otavní, holub doupanák, ledňáček říční, skorec vodní, pisík obecný, vydra říční či netopýr velký.

4.1.3 Historie území

Jak uvádějí Hanel a Cáder (2016), lidé obývali krajinu pod Blaníkem již od pravěku. Nejstarší dochované pozůstatky osídlení se podle nich nacházejí na vrcholu Velkého Blaníku - jedná se o pozůstatky opevněného hradiště z 5. století před Kristem (viz obr. č. 35).

Podle Hanela a Cádra (2016) byla však pro ráz a charakter zdejší krajiny zásadní středověká kolonizace ve 12. století. Od té doby se podle nich Podblanicko příliš

nezměnilo. Uvádějí, že jako první zde byla zakládána města Načeradec a Louňovice pod Blaníkem, kde byl již v r. 1149 založen premonstrátský klášter. Autoři dále rozvádějí, že právě díky louňovickému klášteru vznikly později obce Kondrac, Pravonín a Libouň. Ve všech těchto obcích se podle nich dodnes zachovaly původní románské kostely.

Hanel a Cáder (2016) dokládají, že v průběhu staletí se krajina pod Blaníkem jen mírně upravila a de facto završila svůj rozvoj v období baroka. V 19. století se podle nich prudce zvýšil zájem veřejnosti o tuto oblast vzhledem k důležité roli legendy o blanických rytířích, která se stala fenoménem doby národního obrození. Znamý spisovatel Alois Jirásek (2008: 302) zpracoval ústní tradici do své knihy v r. 1894 takto:

"Hle, Blaník hora v hávu tmavého lesa, jenž splývá jí od temene po všech bocích. Vážně, až zachmuřeně shlíží na krajinu od světa odlehlou, na její chlupy a pláne málo úrodné. Široko daleko je patrné jeho téměř a v okolí často k němu pátravě vzhlížejí. [...] Na temeni Blaníka zříš ve stínu buků, jedlí a smrků pradávné, kamenné hradby, většinou sesuté. Mechem a křovím zarůstají; po dřevěném hradě, jehož chránily, není dnes ani památky.

Ale pod hradbami, v hoře samé, dřímají ozbrojení rytíři, "svatováclavské vojsko", dřímají a čekají, až nastane den, kdy bude potřeba jejich pomoci, až budou do boje povoláni. [...] Tenkrát budou vidína znamení: uschnou vrcholy stromů v blanickém lese, na temeni hory se zazelená starý, uschlý dub a pramen u skály se tak rozvodní, že se bystřící dolů povalí. [...] V rozhodnou chvíli se Blaník otevře, rytíři v plné zbroji vyhrnou se z hory a svatý Václav jedá na bílém koni je povede na pomoc Čechům."

Pověst o hoře Blaník měla podle Hanela a Cádra (2016) množství podob a její kořeny sahají až do počátku 15. století. Kromě dnes nejslavnějšího vyprávění Aloise Jiráska jmenují autoři další verze, zpracované v Čechách Václavem Matějem Krameriem, jako divadelní hra "Blaník" Václavem Klimentem Klicperou, nebo jako loutkohra Matějem Kopeckým.

Kromě pověsti o blanických rytířích zmiňují Hanel a Cáder (2016) další slavné umělecké ztvárnění zdejší krajiny, a to v podobě symfonické básně Blaník z cyklu Má vlast skladatele Bedřicha Smetany. Jak autoři dokládají, Blaník se stal tak významným symbolem českého národa v 19. století, že právě odsud byl vzat základní kámen pro Národní divadlo, který byl v Praze slavnostně položen do základů v r. 1868.

Hanel a Cáder (2016) uvádějí, že zásadní změny v charakteru krajiny pod Blaníkem proběhly až v průběhu 20. století v rámci kolektivizace zemědělství. Jednalo se podle nich především o slučování zemědělských ploch a úpravu polních a lesních cest. Jak dále tvrdí,

sídelní struktura však zůstala zachována ve své původní podobě. Právě malebný ráz krajiny je klíčový pro cestovní ruch v oblasti, který je podrobněji popsán v kapitolách 4.1.5. a 4.1.6.

4.1.4 Ochrana přírody

Jak uvádějí Kovařík a Pešout (2000), od konce 19. a začátku 20. století lze zaznamenat prvopočátky snahy o ochranu přírody Podblanicka. Hanel a Cáder (2016) zmiňují, že souvislou ochranu krajiny Podblanicka navrhl již v r. 1920 vládní rada Luboš Jeřábek. Pešout (2014) popisuje, že hned od počátku vzniku Československa trval Jeřábek na tom, aby vznikla soustava chráněných území - větších národních parků a menších rezervací - po vzoru tehdejších USA. Kromě oblasti pod Blaníkem navrhl podle něj národní park Šumava a národní park Beskydy, dále např. rezervace Brdy, Křivoklátsko, České Středohoří, České Švýcarsko, Jizerské hory, Krkonoše, Český ráj, Orlické hory, Králicko, Železné hory, Novohradské hory, Jeseníky, Moravský kras či Žďárské vrchy.

Jak Pešout (2014) zmiňuje, Luboš Jeřábek zemřel v r. 1937 a vyhlášení CHKO Blaník v r. 1981 se nedožil. Dožil se ale vyhlášení první přírodní rezervace na Podblanicku, a to vyhlášení PR Ve Studeném v r. 1935 (Kovařík a Pešout, 2000). Později došlo podle nich k vyhlášení dalších chráněných území v okolí, a to PR Medník v r. 1942, PR Kosova Hora v r. 1946, PR Dolnokralovické hadce v r. 1947 a PR Podhrázský rybník v r. 1950.

Od r. 1946 vznikají podle Kovaříka a Pešouta (2000) funkce okresních konzervátorů. Jako důležitý příspěvek k ochraně krajiny pod Blaníkem vyzdvihují zahájení vydávání "Sborníku vlastivědných prací z Podblanicka" v r. 1957. Další období přineslo podle nich rozšiřování chatařských osad; rekreanti působili na okolní přírodu a krajinu velmi negativně. Jako další negativní jev popisují vznik vodní nádrže Švihov na řece Želivce, kvůli níž zanikly přibližně tři hektary cenných hadců.

Kovařík a Pešout (2000) jmenují ještě další chráněná území, která zde před rokem 1989 vznikla: PP V Olších u Miličína (r. 1972), PP Na Stříbrné u Českého Šternberka (r. 1972), PP Na Ostrově u Nemíže (r. 1972), PP Teletínský lom (r. 1977), PR Grybla u Krhanic (r. 1985), PP Křečovický potok (r. 1986), přírodní park Kaliště-Džbány (r. 1986) a PR Kobylí draha (r. 1989).

Jak již bylo uvedeno výše, samotná CHKO Blaník vznikla v r. 1981. Prvním vedoucím Správy CHKO Blaník se podle Kovaříka a Pešouta (2000) stal P. Skála a působil

ve Světlé nad Sázavou, odkud se Správa CHKO později přestěhovala do Louňovic pod Bláníkem.

Již před rokem 1989 se místní občané zapojovali do ochrany přírody sami či v rámci dobrovolných spolků pro děti i dospělé (Kovařík a Pešout, 2000). V r. 1980 byla podle nich v Benešově založena základní organizace Českého svazu ochránců přírody (dále jen "ZO ČSOP") Benešov, po ní vznikaly i další ZO ČSOP na Podblanicku: Lesní závod Konopiště, Kladruby, Krivsoudov, Studený, Líšno, Choratice, Světlá a Krusičany, Votice a Vlašim.

Po roce 1989 se podle Kovaříka a Pešouta (2000) stav přírody a krajiny na Podblanicku výrazně zlepšil, a to zejména díky lépe informované veřejnosti, snížení dávek průmyslových hnojiv a pesticidů v zemědělství, vybudování čistíren odpadních vod či zákazu ošetřovat silnice chemickým posypem.

Již existující lokality, chráněné jako "přírodní výtvary", dostaly v rámci nové kategorizace jiná jména - přírodní památka či přírodní rezervace (Kovařík a Pešout, 2000). Patří k nim podle nich i Čížov u Týnce nad Sázavou (vyhlášen jako PR r. 1992), Vlčí rokle u Krhanic (PR v r. 1992), Štěpánovský potok (PR r. 1993), Rybníček u Studeného (PP r. 1993) či Roudný (PP r. 1994). Kromě maloplošných chráněných území popisují i vznik přírodních parků (dřívějších klidových územích): mimo přírodního parku Džbány-Žebrák, který vznikl již v r. 1986, jsou to přírodní parky Jistebnická vrchovina (1994) a Hornopožárský les (2002).

V současné době je podle Kovaříka a Pešouta (2000) nejvýznamnějším činitelem ochrany přírody na Podblanicku ZO ČSOP Vlašim, založená v r. 1990. Jak uvádí Český svaz ochránců přírody Vlašim (2017, dále jen "ČSOP"), organizace se aktivně angažuje v oblasti ochrany zdejší přírody. Popisuje projekty záchrany hadcových lokalit, ohroženého brouka páchníka hnědého či ohrožené květiny kuřičky hadcové, záchrany významných stromů před pokácením a vysazení tisíců nových. Dále zmiňuje např. záchrannou stanici pro živočichy, kterou provozuje ve Vlašimi, otevření návštěvnického střediska Vodní dům, rozvoj výukových programů pro školy a činnost oddílů Mladých ochránců přírody.

4.1.5 Geopark Kraj Blanických rytířů

Jak uvádí Pásková (2014), geopark nepředstavuje další typ zvláště chráněného území, naopak zde iniciativa chránit a interpretovat jedinečnost krajiny vychází zezdola, tedy přímo od místní komunity. Geoparky podle Zelenky et al. (2013) vznikají jako reakce

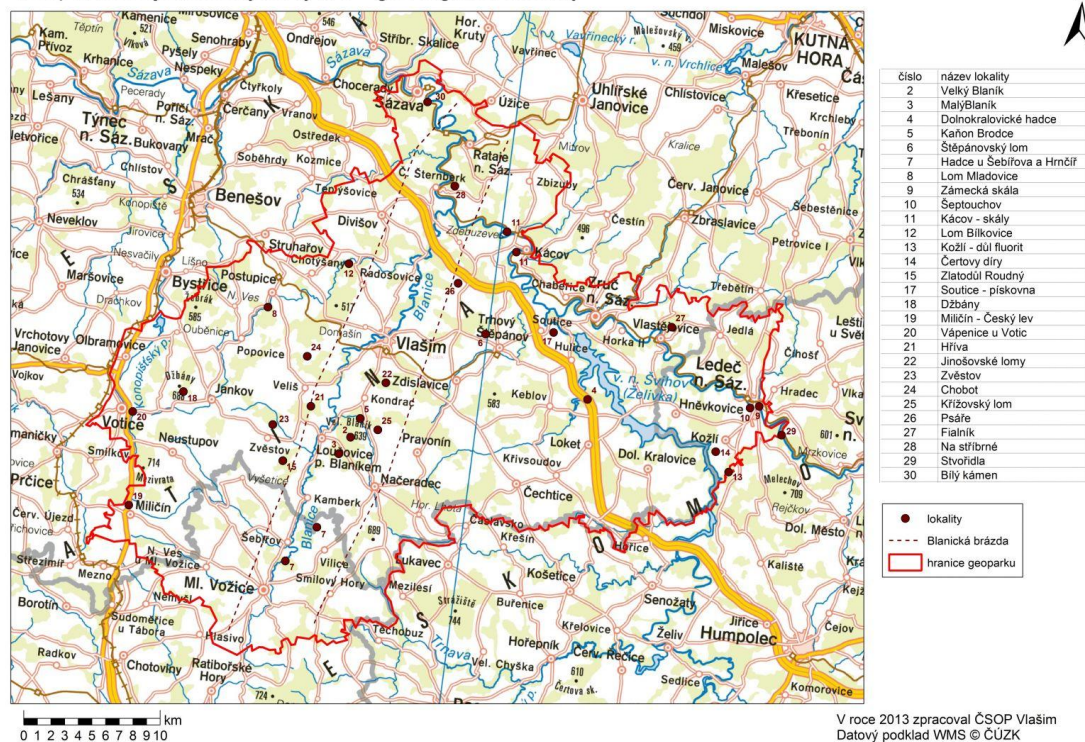
na změnu trendů v ochraně přírody a krajiny, která se přiklání spíše k aktivnímu působení před dříve preferovaným konzervátorským pojetím ochrany přírody. Jedná se tedy podle nich o konkrétní realizaci tohoto trendu, který kombinuje ochranu přírody s trvale udržitelným rozvojem území, realizovaným zejména ve formě cestovního ruchu.

Území geoparku (viz obr. č. 5 a 6), založeného v roce 2014, sahá od Sázavy na severu po Mladou Vožici na jihu, od Votic na západě po Ledeč nad Sázavou na východě (Geopark KBR, 2017e). Vondráková et al. (2014) uvádějí celkovou rozlohu geoparku 1152km². Jak uvádí AOPK ČR (2017e), geopark zahrnuje celé území CHKO Blaník.

Jak konstatují Vondráková et al. (2014), hlavními fenomény geoparku jsou tzv. Blanická brázda spolu s řekou Sázavou. Za další geologicky zajímavé a významné lokality považují Velký a Malý Blaník, řeku Blanici či zlatodůl Roudný. Podle Geoparku KBR (2017f) je to krajina bohatá na kulturní, historické i přírodní zajímavosti a zdejší kraj si zachoval svůj typický ráz - malé vesnice a městečka, lesy, louky, pole a rybníky, kapličky či křížky.

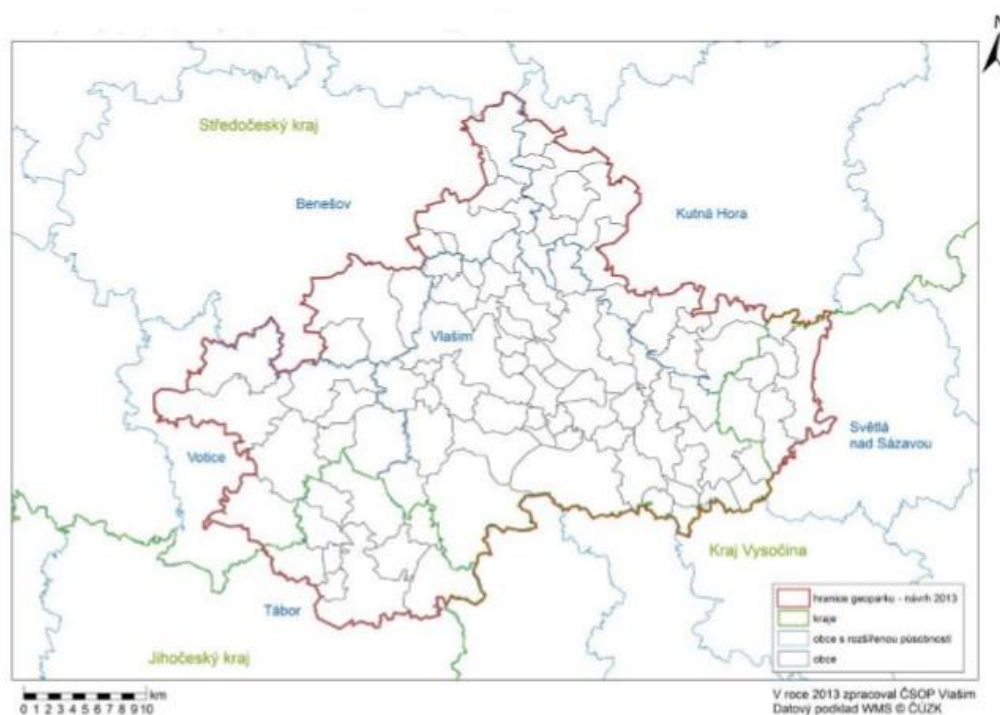
Podle ČSOP Vlašim (2017) se každý rok v geoparku uděluje cena Blanický rytíř tomu, kdo se významně zasloužil o rozvoj Podblanicka. Zmiňuje také turistický občasník Rytířské noviny s přílohou Regionální produkty, který v místě vychází.

Geopark Kraj blanických rytířů - geologické lokality

Obrázek 5: Mapa Geoparku Kraj Blanických rytířů

Zdroj: Geopark KBR (2017f)

Obrázek 6: Správní hranice Geoparku Kraj Blanických rytířů

Zdroj: Vondráková et al. (2014)

4.1.6 Cestovní ruch v CHKO Blaník

Podle Vondrákové et al. (2014) se na území CHKO Blaník nachází 20 km tras pro pěší turisty a 30 km cykloturistických tras. Jak dále popisují, pěší turistika má v regionu dlouholetou tradici, k čemuž přispěla jak legenda o blanických rytířích, tak výstavba rozhledny na vrcholu Velkého Blaníku (první v roce 1895, druhá v roce 1941). Nejrychleji se rozvíjející turistickou aktivitou je však podle nich cykloturistika, která zde má také největší potenciál.

Vondráková et al. (2014) zmiňují také jediné turistické informační centrum na území CHKO Blaník v Louňovicích pod Blaníkem, jehož sezónní provoz má na starost Mikroregion Blaník. Ubytování a stravovací služby jsou podle nich dostupné v následujících obcích:

- rekreační středisko Smršťov;
- Ostrov;
- Kondrac;
- Louňovice pod Blaníkem;
- Světlá;
- Načeradec;
- Pravonín;
- Velíš.

Vondráková et al. (2014) uvádějí, že se v oblasti nachází dostatečný počet turistických cílů, často však chybí i základní infrastruktura a služby. Tento problém podle nich plyne z nedostatečné ochoty rozvoje podnikání a propagace na úrovni místních podnikatelů.

Mezi nejvýznamnější turistické cíle patří podle Vondrákové et al. (2014):

- Velký a Malý Blaník (včetně rozhledny na Velkém Blaníku a kaple sv. Máří Magdalény na Malém Blaníku);
- farní muzeum v Kondraci;
- muzeum včelařství a zámek v Louňovicích pod Blaníkem.

Jak Vondráková et al. (2014) dále popisují, na území CHKO Blaník se nachází několik naučných stezek:

- S rytířem na Blaník;
- Malý Blaník a Podlesí;
- Zlatodůl Roudný;
- Čtvero ročních období.

Vondráková et al. (2014) zmiňují také tematickou cyklotrasu "Po stopách blanických rytířů" a tradiční květnovou cyklistickou akci s názvem "Blanický cyklorytíř", která probíhá ve spolupráci s Geoparkem Kraj Blanických rytířů. Vzhledem k malé rozloze CHKO Blaník se podle nich na jeho území nenachází žádná agroturistická farma, dvě však leží těsně za jeho hranicemi - ekofarma Líza v Hrajinovicích a ekofarma Dolejší mlýn v Kamberku.

Podle Vondrákové et al. (2014) se na území CHKO Blaník rozšiřuje také geocaching, stále oblíbenější hra pro turisty. ČSOP Vlašim podle nich vytvořil pro geocaching dvě poznávací série - Lesní poklady blanických rytířů (13 keší) a Kamenné poklady blanických rytířů (20 keší), jejichž cílem je představit návštěvníkům zdejší přírodní zajímavosti.

Na území Geoparku Kraj Blanických rytířů a tedy i CHKO Blaník vznikla podle Vondrákové et al. (2014) v roce 2012 také značka regionálních produktů KRAJ BLANICKÝCH RYTÍŘŮ, o jejímž udělení rozhoduje ČSOP Vlašim a Asociace regionálních značek. Uvádějí, že značka umožňuje turistům objevovat region a jeho tradiční výrobky či služby. Podrobněji je regionální značení výrobků v CHKO Blaník popsáno v kapitole 4.3.2.

4.2 Průběh šetření

Jako první část šetření byl zvolen sekundární výzkum, při němž bylo nejvíce využito Plánu péče CHKO Blaník 2008-2017 a 2018-2027 a Zpracování průzkumu návštěvnosti CHKO Blaník, poskytnuté pracovníci Správy CHKO Blaník Bc. Ivanou Křížovou. Dále byla v práci využita Strategie Místní akční skupiny Blaník (dále jen "MAS") zejména ve vztahu k socio-kulturním a ekonomickým dopadům turismu. Činnost Geoparku Kraj Blanických rytířů byla podrobně analyzována ve Výroční zprávě ČSOP Vlašim a také jimi vydávaných letáčích.

Kromě těchto zdrojů byla využita odborná literatura (knihy autorů Zelenka, Pásková, Holešinská, Pešout, Ložek et al.), časopisy (Ochrana přírody), odborní průvodci (autorů Báltářeťu, Eagles et al., Galvin et al., Leung et al.), sborníky konference *Dobrá praxe v udržitelnosti cestovního ruchu* a webové stránky AOPK ČR, Asociace regionálních značek a Geoparku Kraj Blanických rytířů.

V rámci primárního výzkumu proběhlo terénní šetření s fotodokumentací, které autorka provedla již v dubnu 2017 na území CHKO Blaník pro účely seminární práce. Tohoto šetření bylo využito pro zjištění návštěvnosti v pracovní den mimo hlavní sezónu. V červnu 2017 proběhlo kontaktování Správy CHKO Blaník včetně žádosti o poskytnutí potřebných materiálů a 27. 6. 2017 bylo na schůzce s pracovníci Správy CHKO Bc. Ivanou Křížovou upřesněno pojetí práce. V rámci CHKO Blaník bylo vymezeno území nejvhodnější pro monitoring dopadů turismu, a to PR Velký a Malý Blaník; zbývající část území CHKO je podle Urbana (2017) turisty navštěvována spíše výjimečně.

Další terénní průzkum se konal v sobotu 26. 8. 2017 a jeho cílem bylo pozorování a fotodokumentace víkendové návštěvnosti a následných dopadů turismu v hlavní sezóně. V listopadu 2018 uskutečnila autorka rozhovory s klíčovými aktéry cestovního ruchu na území CHKO Blaník. S Ing. Martinem Klaudysem, Mgr. Janem Urbanem, Miroslavem Matušskou a Alenou Jenšíkovou byly plánovány delší rozhovory, které byly zaznamenány pomocí nahrávače. V ostatních případech proběhly pouze kratší neformální rozhovory, které si autorka následně zaznamenala. Dne 1. 2. 2018 proběhla dodatečná emailová korespondence s Ing. Martinem Klaudysem ohledně upřesnění využívání monitoringu v činnosti Správy CHKO Blaník. Podrobný popis šetření je popsán v tabulce č. 4.

Tabulka 4: Průběh šetření

Datum	Místo	Popis šetření
25. 04. 2017	Dům přírody Blaníku, dále po červené trase k rozhledně na Velkém Blaníku a zpět	Proběhla prohlídka expozice Domu přírody, následoval terénní průzkum a fotodokumentace. Byla zvolena méně frekventovaná trasa na Velký Blaník ve směru od Kondrace. Za celé dopoledne nebyl spatřen jediný člověk, pouze na rozhledně skupina dětí na školním výletu.

Datum	Místo	Popis šetření
26. 08. 2017	Zelená trasa od parkoviště u Louňovic pod Bláníkem na rozhlednu na Velkém Bláníku a zpět po červené trase, dále po žluté a červené trase na Malý Bláník a zpět	Proběhla další fáze terénního průzkumu, tentokrát po frekventovanější trase na Velký Bláník ve směru od Louňovic pod Bláníkem a zpět. Záměrně byly zvoleny pozdní dopolední hodiny za slunečného počasí, kdy podle očekávání bylo parkoviště plné a nahoru i dolů proudily skupiny turistů. Kromě toho zde byla spatřena skupina cyklistů, kteří i přes zákaz jeli na kole směrem na rozhlednu; v užších částech cesty docházelo ke střetům s pěšími turisty. Oproti šetření v dubnu bylo pozorováno podstatně více odpadků. Dále byla projita nejfrekventovanější trasa od parkoviště na Malý Bláník, kde bylo navzdory očekávání spatřeno pouze několik jednotlivých turistů. Jak odpadků, tak poškození cest se na trase vyskytovalo daleko méně, než cestou na Velký Bláník.
01. 11. 2017	Louňovice pod Bláníkem	Poměrně krátký rozhovor byl veden se starostkou Louňovic pod Bláníkem Ing. Růženou Kučerovou. Dále proběhl krátký rozhovor s výčepním v Zámecké hospodě Petrem Stojánkem. Za účelem rozhovoru byla navštívena také sousední hospoda, bohužel zde nebyl nikdo ochotný k rozhovoru.
02. 11. 2017	Divišov	Proběhl rozhovor s učitelem Mgr. Janem Urbanem, který dříve pracoval na projektu rozvoje cestovního ruchu v Podblanicku s názvem Kraj Blanických rytířů, jenž později přešel v založení geoparku a značky regionálních produktů.
07. 11. 2017	Kondrac, Ostrov	Kratší neformální rozhovor byl veden s provozovatelem vyhlášené kondracké hospody U Matoušků Františkem Matouškem. Další rozhovor byl veden s Petrem Procházkou, majitelem FarmaParku Bláník v Ostrově.
13. 11. 2017	Louňovice pod Bláníkem, Kondrac	Proběhl klíčový rozhovor s Ing. Martinem Klauďsem, majícím ve Správě CHKO Bláník na starost cestovní ruch. Další klíčový rozhovor byl veden se starostou Kondrace Miroslavem Matušskou.

Datum	Místo	Popis šetření
16. 11. 2017	Kamberk	Další rozhovor byl veden na doporučení Miroslava Matušky se starostkou Kamberku Alenou Jenšíkovou; obec Kamberk leží těsně za hranicí CHKO a starostka obdržela mnohá ocenění za rozvoj obce prostřednictvím turismu.
17. 11. 2017	Rozhledna na Velkém Blaníku, Dům přírody Blaníku	Pro doplnění informací proběhly kratší rozhovory s pracovníci na rozhledně na Velkém Blaníku a pracovníci Domu přírody, které nechtěly sdělovat svá jména. Právě probíhající 3. ročník svátečního Pochodu přes Blaníky byl využit k doplňujícímu terénnímu průzkumu. Na cestě od Louňovic pod Blaníkem byla opět spatřena skupina cyklistů, bohužel se nestihla pořídit fotodokumentace.

Zdroj: Vlastní zpracování

4.3 Výsledky šetření

4.3.1 Výchozí podmínky

Přístup Správy CHKO Blaník k cestovnímu ruchu

Správa CHKO Blaník (2007) považuje cestovní ruch za vhodnou aktivitu rozvoje oblasti, pokud nebude mít negativní vliv na krajinný ráz. Klade si za cíl rozvoj rekreace, turistiky a sportu bez negativních dopadů na přírodní prostředí. Tradičním místním způsobem hospodaření je podle ní zemědělství a lesní hospodářství, vhodný je však i vznik nových provozoven, drobných podniků a dílen v IV. zóně CHKO.

Důležitou zásadou Správy CHKO Blaník (2007) je směřovat služby cestovního ruchu do nevyužívaných objektů a celkově do zastavěného území obcí. Nebrání se ani rozvoji hipoturistiky a vymezení nových hipostezek, zvláště vzhledem k potenciálnímu rozvoji agroturismu.

Jak Správa CHKO Blaník (2017) uvádí, za klíčovou považuje údržbu terénní infrastruktury, jak ji popisují Pešout et al. (2015), a to včetně informačních tabulí (viz obr. č. 28). V této činnosti spolupracuje s místní pobočkou KČT. V centru jejího zájmu je i hlavní naučná stezka S rytířem na Blaník. V případě nevhodně vedených úseků tras považuje Správa CHKO Blaník (2007) za žádoucí směr trasy změnit, aby nedocházelo ke koncentraci návštěvníků a poškozování přírodních hodnot.

Správa CHKO Blaník (2007) dbá také na to, aby se nerozšiřovala výstavba do volné krajiny a při opravách původních staveb se obnovoval i jejich vzhled jednoduchých venkovských domů. Jak zdůrazňuje Klaudys (2017), cestovní ruch může být ukázkovým příkladem pozitivního rozvoje území, když nový majitel zrekonstruuje starý, zchátralý objekt na hezký penzion, který odpovídá místnímu koloritu.

Pravidelný úklid odpadků po návštěvnicích na území přírodních rezervací provádí Správa CHKO Blaník (2007). Pracovnice rozhledny (2017) musí odpady z rozhledny a kolem ní každý den, kdy je rozhledna otevřena, autem odvézt. Podle Klaudyse (2017) je absence odpadkových košů na stezkách (tedy mimo obslužná místa) součástí koncepce ochrany přírody - aby si návštěvník zvykl své odpady z přírody odnášet. Správa CHKO Blaník (2007) také podporuje dobrovolné akce, zaměřené na úklid odpadků ve vybraných částech CHKO.

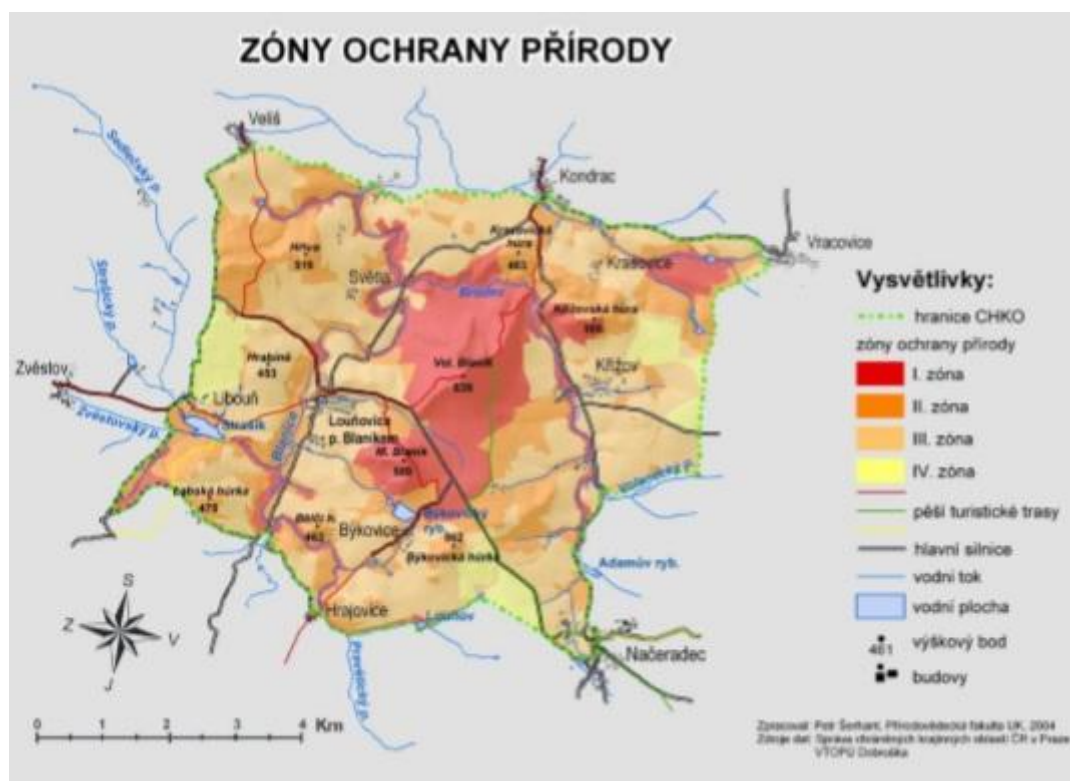
Zonace

Jak zdůrazňuje Správa CHKO Blaník (2007: 23), "hospodářské využívání chráněných krajinných oblastí se provádí podle zón ochrany přírody a krajiny tak, aby se udržoval a zlepšoval jejich přírodní stav a byly zachovány a vytvářeny optimální ekologické funkce těchto území. Existence CHKO není bariérou rozvoje území, ale je třeba podle zón CHKO rozlišit, které způsoby hospodaření a činnosti povedou k rozvoji území při zachování přírodních a krajinných hodnot CHKO."

Podle Vondrákové et al. (2014) byla na území CHKO Blaník vymezena zákonná zonace (viz obr. č. 7), a to s ohledem na přítomnost chráněných druhů rostlin a živočichů a cenných minerálů. U nelesních pozemků podle nich existují 4 zóny ochrany, u lesních 3 zóny. Správa CHKO Blaník (2007) považuje zonaci za způsob rozlišení funkce daného území CHKO, proto jsou místní aktivity rozděleny podle zón následovně:

- I. zóna: přírodě blízké lesní hospodaření, údržba travních porostů extenzivní pastvou a řízeným sečením, běžná údržba staveb;
- II. zóna: kromě výše zmíněného ekologické zemědělství bez využívání pesticidů a s minimalizací eroze půdy, používání chemických prostředků a rozšiřování orné půdy, vznik nových staveb po individuálním posouzení;
- III. zóna: kromě výše zmíněných praktik i běžné zemědělství, nové stavby v souladu s územním plánem a plánem péče, budování turistické infrastruktury bez narušení krajinného rázu;

- IV. zóna: kromě výše zmíněného běžná stavební činnost v souladu s územním plánem a plánem péče, rozvoj občanské vybavenosti a malých řemeslných dílen a provozoven bez narušení krajinného rázu.

Obrázek 7: Zóny ochrany přírody v CHKO Blaník

Zdroj: Vondráková et al. (2014)

Interpretace

Správa CHKO Blaník (2017) zdůrazňuje také interpretaci přírodního dědictví oblasti a podporuje v této oblasti spolupráci s Geoparkem Kraj Blanických rytířů. Za jednu z nejvýznamnějších součástí svého poslání považuje Správa CHKO Blaník (2007) práci s veřejností, zajišťuje exkurze, přednášky, výstavy, publikuje v regionálním tisku a vydává informační a propagační materiály; stará se také o terénní informační systém a naučné stezky. V roce 2015 došlo podle Správy CHKO Blaník (2017) k otevření návštěvnického centra Dům přírody Blaníku.

Obrázek 8: Dům přírody Blaníku

Zdroj: Vlastní foto (2017)

Dům přírody Blaníku se ukázkově řídí principy, které shrnuli Pešout et al. (2012). Bezbariérová, celodřevěná budova Domu přírody (viz obr. č. 8) ukrývá vnitřní expozici, obchůdek se suvenýry, publikacemi a regionálními produkty a prostor pro výstavy, promítání filmů či akce pro veřejnost. Expozici dominuje 3D model Blanické brázdy (viz obr. č. 30), zde vyobrazené od Sázavy po Mladou Vožici, včetně kulturních a přírodních zajímavostí v jejím okolí. Vedle Domu přírody se nachází venkovní geologická expozice (viz obr. č. 29).

Podle Červenky (2017) se zde během roku pořádají i výukové programy a akce pro veřejnost, jako např. exkurze "S geologem na Blaník" nebo podzimní výstava "Houby blanických lesů".

Stráž přírody

Jak uvádí Správa CHKO Blaník (2007), stráž přírody je významná pro prevenci poškozování přírody. Podle Klaudyse (2017) v současné době na území CHKO Blaník stráž přírody nefunguje, protože se změnily předpisy a probíhají školení a výběr nových strážců; do budoucna zde budou aktivně působit dva strážci. Správa CHKO Blaník (2007) považuje za jejich úkol udržování terénního informačního systému a preventivní dohled. Klaudys (2017) dále zmiňuje pomoc návštěvníkům a poskytování informací.

Průvodcovská služba

Vondráková et al. (2014) popisují exkurze na Velký Blaník s audiovizuálním programem a pozorováním chráněných druhů živočichů a rostlin, které Správa CHKO Blaník na svém území provozuje pro skupiny a školní třídy. Kromě toho podle nich pořádá exkurze také Geopark Kraj Blanických rytířů prostřednictvím ČSOP Vlašim.

Na svých webových stránkách nabízí Geopark KBR (2017g) 24 typů exkurzí, které dělí na vlastivědné a přírodovědné; jedná se např. o Velký a Malý Blaník, ale i románské stavby, historii dolování surovin, památné stromy, horniny a minerály a jiné zajímavosti Podblanicka.

Monitoring

Další zásadou Správy CHKO Blaník (2007) je vyhodnocovat dopad managementových opatření na objekt ochrany, tedy přírodu a krajinný ráz, a výsledky monitoringu aplikovat ve své činnosti, což zdůrazňují jak Zelenka et al. (2013), tak Patzelt (2010b). Oproti dřívějšímu Plánu péče se zásady Správy CHKO Blaník (2017) v oblasti monitoringu dopadů turismu rozšířily následovně:

- monitorovat plochy zimních sportů (sjezdovka u Kondrace) z hlediska eroze a stavu biotopů;
- monitorovat nové sportovní aktivity (horolezectví, singltreky) s využitím zkušeností z jiných ZCHÚ;
- monitorovat počty návštěvníků na významných místech CHKO (Velký a Malý Blaník).

První systematictější monitoring pro Správu CHKO Blaník realizovala Nadace Partnerství (2018) v druhém pololetí roku 2014. Popisuje sčítání návštěvníků na 3 lokalitách, které má Správa CHKO na starost, a to PR Malý Blaník a další, které se nacházejí mimo území CHKO (NPR Drbákov a NPP Medník).

Kubínová et al. (2017) pro Správu CHKO Blaník zpracovali monitoring návštěvnosti vybraných lokalit za rok 2016, realizovaný automatickými pyroelektrickými senzory v kombinaci s kontrolním fyzickým sčítáním návštěvníků pro přesnější kalibraci automatických dat. Jako základní jednotku měření návštěvnosti stanovili počet průchodů; protože většina turistů vystoupá nahoru a stejnou cestou se vrací, mohli být někteří teoreticky sečtení dvakrát. Jak vzápětí dodávají, tento fakt je již v souhrnu ošetřen

a ve zprávě je tak uveden počet průchodů jako počet skutečných návštěvníků. Dále popisují, že automatický monitoring probíhal soustavně po celý rok 2016, fyzické sčítání čtyřikrát - dva dny v letní sezóně a dva dny v zimě.

Průzkum probíhal podle Kubínové et al. (2017) na 5 lokalitách spadajících pod Správu CHKO Blaník, pro potřeby této práce však budou využita pouze data pro lokality nacházející se přímo na území CHKO Blaník, tj. PR Velký Blaník a PR Malý Blaník.

Obrázek 9: Umístění tepelného senzoru a ústředny zařízení

Zdroj: Kubínová et al. (2017)

Obrázek 10: Umístění tepelného senzoru a ústředny zařízení

Zdroj: Kubínová et al. (2017)

Z výsledků průzkumu odvozují Kubínová et al. (2017) následující závěry:

- návštěvnost PR Velký Blaník činila 40 211 průchodů, což představovalo přes 100 návštěvníků denně;

- celoroční denní maximum návštěvnosti PR Velký Blaník 31. 12. 2016 činilo 2020 průchodů;
- návštěvnost PR Malý Blaník činila 9 281 průchodů, což představovalo cca 25 návštěvníků denně;
- celoroční denní maximum návštěvnosti PR Malý Blaník 31. 12. 2016 činilo 248 průchodů;
- na obou lokalitách byla zaznamenána až 4x vyšší návštěvnost v mimopracovní dny ve srovnání s dny pracovními;
- nejvyšší návštěvnost byla na obou lokalitách zaznamenána mezi 14. a 15. hodinou dne;
- obě lokality byly nejčastěji navštěvovány v sobotu, nejméně často v pondělí;
- nejvyšší návštěvnost na obou lokalitách byla zaznamenána v měsíci červenci, nejnižší v měsíci listopadu.

Jak dodává Klaudys (2017), kromě monitoringu návštěvnosti provozuje Správa CHKO Blaník monitoring dopadů turismu v rámci běžné činnosti, tj. kontrolu cest a jejich okolí, vjezdu automobilů či zakládání ohnišť.

4.3.2 Dopady turismu na přírodní prostředí a krajinu

Velký Blaník je veřejnosti nejlépe přístupný po červené turistické stezce, která přes něj vede. Trasu je možné začít ze dvou směrů. První možnost je začít cestu u Domu přírody Blaníku, kde začíná i končí také naučná stezka "S rytířem na Blaník". Druhá cesta na Velký Blaník vede z druhé strany, od parkoviště u Louňovic pod Blaníkem, odkud se většina turistů vydává také na Malý Blaník.

Hned na počátku turistické i naučné stezky na Velký Blaník ve směru od Kondrace se okamžitě začínají projevovat negativní dopady turismu - na několika místech se tvoří paralelní trasy, které způsobují půdní erozi (viz obr. č. 11 a 12).

Obrázek 11: Vznik paralelních stezek - vpravo oficiální červená turistická trasa, vlevo cesta vyšlapaná návštěvníky

Zdroj: Vlastní foto (2017).

Obrázek 12: Nejasné značení a následný vznik paralelní cesty. V levé části je vidět vyšlapaná stezka, po níž se návštěvníci vydávají, ve skutečnosti trasa pokračuje dále za červenou šipku (pravá část obrázku) směrem k asfaltové cestě a zahne doleva za cca 20m

Zdroj: Vlastní foto (2017)

Přestože se cykloturisté setkají s tabulí, kde jsou žádáni, aby svá kola vedli - právě kvůli možné půdní erozi, hned vzápětí se mohou setkat s vyjetou paralelní cestou pro kola (viz obr. č. 13). Na červené turistické trase od parkoviště u Louňovic pod Bláníkem byla pozorována skupina cyklistů, kteří i přes zákaz část úseku nahoru vyjeli (viz obr. č. 14). Skupina cyklistů jedoucích nahoru byla zpozorována i 17. listopadu. Kromě půdní eroze docházelo také ke střetům s pěšími turisty z důvodu úzké stezky.

Obrázek 13: Paralelní cesta vyjetá cyklisty.

Zdroj: Vlastní foto (2017)

Obrázek 14: Cyklisté jedoucí přes zákaz po červené turistické trase na rozhlednu, na fotce zachyceni již po sesednutí z důvodu prudkého stoupání a náročnějšího terénu.

Zdroj: Vlastní foto (2017)

Odpadky se na území obou přírodních rezervací vyskytují (viz obr. č. 15, 16 a 17) zejména v blízkosti oficiálních tras a piknikových stolů s absencí odpadkových košů. Jejich množství však nepředstavuje výraznější dopad na předmět ochrany.

Obrázek 15: Odpadky v PR Blaník

Zdroj: Vlastní foto (2017)

Obrázek 16: Odpadky v PR Blaník

Zdroj: Vlastní foto (2017)

Obrázek 17: Absence odpadkových košů je zjevná zejména u piknikových stolů

Zdroj: Vlastní foto (2017)

Přestože se návštěvníci hned na začátku turistické stezky setkají s cedulí zakazující kouření a rozdělávání ohně, očividně se jí příliš neřídí (viz obr. č. 18 a 19).

Obrázek 18: Teorie a praxe ohledně rozdělávání ohňů v PR Velký Blaník

Zdroj: Vlastní foto (2017)

Obrázek 19: Teorie a praxe ohledně rozdělávání ohňů v PR Velký Blaník

Zdroj: Vlastní foto (2017)

PR Malý Blaník je v mnohém podobná PR Velký Blaník, odlišuje se zejména rozlohou a také popularitou. Také na Malý Blaník se lze dostat ze dvou směrů po červené a žluté turistické trase včetně naučné stezky. První, méně frekventovaný přístup je z jižní

strany od Býkovic přes PR Podlesí, druhá možnost je severní vstup od již zmíněného parkoviště u Louňovic pod Bláníkem.

Negativní jevy se objevují i zde a jsou téměř identické s těmi v PR Velký Blaník, tedy zejména eroze způsobená paralelními cestami a otevřená ohniště (viz obr. 20 a 21). Odpadky se však na území PR Malý Blaník v podstatě nevyskytují, zřejmě jde ale spíše o důsledek malé návštěvnosti, jak popisuje Klaudys (2017).

Obrázek 20: Vpravo oficiální turistická trasa, vlevo paralelní (pohodlnější) cesta vyšlapaná turisty

Zdroj: Vlastní foto (2017)

Obrázek 21: Ohniště v zóně zákazu

Zdroj: Vlastní foto (2017)

Celkově podle Klaudyse (2017) není v CHKO Blaník zaznamenáno výrazné negativní působení turismu na přírodní prostředí a krajinu. Jako nejčastější negativní dopady uvádí odpadky, černá ohniště, eroze půdy a nepovolené vjezdy; uvedené záležitosti obvykle řeší pouze přestupkovým řízením. Jak dále tvrdí, negativní dopady se však projevují v daleko větší míře než před 15 lety, což souvisí s výrazně vyšší návštěvností. Ta podle něj koreluje s mírou negativních dopadů. Limit návštěvnosti, která nepoškozuje předmět ochrany, odhaduje na 50 000 návštěvníků ročně, současný stav (40 000 návštěvníků ročně) proto podle něj narazil na určitý strop.

Také Urban (2017) soudí, že se v CHKO Blaník výrazné negativní dopady turismu nevyskytují. Souvisí to podle něj s malou rozlohou území, kde se negativní dopady lépe monitorují a řeší. Přesto je podle něj vhodné návštěvníky někam směřovat. Kladně proto hodnotí vznik Domu přírody Blaníku, díky němuž je návštěvnost rovnoměrněji rozložena z obou stran Velkého Blaníku. To potvrzuje Klaudys (2017), podle něhož je hlavním účelem Domu přírody poskytnutí informací a zmiňované usměrnění toku návštěvníků.

4.3.3 Dopady turismu na socio-ekonomické prostředí

Z negativních dopadů turismu jmenuje Správa CHKO Blaník (2007) kongesci, která ovlivňuje dopravu v celém regionu. Problémy s parkováním a projížděním se podle

ní v letní sezóně týkají zejména parkoviště pod Velkým Blaníkem u Louňovic pod Blaníkem. Matuška (2017) zdůrazňuje kongesci v Kondraci, kde se v letní sezóně nedá zaparkovat ani projít mezi auty, na což si místní obyvatelé často stěžují. Částečným řešením bylo podle něj využití zdejšího farního dvora, kde obec vytvořila menší parkoviště s kapacitou 20 aut.

Spolupráce a partnerství

Podle Klaudyse (2017) je spolupráce Správy CHKO Blaník s obcemi a místními obyvateli nezbytná. Zdůrazňuje, že z pozice orgánu státní správy musí být spolupráce vedená v rovině sankční a dozorové, ale i kolegiální, tedy např. partnerství a podpora obecních projektů nebo iniciování projektů nových. Dobře podle něj funguje v rámci území spolupráce s Geoparkem Kraj Blanických rytířů; protože jsou však autonomní subjekt nenavázaný na státní správu, mají jiné možnosti jak ohledně činnosti, tak např. čerpání dotací.

Dobře fungující spolupráci uvádí starosta obce Kamberk Matuška (2017), který například podpořil vznik Domu přírody Blaníku tím, že na něj obec darovala pozemek. Jak dále dodává, je důležité dlouhodobé působení a navazování osobních vztahů. Při slově spolupráce však zmiňuje spíše pojmy jako *"vcelku nám nedělají problémy"*, *"navzájem na sebe neútočíme"* a *"většinou se teda dohodneme"*.

Také starostka obce Louňovice pod Blaníkem Kučerová (2017) k tématu spolupráce zmiňuje, že funguje, tedy že *"si navzájem neházejí klacky pod nohy"* a *"už si tady všichni na to zvykli"*. Naopak podle jednoho z účastníků rozhovorů, který si nepřál zveřejnit informaci pod svým jménem, je Správa CHKO Blaník *"brzdou"* spolupráce. Také provozovatel kondracké hospody U Matoušků Matoušek (2017) tvrdí, že spolupráce se Správou CHKO Blaník nefunguje a že by se např. do místního projektu pravděpodobně nezapojil.

Protože se podle majitele FarmaParku Blaník Procházky (2017) nacházejí na samém okraji CHKO Blaník a přímo do ní nespádají, spolupracovali dříve převážně s ČSOP Vlašim, který spravuje Geopark Kraj Blanických rytířů. Jak vzápětí dodává, později se vztahy pokazily, spolupráce nedopadla a momentálně spolupracují pouze s Ekocentrem ve Voticích.

Celkově je tedy možné označit spolupráci za fungující, zejména v oblasti organizační, dosud se však nepodařilo navázat skutečné partnerství, kdy si všechny strany uvědomují jeho užitek a aktivně k němu přispívají.

Příjmy a zaměstnanost

Podle Vondrákové et al. (2014) proběhl v oblasti Podblanicka (konkrétně území MAS Blaník, které je totožné s územím Geoparku Kraj Blanických rytířů) průzkum v rámci projektu Evropské unie INTERREG IIIB REPUS, zaměřený na zaměstnanost v regionu. Zaměstnání v odvětví ubytování, stravování a pohostinství podle nich uvedlo 358 obyvatel z 11 680 dotazovaných, tj. pouhých 3,1%; ženy byly v tomto odvětví zaměstnány téměř dvakrát více než muži (220 ku 138).

Jak uvádí Klaudys (2017), Správa CHKO Blaník z cestovního ruchu žádné příjmy nemá, protože se jedná o státní organizaci, která je financována z veřejného rozpočtu. Dodává však, že turismus přináší peníze především do obcí nacházejících se na území CHKO. Příjmy z cestovního ruchu ve formě ubytování, stravování, půjčoven kol či jiných služeb podle něj zůstávají v regionu, a nedochází tak k ekonomickým únikům.

Urban (2017) uvádí, že se cestovní ruch soustřeďuje v místech, kde se nacházejí turistické cíle a návazná infrastruktura a služby. S tím souhlasí i Matuška (2017), podle něhož právě dostatek turistických cílů a návazných služeb může pozdvihnout cestovní ruch v regionu na lepší úroveň. Urban (2017) doplňuje, že obce na území CHKO Blaník mimo nejnavštěvovanější místa, jako např. Prácheň či Načeradec, z turismu žádné příjmy nemají, protože tam návštěvníci nezavítají. Matuška (2017) i Jenšíková (2017) konstatují, že pokud není turistická nabídka dostatečně atraktivní, přijdou v prvních letech zejména místní obyvatelé a později návštěvnost vytrvale klesá.

V Kondraci byl podle Matušky (2017) bývalý obecní úřad přebudován na turistickou ubytovnu, která zaměstnává místní obyvatele. Na začátku podle něj sloužila zejména jako ubytování pro dělníky, čím dál více do ní však míří právě turisté, kteří obci přinášejí příjmy až 100 000 Kč za rok. Dále popisuje zřízení farního muzea, které se v zimní sezóně proměňuje v tzv. dětskou skupinu, a zaměstnává tak lidi po celý rok. Nejvíce lidí podle něj do Kondrace láká vyhlášená hospoda U Matoušků, takže díky tomu navštíví právě místní farní muzeum.

V Louňovicích pod Blaníkem naopak podle Kučerové (2017) nemá z cestovního ruchu příjmy přímo obec, ale spíše jednotliví podnikatelé, zejména majitelé tří louňovických hospod. Jak dále dodává, ty jsou v sezóně neustále plné. Obec Ostrov má zase podle Procházky (2017) přínosy za každé obsazené lůžko FarmaParku Blaník, který se stal významným turistickým cílem jak místní obyvatel, tak vzdálenějších turistů, a má podle něj neustále plno.

Jak uvádí Jenšíková (2017), cestovní ruch spojený s regionem Podblanicka má dopady i na obec Kamberk, která se nachází těsně na hranici CHKO Blaník, spadá však pod ni rekreační středisko Smršťov patřící do CHKO Blaník. Dále se podle ní v katastru obce nachází ekofarma Dolejší mlýn, která je centrem (eko)agroturismu v regionu. Zmiňuje také, že obec zrekonstruovala místní hospodu a v současnosti ji pronajímá, což přináší zisky i zaměstnanost. Za rozvoj cestovního ruchu, konkrétně otevření zemědělského muzea, získala podle ní obec ocenění od Ministerstva pro místní rozvoj ČR a 600 000 Kč.

Místní rozvoj

Jak uvádějí Vondráková et al. (2014), dostatek turistických cílů v regionu umožňuje také místním obyvatelům zapojit se do aktivit cestovního ruchu, což jim podle Leung et al. (2005) přináší mnohé výhody. Vondráková et al. (2014) zmiňují tradiční akce v regionu, které jsou navštěvovány jak turisty, tak zejména místními obyvateli; mezi nejvýznamnější se řadí "Svatováclavské slavnosti" v Louňovicích pod Blaníkem nebo "Blanický cyklorytíř". Díky rozvoji turismu je dnes podle nich samozřejmostí připojení k internetu v městských zařízeních a existuje poměrně hustá síť restaurací pokrytých sítí wifi zdarma.

Obrázek 22: Pasování na cyklorytíře v rámci akce Blanický cyklorytíř

Zdroj: Křížová (2017)

Obrázek 23: Svatováclavské slavnosti v Louňovicích pod Bláníkem

Zdroj: Kellner (2015)

Klaudys (2017) pozitivně hodnotí vznik Geoparku Kraj Blanických rytířů, který na území geoparku a tedy i CHKO Bláník pořádá nejrůznější akce. ČSOP Vlašim (2017) popisuje, jak v rámci geoparku funguje v prostorách parazoo ve Vlašimi záchraná stanice pro živočichy, knihovna přírodovědné a regionální literatury, ekoporadna a ekoobchůdek. Geopark podle ní pořádá také výukové programy pro školy, příměstské tábory a akce pro veřejnost. Místní obyvatelé tak získávají možnost dalšího vzdělávání či získávání nových schopností a dovedností, jak popisují Leung et al. (2005).

Cestovní ruch má podle Matušky (2017) pozitivní dopady na obec Kondrac díky vzniku tzv. dětské skupiny, která se schází v zimní sezóně v prostorách farního muzea, jež má otevřeno pouze přes léto. Projekt byl podle něj podpořen Evropskou unií a zajistil tak místním rodičům s dětmi místo k pravidelnému setkávání.

Obrázek 24: Farní muzeum Kondrac

Zdroj: Geopark KBR (2018)

Jak dále dodává, díky obnově areálu farního muzea vzniklo také parkoviště, které mohou mimo hlavní sezónu využívat právě rodiče mířící do dětské skupiny. Kromě toho zmiňuje kondrackou 200 metrů dlouhou lyžařskou sjezdovku, využívanou v zimě zejména rodinami s dětmi; míří sem podle něj především obyvatelé regionu.

Jak uvádí Procházka (2017), rozvoj turismu ve FarmaParku Blaník se pozitivně odrazil na obci Ostrov, pod niž spadá. Podle něj byly v obci dříve pouze "ruiny", nyní se obec obnovuje a rozvíjí.

Obrázek 25: Muzeum venkova Kamberk

Zdroj: Kudy z nudy (2018)

Jenšíková (2017) popisuje rozvoj Kamberku způsobený právě turismem, za což obdržela obec mnoho ocenění a vyznamenání. K rozvoji podle ní přispívá vznik muzea venkova, které zejména prvních několik let pravidelně navštěvovali obyvatelé regionu, a také hojně navštěvovaná tzv. "Cesta za zlatem". Ta se podle ní odehrává každoročně v květnu na ekofarmě Dolejší mlýn, kde probíhá amatérské rýžování zlata na řece Blanici, a v jeho průběhu má každý účastník povinnost navštívit právě zdejší muzeum. Místní hasiči zde podle ní zajišťují doprovodný program, Geopark Kraj Blanických rytířů zde má stánek s propagačními materiály a provozovatelé farmy prodávají své výrobky či jídla z nich uvařená, čímž vzájemná spolupráce přispívá k rozvoji celého regionu.

Jak uvádějí Vondráková et al. (2014), pověst regionu a jeho image zlepšuje regionální značení výrobků, které kromě toho posiluje sounáležitost místních obyvatel s regionem a podporuje jejich zapojení do dění v regionu. Regionální značení výrobků a služeb je podle nich určeno jak turistům, kteří mají příležitost zažít autenticitu regionu, tak místním obyvatelům, kteří tak podporují místní výrobce a investují své peníze do regionu.

Asociace regionálních značek (2018a) uvádí na svých stránkách seznam výrobků (a služeb), z nichž jsou vyzdvíženy následující:

- knihy a hry z Podblanicka;
- mošty z místních ovocných sadů;
- med z CHKO Blaník;
- loutky;
- dřevěné hračky;
- dekorace a šperky z přírodnin.

Obrázek 26: Blaničtí rytíři vyrábění paní Ludmilou Kučerovou s certifikací Kraj Blanických rytířů regionální produkt®

Zdroj: Asociace regionálních značek (2018b)

Podle Vondrákové et al. (2014) naopak rozvoj regionu brzdí nedostatečná péče vlastníků o památky, nedostatečná nabídka ubytování (v soukromí či pro větší skupiny s kapacitou pro autobus), nedostatečná propagace akcí, klesající návštěvnost muzeí, nedostatek financí na cestovní ruch (opravy památek, mzdy pracovníkům), chybějící infrastruktura (např. cyklistické stojany), chybějící možnost koupání či absence funkční informační databáze (včetně kontaktů a nabídky CR na webu).

4.3.4 Využití výsledků monitoringu v destinačním managementu

Využití výsledků monitoringu na území CHKO Blaník je zásadním způsobem ovlivněno absencí fungující destinační společnost, která by mohla výsledky použít

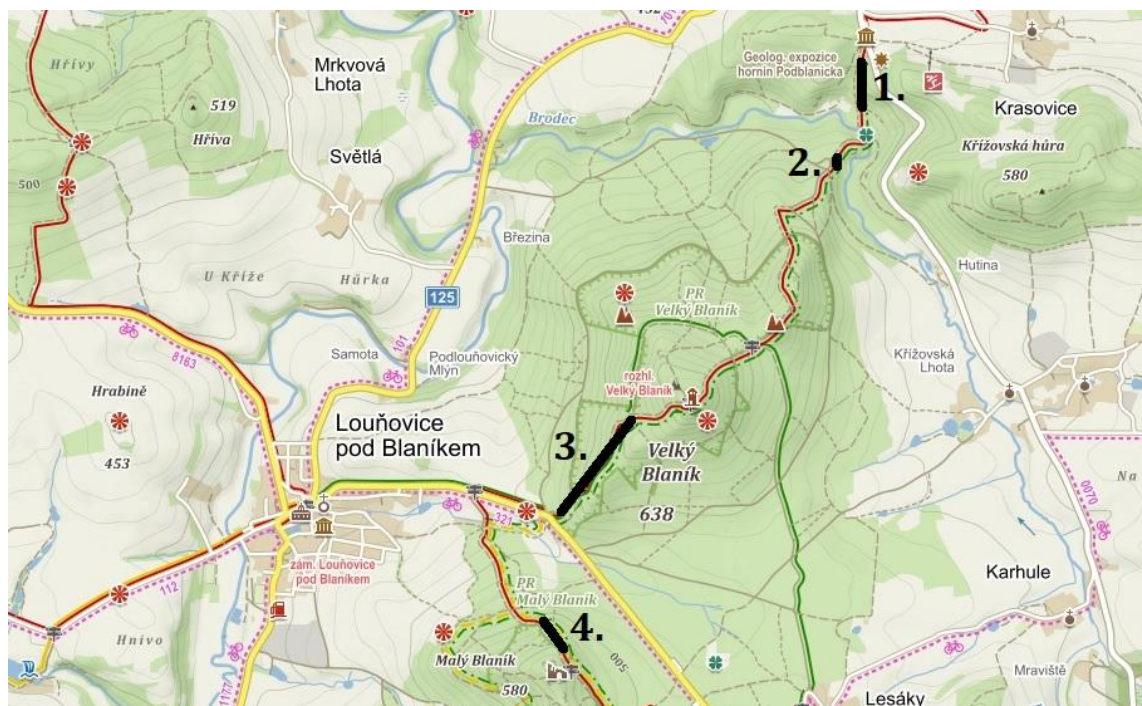
ve své činnosti. Funkci destinační společnosti podle Klaudyse (2017) de facto, i když úžeji, zastává Správa CHKO Blaník. Jak dále vysvětluje, Správa CHKO Blaník funguje jako manažer území z hlediska ochrany přírody a jako taková působí na lesní hospodáře, rybáře, myslivce, zemědělce a místní samosprávy; chybí však další podstatné výsledky působení destinačního managementu, které uvádějí Zelenka a Pásková (2012) - např. jednotné logo či informačně-rezervační systém.

Jak zmiňuje Urban (2017), rozloha CHKO Blaník je oproti jiným ZCHÚ velice malá, proto zřejmě ani není realizovatelný vznik samotné destinační společnosti přímo pro CHKO Blaník. Pro širší region, definovaný hranicemi Geoparku Kraj Blanických rytířů, zastává de facto funkci destinační společnosti ČSOP Vlašim, která má správu geoparku na starost. Její činnost je však užší a rovněž nenaplnuje zcela činnost destinační společnosti, jak ji popisuje Holešinská (2007) či UNWTO (2007). Z těchto důvodů je dále podrobněji rozebráno využívání výsledků monitorování dopadů turismu Správou CHKO Blaník, a to - vzhledem k její činnosti a pozici - především dopady turismu na přírodní prostředí a krajinu.

Jak bylo uvedeno v kapitole 4.3.1., aplikaci výsledků monitoringu považuje Správa CHKO Blaník (2017) za důležitou zásadu. V dřívějších letech zde souvislejší monitoring dopadů neprobíhal, za klíčový považuje Klaudys (2017) monitoring návštěvnosti PR Velký a Malý Blaník, který proběhl již na konci roku 2015 a celoročně pak v roce 2016. Monitoring podle něj prokázal jasnou souvislost se zvýšenou návštěvností a častěji se projevujícími negativními dopady, jako jsou odpadky či eroze cest.

Výsledků monitoringu bylo podle Klaudyse (2018) využito při plánování umístění Domu přírody, který významně přispívá k usměrňování toku návštěvníků. Jak dále dodává, praktická opatření typu změny trasy stezky či omezení vstupu však zatím nerealizovali. Sledování návštěvnosti podle něj probíhá zatím jen krátkou dobu a na vyhodnocení dopadů turismu na biotopy je ještě brzo.

Výsledkem této práce se jsou tak pilotní návrhy využití poznatků z monitoringu pro Správu CHKO Blaník. Klíčové úseky přístupových tras na Velký i Malý Blaník, kde by bylo vhodné provést praktická opatření, jsou vymezeny na obr. č. 27. Tři úseky se týkají paralelních cest způsobujících erozi, čtvrtý z nich se zabývá také střetem mezi pěšími turisty a cykloturisty; většinu by bylo možno vyřešit změnou terénního značení.

Obrázek 27: Klíčové úseky pro realizaci poznatků vzešlých z monitoringu na území CHKO Blaník

Zdroj: Vlastní zpracování podle Seznam.cz (2018)

1) úsek na červené turistické trase (viz obr. č. 11) od Domu přírody Blaníku na Velký Blaník;

Návrh představuje přehodnocení značení úseku, kde je oficiální červená trasa lemována paralelní cestou vyšlapanou návštěvníky. Paralelní stezka se zde tvoří proto, že je zmiňovaný úsek trasy poměrně dlouhou dobu veden v úzkém prostoru, kde se nevejdou ani dva návštěvníci vedle sebe. Paralelní stezka je zde podstatně širší a plošší.

2) úsek na červené turistické trase (viz obr. č. 12) ve směru od Domu Přírody Blaníku, kde se cesta napojuje na účelovou komunikaci;

Zde došlo k vytvoření paralelní cesty z důvodu nejasného značení. Šipka ukazuje doleva, což vedlo turisty k okamžitému odbočení a vyšlapaní cesty. Ve skutečnosti trasa pokračuje rovně a zahne doleva za cca 20 m. Návrh zahrnuje změnu značení trasy - na místo současné šipky doleva umístit šipku rovně a až následně za 20 m umístit šipku doleva.

3) úsek od parkoviště u Louňovic pod Blaníkem cca k místu, kde se trasa dělí na červenou a zelenou (viz obr. č. 13);

Jak si Správa CHKO Blaník (2007) uvědomuje, v tomto úseku je nutné celkově vyřešit přístupnost rozhledny na Velkém Blaníku pro cyklisty. Vjezd cyklistů do PR Velký Blaník je zakázán, cyklisté se však mohou setkat s tabulí, kde jsou pro to vysvětleny důvody a především jsou o to slušně požádáni. Bohužel zákazu nedbají a projíždějí tímto úsekem v obou směrech. Dochází zde také ke kolizím s pěšími návštěvníky, protože je v některých částech trasa poměrně úzká a plná kořenů a kamenů - pokud tedy seshora sjíždí cyklista, je turista nucen se mu uhnout v poměrně náročném terénu.

Správa CHKO Blaník (2007) navrhuje zabránit vjezdu cyklistů do PR Velkého a Malého Blaníku zejména z důvodu nebezpečí vzniku eroze, a to i prostřednictvím zábran proti vjezdu. Návrh spočívá v co nejdřívejším nasazení strážců přírody zejména na území PR Velký Blaník, jejichž přítomnost by mnoho cyklistů od tohoto konání odradila.

4) úsek červené i žluté turistické trasy (viz obr. č. 20) směrem od parkoviště u Louňovic pod Blaníkem, od začátku prudšího stoupání až na Malý Blaník.

V tomto úseku došlo rovněž k vytvoření paralelní stezky. Oficiální trasa je vedena příliš strmě a příliš náročným terénem, který je plný kořenů. Vyšlapaná cesta je oproti ní širší a plošší. Návrh změny značení trasy je již Správou CHKO Blaník (2007) diskutován v Plánu péče, a to konkrétně jako změna úseku trasy na naučné stezce Malý Blaník - Podlesí.

Kromě těchto bodů by bylo vhodné aplikovat několik dílčích opatření. Cedule zakazující rozdělávání ohňů v lese se ukazují být nepříliš účinné, protože ohniště se na území PR Velký i Malý Blaník vyskytují a podle Urbana (2017) jsou pravidelně využívána. Bylo by vhodné nahradit staré cedule se strohým zákazem novými, které by byly pojaty více interpretačně, zaujaly návštěvníky a mohly tak lépe ovlivnit jejich chování.

Dále je třeba vyřešit výchozí místo, tedy parkoviště u Louňovic pod Blaníkem právě z hlediska parkování, které je zde pojímáno poněkud živelně. I to má však již Správa CHKO Blaník (2017) v plánu. Strategie Správy CHKO Blaník k vyhazování odpadků návštěvníky byla již popsána v kapitole 4.3.1.; přesto by bylo vhodné instalovat cedule upozorňujících na odhazování odpadků a jejich dopady. Cedule by měly upoutat návštěvníky a hravou formou je přimět zamyslet se nad touto problematikou.

4.4 Shrnutí výsledků šetření

Cílem práce byla identifikace dopadů turismu na území CHKO Blaník a následné využití výsledků monitorování v rámci destinačního managementu. Toho bylo dosaženo jednak v rámci terénního šetření s fotodokumentací, jednak pomocí rozhovorů s klíčovými aktéry cestovního ruchu. Zdůrazněna je pilotnost daného šetření, které nepředstavuje reprezentativní vzorek - terénní průzkum byl proveden pouze na části území CHKO a rovněž rozhovory byly vedeny pouze s vybranými osobami.

Pro dosažení cílů práce byly zvoleny 2, resp. 3 výzkumné otázky, na které hledala tato práce odpovědi:

"Jaké jsou dopady turismu na přírodní prostředí a krajinu CHKO Blaník?"

Z nejčastěji se vyskytujících dopadů byla pozorována eroze půdy v důsledku vyšlapání paralelních cest návštěvníky, případně způsobená cyklisty projíždějícími územím PR Velký a Malý Blaník. Dále byla pozorována pravidelně využívaná černá ohniště. Vyskytují se zde rovněž odpadky, zejména však na Velkém Blaníku a v hlavní sezóně.

Celkově nebylo zaznamenáno výrazně negativní působení turismu, je však nutné brát v úvahu jeho vzrůstající trend korelující s vyšší návštěvností. Účinným prostředkem usměrňování toku turistů a snižování jejich dopadů na přírodu bylo vybudování návštěvnického centra Dům přírody Blaníku.

"Jaké jsou dopady turismu na socio-kulturní a ekonomické prostředí místní komunity?"

Nejvýraznějším negativním dopadem turismu je kongesce, a to zejména na parkovišti u Louňovic pod Blaníkem a v Kondraci. Celkově zde cestovní ruch příliš nepřispívá ani ke spolupráci různých sektorů, ani vyšší zaměstnanosti. Pozitivní socio-ekonomické dopady turismu se také vyskytují prakticky pouze v místech s již existující turistickou infrastrukturou, jako jsou obce Kondrac či Kamberk.

Nejvíce tak cestovní ruch přispívá k místnímu rozvoji, mezi pozitivní příklady patří Geopark Kraj Blanických rytířů, farní muzeum Kondrac, FarmaPark Blaník či Muzeum venkova Kamberk. Obecně je však na území CHKO Blaník z hlediska cestovního ruchu a jeho socio-ekonomických dopadů pozorován velký, dosud však nevyužitý potenciál.

"Jakým způsobem lze využít výsledky monitoringu dopadů turismu v CHKO Blaník v destinačním managementu?"

Protože se na území CHKO Blaník nevyskytuje žádná organizace, která by měla destinační management na starost, byly výsledky šetření zpracovány pro Správu CHKO Blaník, jejíž činnost se nejvíce blíží náplni práce destinační společnosti. Správa CHKO Blaník dosud využila výsledků monitoringu pro plánování umístění Domu přírody Blaníku. Mezi praktická opatření, která by se mohla inspirovat poznatky z monitoringu, patří zejména změna terénního značení, nasazení strážců přírody či instalace nově pojatých informačních panelů a zákazových cedulí.

CHKO Blaník se stala pro účely této práce ideálním cílem, neboť se rozkládá na poměrně malém, jasně ohraničeném území, které se rozkládá kolem vrcholů Velkého a Malého Blaníku. Předmětem ochrany je zde kromě přírodního prostředí i celá okolní krajina, typická pro střední Čechy, v níž se střídají lesy, louky, rybníky, pole a mokřady s citlivě zasazenými lidskými výtvoři již z doby středověku. Ačkoli zdejší osídlení pochází již z 5. století před Kristem, právě románská architektura dala Podblanicku svůj neopakovatelný ráz díky starobylým kostelům, stromům u cest, křížkům a kapličkám rozesetým po krajině. Proslulou se oblast pod Blaníkem stala zvláště od 19. století, ať už díky skladbě Blaník od Bedřicha Smetany či známé, mnohokrát zpracované legendě o blanických rytířích.

Přestože je Blaník nejmenší chráněnou krajinnou oblastí v ČR, nachází se na jejím území vzácné ekosystémy, chráněné především prostřednictvím přírodních rezervací a památek. Velký a Malý Blaník jsou charakteristické zejména cennými bikovými bučinami, Podlesí, Rybník Louňov a Částrovické rybníky jsou zástupci vzácných mokřadních a rašeliništních biotopů. Geologickým fenoménem je tzv. Blanická brázda, která byla ve velké míře formována místní nejvýznamnější řekou Blanicí.

Ochrana přírody na Podblanicku se oficiálně začala rozvíjet již od dob první republiky, vznikaly však pouze jednotlivé chráněné lokality. CHKO Blaník tak byla vyhlášena až v roce 1981. Již od 19. století se zde však rozvíjel cestovní ruch, spojený především s pěší turistikou a návštěvou rozhledny na Velkém Blaníku či kaple sv. Máří Magdalény na Malém Blaníku. Kromě zámku a muzea včelařství v Louňovicích pod Blaníkem začaly vznikat i nové projekty, jako např. farní muzeum v Kondraci. Rozvíjeny jsou cyklostezky a naučné stezky, zájem roste také o geocaching. Nejnovějším

příspěvkem k udržitelnému cestovnímu ruchu v oblasti je založení národního geoparku Kraj Blanických rytířů a téže značky regionálních produktů v roce 2014.

Celkově lze situaci v CHKO Blaník považovat za stabilizovanou. Cestovní ruch zde má svou tradici, která bude pravděpodobně do budoucna růst, zatím však nezpůsobuje výrazné negativní dopady na cenné ekosystémy, ani na typický ráz krajiny. Toho je dosaženo především činností Správy CHKO Blaník, která zde zastává funkci destinační společnosti ve smyslu ochrany přírody a v této činnosti spolupracuje s Geoparkem Kraj Blanických rytířů. Výhodou je právě malé, kompaktní území, v němž je snazší udržovat návštěvnickou infrastrukturu a je vhodné jak pro monitoring dopadů turismu, tak návštěvnosti. Vhodným krokem pro řízení toku návštěvníků bylo otevření návštěvnického centra Dům přírody Blaníku v roce 2015. Nevyužitý potenciál území však leží v praktické neúčasti místních obyvatel v oblasti turismu a absence skutečného partnerství mezi Správou CHKO Blaník a místními podnikateli.

5 Závěry a doporučení

Monitorování dopadů turismu v CHKO Blaník a zpracování výsledků pro Správu CHKO Blaník přinesly mnohé zajímavé poznatky. Jako jeden z nejdůležitějších úkolů pro budoucí rozvoj lokality se jeví změna myšlenkového paradigmatu, kdy v současnosti většina obyvatel, podnikatelů, ale i zastupitelů v místě vnímá existenci chráněné krajinné oblasti jako něco špatného, co brzdí pokrok a rozvoj území a přináší pouze četná nařízení a omezení.

V tomto ohledu je však nutné zmínit časový faktor, neboť vztah obyvatel k chráněnému území se obvykle mění postupně a pomalu. V sousedním Německu již přínos chráněných území ocenili – např. obyvatelé přírodního parku Frankenwald (Hájková, 2013) či národního parku Bavorský les (Enviweb, 2014) deklarují, že dané chráněné území zlepšuje kvalitu života v regionu a pozitivně ovlivňuje ekonomický rozvoj.

Je tedy na Správě CHKO Blaník, aby se pokusila kromě výkonu státní správy území vyvíjet snahu o smíření mezi zastánci ochrany přírody a zastánci ekonomického rozvoje. Strategickým záměrem by mělo být nalezení souladu mezi ekonomickým rozvojem území a jeho ochranou. Udržitelný cestovní ruch se zdá být jednou z nejefektivnějších možností. Konkrétní doporučení pro Správu CHKO Blaník jsou následující:

- 1) Rozvoj udržitelných druhů a forem turismu, jako je geoturismus, agroturismus, ekoturismus a ekoagroturismus. Tyto tzv. měkké formy cestovního ruchu mají potenciál zvýšit zaměstnanost a udržet peníze v místě bez negativních dopadů na přírodu i místní komunitu. Součástí by mělo být též plánování značení a údržba cest nejen pro turisty a cykloturisty, ale i jezdce na koních, aby se předcházelo střetům mezi návštěvníky. Protože musí tak jako tak zemědělci na území CHKO hospodařit ekologickým způsobem, bylo by vhodné je na tuto možnost nasměrovat a v případě potřeby různými způsoby podporovat;
- 2) Podpora a větší propagace dosud nepříliš nevyužívaných produktů, jako jsou různé druhy exkurzí s průvodcem na území CHKO. V tomto případě by bylo vhodné spolupracovat s Geoparkem Kraj Blanických rytířů a jejich nabídkou geoexkurzí jakožto součást geoturistického produktu. Klaudys (2017) dále navrhuje vybudování kempu, protože zde turisté, kteří do CHKO Blaník přijedou pod stan,

v podstatě nemají žádnou možnost si ho legálně postavit. Přitom turisté spící pod stanem jsou často právě pěší turisté, kteří jsou pro toto území nejvhodnějším segmentem;

- 3) Snížení sezónnosti. Jak potvrdila pracovnice Domu přírody Blaníku (2017), nejvyšší návštěvnost je během letních prázdnin, dále potom nárazovitě na státní svátky 28. září, 28. října, 17. listopadu a na Silvestra a Nový rok. Přes zimu podle ní přijde jen několik místních. Proto by bylo vhodné více propagovat možnost celoroční návštěvy CHKO Blaník, zejména samozřejmě mezi místními obyvateli;
- 4) Podpora akcí interpretujících historii regionu. Vondráková et al. (2014) navrhuji výstavy, kulturní akce, workshopy a kurzy zaměřené např. na tradiční řemesla, výrobu regionálních produktů či fotografování krajiny. Důležitá je rovněž podpora turistických kroužků na školách či v domovech seniorů a celkové vzdělávání a výchova veřejnosti. Vhodným místem k pořádání akcí či workshopů je právě Dům přírody Blaníku. Jak zdůrazňují Pešout a Vitek (2010), pobyt v přírodě ovlivňuje zejména u dětí, ale i dospělých jejich pozdější chování v přírodě, cílem by proto mělo být aktivní zapojení místních obyvatel do turistických aktivit bez poškozování přírodních hodnot.

Možnost návazného výzkumu spočívá například v zaměření se na možnost vytvoření destinační společnosti pro širší region Podblanicka, nejspíše vymezeném hranicemi Geoparku Kraj Blanických rytířů, kam by samozřejmě spadala i CHKO Blaník. Destinační společnost by měla pozitivní vliv na rozvoj území udržitelným způsobem pomocí cestovního ruchu.

Pomocí analýzy dostupných zdrojů a klíčových rozhovorů se podařilo identifikovat ekonomické a socio-kulturní dopady turismu na místní komunitu, využití výsledků tohoto monitoringu právě pro destinační společnost je v současnosti v takovém rozsahu neproveditelné z důvodu nedostatku času i zkušeností, proto je navrženo do budoucna k podrobnému šetření.

6 Seznam zdrojů

- [1] AOPK ČR (2017a): *Územní ochrana* [online] [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: <<http://www.ochranaprirody.cz/uzemni-ochrana>>.
- [2] AOPK ČR (2017b): *Regionální pracoviště* [online] [cit. 2017-07-04]. Dostupné z: <<http://www.ochranaprirody.cz/regionalni-pracoviste>>.
- [3] AOPK ČR (2017c): *Správa CHKO Blaník* [online] [cit. 2017-07-10]. Dostupné z: <<http://blanik.ochranaprirody.cz>>.
- [4] AOPK ČR (2017d): *PR Podlesí* [online] [cit. 2017-07-10]. Dostupné z: <<http://blanik.ochranaprirody.cz/cinnost-spravy/ochrana-prirody/pr-podlesi>>.
- [5] AOPK ČR (2017e): *PP Rybník Louňov* [online] [cit. 2017-07-10]. Dostupné z: <<http://blanik.ochranaprirody.cz/cinnost-spravy/ochrana-prirody/pp-rybnik-lounov>>.
- [6] AOPK ČR (2017f): *Geoparky* [online] [cit. 2017-07-06]. Dostupné z: <<http://www.ochranaprirody.cz/obecna-ochrana-prirody-a-krajiny/neziva-priroda/geoparky>>.
- [7] Asociace regionálních značek (2018a): *Kraj Blanických rytířů regionální produkt®* [online] [cit. 2018-02-02]. Dostupné z: <<http://www.regionalni-znacky.cz/kraj-blanickych-rytiru>>.
- [8] Asociace regionálních značek (2018b): *Výrobky z textilu* [online] [cit. 2018-02-02]. Dostupné z: <<http://www.regionalni-znacky.cz/kraj-blanickych-rytiru/cs/certifikovane-produkty/detail/1515/vyrobky-z-textilu>>.
- [9] BĂLTĂREȚU, Andreea (2011). Methods of Monitoring the Visitors inside the Natural Protected Areas. *Cactus Tourism Journal* [online]. 2(2), s. 39-43 [cit. 2017-07-28]. ISSN 2247-3297. Dostupné z: <<http://www.cactus-journal-of-tourism.ase.ro/Pdf/vol4/5%20Baltaretu%20Andreea.pdf>>.
- [10] BLÁHA, Petr (2010). Výsledky monitorování a jejich využití v praxi - Liberecký kraj. *Ochrana přírody*. Zvláštní číslo "Cestovní ruch a chráněná území", s. 31-32. ISSN: 1210-258X.
- [11] BOHUŇKOVÁ, Veronika (2015). Eroze vyvolaná nadměrnou návštěvností pískovcových skalních měst - PP Tiské stěny. *Ochrana přírody*. 70(1), s. 40-41. ISSN: 1210-258X.

- [12] BUCKLEY, Ralf (2010). *Conservation Tourism*. Wallingford, UK: CAB International.
- [13] BUREŠ, Stanislav et al. (2000). Jeseníky. *Sylvia* [online]. Zvláštní číslo "Aktuální problémy ochrany ptáků a jejich prostředí v ČR", s. 31-34 [cit. 2017-10-03]. ISSN: 1803-6791. Dostupné z: <http://www.cso.cz/wpimages/other/sylvia36_1_8Bures.pdf>.
- [14] BUTLER, J. (1990): *A Protected Areas Vision for Canada*. Ottawa: Canadian Environmental Advisory Council. 88 s.
- [15] CAMPBELL, Michael (2006): Monitoring Trail Use with Digital Still Cameras: Strengths, Limitations and Proposed Resolutions. In: *Proceedings of the Third International Conference on Monitoring and Management of Visitor Flows in Recreational and Protected Areas*. Švýcarsko: University of Applied Sciences Rapperswil, s. 317-321. ISBN 3-033-00935-2. Dostupné také z: <<http://www.wsl.ch/mmv-3>>.
- [16] ČERVENKA, Milan (2017). Návštěvnické centrum Dům přírody Blaníku. In: *Výroční zpráva 2016 Českého svazu ochránců přírody Vlašim*. Vlašim: ČSOP Vlašim, s. 26-27. ISBN 978-80-87964-13-2.
- [17] Česká geologická služba (2007): *Moldanubikum* [online] [cit. 2017-07-10]. Dostupné z: <<http://www.geology.cz/aplikace/encyklopedie/term.pl?moldanubikum>>.
- [18] ČSOP Vlašim (2017). *Výroční zpráva 2016 Českého svazu ochránců přírody Vlašim*. Vlašim: Podblanické ekocentrum, 44 s. ISBN 978-80-87964-13-2.
- [19] DUIM, René van der a Janine CAALDERS (2002): *Biodiversity and Tourism*. In: *Annals of Tourism Research*. **29**(3), s. 743-761.
- [20] DVOŘÁK, Jan (2017). Národní parky Šumava a Bavorský les spolupracují při ochraně tetřeva hlušce. In: *Prachatický deník.cz* [online] [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <https://prachaticky.denik.cz/zpravy_region/narodni-parky-sumava-a-bavorsky-les-spolupracuji-pri-ochrane-tetrevu-hlusce-20171107.html>.
- [21] EAGLES, P. F. J. et al. (2002). Sustainable Tourism in Protected Areas: Guidelines for Planning and Management. In: *IUCN - The International Union for Conservation of Nature* [online] [cit. 2017-07-27]. Dostupné také z: <http://cmsdata.iucn.org/downloads/pag_008.pdf>.
- [22] Enviweb (2014): *Socioekonomický monitoring dokládá: statut chráněného území a vybavení v Národním parku Bavorský les má velký podíl na spokojenosti*

- návštěvníků* [online] [cit. 2018-03-09]. Dostupné z: <<http://www.enviweb.cz/101439>>.
- [23] Evropská komise (2007): *Cultural and Sporting Events: An opportunity for Developing Tourist Destination and the Tourist Industry* [online] [cit. 2017-09-08]. Dostupné z: <<https://www.scribd.com/document/124680053/Cultural-and-Sporting-Events>>.
- [24] FIŠER, Bohumil a Jaroslav OBERMAJER (2016). Chráněná krajinná oblast Brdy. *Ochrana přírody*. **71**(1), s. 2-7. ISSN: 1210-258X.
- [25] FLOUSEK, Jiří a Josef HARČARIK (2009). Sjezdové lyžování a ochrana přírody. *Ochrana přírody* [online]. **64**(6), [cit. 2018-02-26]. ISSN: 1210-258X. Dostupné z: <<http://www.casopis.ochranaprirody.cz/pece-o-prirodu-a-krajinu/sjezdove-lyzovani-a-ochrana-prirody>>.
- [26] GALVIN, Lucy et al. (2012). Practical, Profitable, Protected: A Starter Guide to Sustainable Tourism in Protected Areas. In: *ECEAT, European Centre for Ecological and Agricultural Tourism* [online] [cit. 2017-07-27]. Dostupné také z: <<http://www.eceat.org/images/Practical,%20profitable,%20protected%204%20MB.pdf>>.
- [27] Geopark Kraj Blanických rytířů (2013). *Blanická brázda*. Vlašim: ČSOP Vlašim.
- [28] Geopark Kraj Blanických rytířů (2017a): *Příběh geoparku* [online] [cit. 2017-07-10]. Dostupné z: <<http://www.geopark-kbr.cz/cs/15-pribeh-geoparku>>.
- [29] Geopark Kraj Blanických rytířů (2017b): *Velký Blaník* [online] [cit. 2017-07-10]. Dostupné z: <<http://vylety.blanik.net/cs/288-velky-blanik>>.
- [30] Geopark Kraj Blanických rytířů (2017c): *Malý Blaník* [online] [cit. 2017-07-10]. Dostupné z: <<http://vylety.blanik.net/cs/290-maly-blanik>>.
- [31] Geopark Kraj Blanických rytířů (2017d): *Blanická brázda* [online] [cit. 2017-07-10]. Dostupné z: <<http://www.geopark-kbr.cz/cs/12-blanicka-brazda>>.
- [32] Geopark Kraj Blanických rytířů (2017e): *O geoparku* [online] [cit. 2017-07-14]. Dostupné z: <<http://www.geopark-kbr.cz/cs/995-o-geoparku>>.
- [33] Geopark Kraj Blanických rytířů (2017f): *Hranice geoparku* [online] [cit. 2018-01-11]. Dostupné z: <<http://www.geopark-kbr.cz/cs/hranice-geoparku>>.
- [34] Geopark Kraj Blanických rytířů (2017g): *Průvodcovské služby* [online] [cit. 2017-12-05]. Dostupné z: <<http://sluzby.blanik.net/cs/13-pruvodcovske-sluzby>>.

- [35] Geopark Kraj Blanických rytířů (2018): *Farní muzeum v Kondraci* [online] [cit. 2018-02-02]. Dostupné z: <<http://vylety.blanik.net/cs/285-farni-muzeum-v-kondraci>>.
- [36] HÁJKOVÁ, Hana (2013). 3P aneb prožitek z příběhu přírody. In: *Dobrá praxe v udržitelnosti cestovního ruchu: Recenzovaný sborník 3. ročníku konference s mezinárodní účastí*. Hradec Králové: Gaudeamus, s. 6-17. ISBN 978-80-7435-241-6.
- [37] HANEL, Lubomír a Radovan CÁDER (2016). Chráněná krajinná oblast Blaník jako příklad asociativní krajiny. *Ochrana přírody*. **71**(6), s. 2-5. ISSN: 1210-258X.
- [38] Hessisches Ministerium für Umwelt, Klimaschutz, Landwirtschaft und Verbraucherschutz (2018): *Landschaftsschutzgebiete* [online] [cit. 2018-02-27]. Dostupné z: <<https://umwelt.hessen.de/umwelt-natur/naturschutz/schutzgebiete/landschaftsschutzgebiete>>.
- [39] HOLEŠINSKÁ, Andrea (2007). *Destinační management aneb Jak řídit turistickou destinaci*. Brno: Masarykova univerzita, 90 s. ISBN 978-80-210-4500.
- [40] HOLEŠINSKÁ, Andrea (2011). *Destinační management jako nástroj regionální politiky cestovního ruchu*. Brno: Masarykova univerzita, 152 s. ISBN 978-80-210-5847-7.
- [41] HRADSKÁ, Vladka (2004). Vodáctví Šumavě neprospívá. *Šumava* [online]. **45**(2), s. 16-18 [cit. 2017-10-03]. ISSN: 0862-5160. Dostupné z: <<http://www.npsumava.cz/storage/4lstr16.pdf>>.
- [42] HUŠEK, Jiří (2008). Horolezectví - hledání rovnováhy s přírodou. *Ochrana přírody* [online]. **63**(3)[cit. 2017-10-02]. ISSN: 1210-258X. Dostupné z: <<http://www.casopis.ochranaprirody.cz/zamereno-na-verejnost/horolezectvi>>.
- [43] HUŠEK, Jiří a Ondřej VÍTEK (2010). Jak na rekreaci a sport z pozice orgánu ochrany přírody a krajiny. *Ochrana přírody*. Zvláštní číslo "Cestovní ruch a chráněná území", s. 15-18. ISSN: 1210-258X.
- [44] INDROVÁ, Jarmila (2010). Cestovní ruch - důležitá součást ekonomiky a významný faktor rozvoje destinací. *Ochrana přírody*. Zvláštní číslo "Cestovní ruch a chráněná území", s. 3-6. ISSN: 1210-258X.
- [45] JANOŠEC, Pavel a Silvie HAVELKOVÁ (2002). Těžba vltavínů. In: *Radiožurnál* [online] [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/publ_izurnal/_zprava/45228>.

- [46] JENŠÍKOVÁ, Alena (2017). Starostka obce Kamberk. Ústní sdělení. Kamberk, 16. 11. 2017.
- [47] JIRÁSEK, Alois (2008). *Staré pověsti české*. Praha: Ottovo nakladatelství, 311 s. ISBN 978-80-7360-662-6.
- [48] KALA, Luboš a Tomáš SALOV (2010). Výsledky monitorování a jejich využití v praxi - České Švýcarsko. *Ochrana přírody*. Zvláštní číslo "Cestovní ruch a chráněná území", s. 34-37. ISSN: 1210-258X.
- [49] KELLNER, Zdeněk (2015). Z Blaníku sjel sv. Václav potichu jako myška. Bez víření bubnů. In: *Benešovský deník.cz* [online] [cit. 2018-02-02]. Dostupné z: <https://benesovsky.denik.cz/kultura_region/z-blaniku-sjel-sv-vaclav-potichu-jako-myska-bez-vireni-bubnu-20150926.html>.
- [50] KLAUDYS, Martin (2017). Pracovník Správy CHKO Blaník. Ústní sdělení. Louňovice pod Blaníkem, 13. 11. 2017.
- [51] KLAUDYS, Martin (2018). Pracovník Správy CHKO Blaník. Osobní emailová komunikace, 2. 2. 2018.
- [52] Komisja Ochrony Przyrody (2018): *Polskie Parki Krajobrazowe* [online] [cit. 2018-02-27]. Dostupné z: <http://www.pttkhts.hg.pl/kop/parki-krajobrazowe/parki_krajobrazowe.html>.
- [53] KOS, Jan (2010). Výsledky monitorování a jejich využití v praxi - Národní park Podyjí. *Ochrana přírody*. Zvláštní číslo "Cestovní ruch a chráněná území", s. 33. ISSN: 1210-258X.
- [54] KOTÁSKOVÁ, Pavla a Petr HRŮZA (2009). Význam účelových staveb na turistických a cykloturistických trasách. In: *Dobrá praxe v udržitelnosti cestovního ruchu: Recenzovaný sborník 1. ročníku konference s mezinárodní účastí*. Hradec Králové: Gaudeamus, s. 12-18. ISBN 978-80-7041-923-6.
- [55] KOVAŘÍK, Václav a Pavel PEŠOUT (2000). *100 let ochrany přírody a krajiny na Podblanicku*. Vlašim: ČSOP Vlašim a Muzeum okresu Benešov, 179 s. ISBN 80-86327-08-6.
- [56] KRÄMER, A. a H.-P. THAMM (2006): Application of a Remote Controlled Ultralight Air Vehicle (UAV) for Park Management and Visitor Monitoring. In: *Proceedings of the Third International Conference on Monitoring and Management of Visitor Flows in Recreational and Protected Areas*. Švýcarsko: University of Applied Sciences Rapperswil, s. 329-330. ISBN 3-033-00935-2. Dostupné také z: <<http://www.wsl.ch/mmv-3>>.

- [57] KRPÁLKOVÁ, Michaela (2012). Srovnání ochrany přírody a krajiny v území CHKO a Národních parků v České a Rakouské republice. *Regionální rozvoj mezi teorií a praxí* [online]. Mimořádné číslo [cit. 2018-02-27]. ISSN 1805-3246. Dostupné z: <http://www.regionálnírozvoj.eu/sites/regionálnírozvoj.eu/files/10_krpalkova_srovnani_prirody_a_krajiny_v_cr_a_rakousku.pdf>.
- [58] KŘÍŽOVÁ, Ivana (2017). Blanický cyklorytíř 2017. In: *Mikroregion Blaník* [online] [cit. 2018-02-02]. Dostupné z: <<http://www.mikroregionblanik.cz/clanek/view.php?clanek=28>>.
- [59] KUBÍNOVÁ, Magda et al. (2017). *Zpracování průzkumu návštěvnosti na vybraných lokalitách CHKO Blaník: Výroční zpráva za rok 2016*. Dolany: Monitoring návštěvnosti s. r. o., 54 str.
- [60] KUČEROVÁ, Růžena (2017). Starostka obce Louňovice pod Blaníkem. Ústní sdělení. Louňovice pod Blaníkem, 1. 11. 2017.
- [61] KUDY Z NUDY (2018). *Muzeum venkova Kamberk* [online] [cit. 2018-02-02]. Dostupné z: <<http://www.kudyznudy.cz/aktivity-a-akce/aktivity/muzeum-venkova-kamberk.aspx>>.
- [62] LEUNG, Yu-Fai et al. (2015). Tourism and Visitor Management in Protected Areas: Guidelines for sustainability. In: *IUCN - The International Union for Conservation of Nature* [online] [cit. 2017-08-03]. Dostupné z: <https://iucn.oscar.ncsu.edu/mediawiki/images/3/3a/Sustainable_Tourism_BPG_Full_Review_Copy_for_WPC14_v2.pdf>.
- [63] LEXER, W. et al. (2006). Participatory Processes and Participatory Research - A Tool for Conflict Identification and Development of Management Decisions. In: *Siegrist, D. et al. (eds): Exploring the Nature of Management*. Proceedings of the Third International Conference on Monitoring and Management of Visitor Flows in Recreational and Protected Areas. Švýcarsko: University of Applied Sciences Rapperswil, s. 261-263. ISBN 3-033-00935-2. Dostupné také z: <<http://www.wsl.ch/mmv-3>>.
- [64] LOŽEK, Vojen et al. (2005). Střední Čechy. In: *Mackovčín P. a Sedláček M. (eds.): Chráněná území ČR, svazek XIII*. Praha: AOPK ČR a EkoCentrum Brno, 904 s. ISBN 80-86064-87-5.

- [65] MATHIESON, Alister a Geoffrey WALL (1982). *Tourism: Economic, Physical and Social Impacts*. London: Longman.
- [66] MATOUŠEK, František (2017). Majitel hospody U Matoušků. Ústní sdělení. Kondrac, 7. 11. 2017.
- [67] MATUŠKA, Miroslav (2017). Starosta obce Kondrac. Ústní sdělení. Kondrac, 13. 11. 2017.
- [68] MELVILLE, Simon a Juha RUOHONEN (2004): The development of a remote-download system for visitor counting. Visitor monitoring methods. In: *Proceedings of the Second International Conference on Monitoring and Management of Visitor Flows in Recreational and Protected Areas*. Finsko: Rovaniemi, s. 34-44. ISBN 951-40-1930-X. Dostupné také z <<http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2004/mwp002.htm>>.
- [69] MILLER, Anna et al. (2012). Community-based Monitoring of Tourism Resources as a Tool for Supporting the Convention on Biological Diversity Targets: A Preliminary Global Assessment. *PARKS: The International Journal of Protected Areas and Conservation* [online] **18**(2), s. 121-132 [cit. 2017-07-28]. ISSN 0960-233X. Dostupné z: <<http://parksjournal.com/wp-content/uploads/2012/12/PARKS-18.2-Miller-et-al.pdf>>.
- [70] Ministerstvo životného prostredia SR (2018): *Prehľad chránených území* [online] [cit. 2018-02-27]. Dostupné z: <<http://www.sopsr.sk/web/?cl=114>>.
- [71] Ministerstvo životního prostředí ČR (2017): *Chráněné krajinné oblasti* [online] [cit. 2017-07-04]. Dostupné z: <https://www.mzp.cz/cz/chranene_krajinne_oblasti>.
- [72] Nadace Partnerství (2018): *Monitoring návštěvnosti Chráněných krajinných oblastí v ČR – CHKO Blaník*. [online] [cit. 2018-02-07]. Dostupné z: <[http://www.scitace.cz/Reference/Monitoring-navstevnosti-Chranenych-krajinnych-\(3\).aspx](http://www.scitace.cz/Reference/Monitoring-navstevnosti-Chranenych-krajinnych-(3).aspx)>.
- [73] PALATKOVÁ, Monika (2006). Prolínání destinací a destinační partnerství. In: *Ministerstvo pro místní rozvoj ČR* [online] [cit. 2017-09-02]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/getmedia/3869c784-9a21-41d7-aa4e-3ae736eccbe4/GetFile7_3.pdf>.
- [74] PÁSKOVÁ, Martina (2014). *Udržitelnost cestovního ruchu*. 3. přeprac. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-329-1.

- [75] PÁSKOVÁ, Martina a Josef ZELENKA (2010). Udržitelnost cestovního ruchu a ochrana přírody a krajiny v České republice. *Ochrana přírody*. Zvláštní číslo "Cestovní ruch a chráněná území", s. 19-22. ISSN: 1210-258X.
- [76] PATZELT, Zdeněk (2010a). Poplatky a chráněná území. *Ochrana přírody*. Zvláštní číslo "Cestovní ruch a chráněná území", s. 23-25. ISSN: 1210-258X.
- [77] PATZELT, Zdeněk (2010b). Význam monitorování cestovního ruchu. *Ochrana přírody*. Zvláštní číslo "Cestovní ruch a chráněná území", s. 29-30. ISSN: 1210-258X.
- [78] PEŠOUT, Pavel (2014). 150 let od narození Luboše Jeřábka. *Ochrana přírody*. 69(5), s. 44-45. ISSN: 1210-258X.
- [79] PEŠOUT, Pavel a Ondřej VÍTEK (2010). Význam cestovního ruchu pro ochranu přírody: příležitost nebo hrozba? *Ochrana přírody*. Zvláštní číslo "Cestovní ruch a chráněná území", s. 12-14. ISSN: 1210-258X.
- [80] PEŠOUT, Pavel et al. (2012). Budou domy přírody v ČR? *Ochrana přírody*. 67(1), s. 22-25. ISSN: 1210-258X.
- [81] PEŠOUT, Pavel et al. (2015). Návštěvnická infrastruktura chráněných území. In: *Dobrá praxe v udržitelnosti cestovního ruchu: Recenzovaný sborník 5. ročníku konference s mezinárodní účastí*. Hradec Králové: Gaudeamus, s. 48-53. ISBN 978-80-7435-537-0.
- [82] Pracovnice Domu přírody Blaníku (2017). Ústní sdělení. Kondrac, 17. 11. 2017.
- [83] Pracovnice rozhledny (2017). Ústní sdělení. Louňovice pod Blaníkem, 17. 11. 2017.
- [84] PROCHÁZKA, Petr (2017). Majitel FarmaParku Blaník. Ústní sdělení. Ostrov, 7. 11. 2017.
- [85] RAJLIHOVÁ, Eva (2014). Pytláků v Česku neubývá, nelegální lov má i ekonomické dopady. In: *iRozhlas* [online] [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <<https://www.irozhlas.cz/node/5928575>>.
- [86] RŮŽIČKA, Tomáš (2012). Naučme se dělat naučné stezky. *Ochrana přírody*. 67(3), s. 24-25. ISSN: 1210-258X.
- [87] RITCHIE, J. R. Brent a Geoffrey I. CROUCH (2003). *The competitive destination: a sustainable tourism perspective*. Wallingford: CABI Publishings.
- [88] Seznam.cz (2018). Turistická mapa – CHKO Blaník. Mapy.cz [online] [cit. 2018-02-07]. Dostupné z: <<https://mapy.cz/turisticka?x=14.8659279&y=49.6419642&z=14&source=area&iid=1>>

- [89] Správa CHKO Blaník (2000). *Chráněná krajinná oblast Blaník*. Louňovice pod Blaníkem: Správa chráněných krajinných oblastí České republiky.
- [90] Správa CHKO Blaník (2007). *Plán péče o Chráněnou krajinnou oblast Blaník na období 2008-2017*. Louňovice pod Blaníkem: Správa CHKO Blaník, 31 s.
- [91] Správa CHKO Blaník (2017). *Plán péče o Chráněnou krajinnou oblast Blaník na období 2018-2027*. Louňovice pod Blaníkem: Správa CHKO Blaník, 37 s.
- [92] SUCHÝ, J. et al. (2006): *Sledování procesu změn vyvolaných cestovním ruchem na životní prostředí v CHKO Český ráj*. Závěrečná zpráva projektu Vav/610/8/00 pro MŽP.
- [93] SVOBODOVÁ, Nikola (2014). *Percepce turistických destinací Špindlerův Mlýn a Rokytnice nad Jizerou rezidenty*. Praha. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Přírodovědecká fakulta [online] [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <<https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/120169151>>
- [94] ŠAUER, Martin et al. (2015). *Cestovní ruch: Učební text*. Brno: Masarykova univerzita, 477 s.
- [95] ŠTURSA, Jan (1995): *How to Evaluate the Impacts of Tourism on the Mountain Environment. A Case of the Krkonoše Mountains National Park the Czech Republic*. World Conference on Sustainable Tourism, Lanzarote.
- [96] TROUSIL, Michal a Veronika JAŠÍKOVÁ (2015). *Úvod do tvorby odborných prací*. Hradec Králové: Gaudeamus. 240 s. ISBN 978-80-7435-542-4.
- [97] URBAN, Jan (2017). Učitel na ZŠ Divišov. Ústní sdělení. ZŠ Divišov, 2. 11. 2017.
- [98] UNWTO (2007). *A Practical Guide to Tourism Destination Management*. Madrid: World Tourism Organization, 150 s. ISBN 978-92-844-1243-3.
- [99] VÍTEK, Ondřej a Pavel PEŠOUT (2010). Význam cestovního ruchu pro ochranu přírody - příležitost nebo hrozba? *Ochrana přírody*. Zvláštní číslo "Cestovní ruch a chráněná území", s. 12-14. ISSN: 1210-258X.
- [100] VONDRÁKOVÁ, Renata et al. (2014). Strategie komunitně vedeného místního rozvoje pro území MAS Blaník. In: *MAS Blaník* [online] [cit. 2017-12-05]. Dostupné z: <<http://masblanik.cz/old/Portals/8/ostatni%20dokumenty/Strategie%20komunitně%20vedeného%20místního%20rozvoje%20pro%20území%20MAS%20Blaník.pdf>>.
- [101] WHITELAW, Graham et al. (2003). Establishing the Canadian Community Monitoring Network. In: *Environmental Monitoring and Assessment*. 88(1), str. 409–418.

- [102] Zákon č. 114/1992 o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů*. 19. 2. 1992.
- [103] ZELENKA, Josef (2007). *Návrh nástrojů, opatření a systémových změn pro směřování k udržitelnosti cestovního ruchu v přírodně a krajinně cenných územích České republiky - metodická příručka*. Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR, 93 s.
- [104] ZELENKA, Josef a Martina PÁSKOVÁ (2012). *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Kompletně přeprac. a dopl. 2. vyd. Praha: Linde Praha, 768 s. ISBN 978-80-7201-880-2.
- [105] ZELENKA, Josef et al (2013). *Udržitelný cestovní ruch: management cestovního ruchu v chráněných územích*. Hradec Králové: Gaudeamus, 327 s. ISBN 978-80-7435-244-7.

7 Přílohy

7.1 Seznam použitých zkratk

OPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
CR	cestovní ruch
ČSOP	Český svaz ochránců přírody
DMO	organizace destinačního managementu; destinační společnost
CHKO	chráněná krajinná oblast
KBR	Kraj Blanických rytířů
MAS	Místní akční skupina
NP	národní park
NPP	národní přírodní památka
NPR	národní přírodní rezervace
PP	přírodní památka
PPP	Public Private Partnership
PR	přírodní rezervace
UNWTO	World Tourism Organization, Světová organizace cestovního ruchu pod záštitou UNESCO
ZCHÚ	zvláště chráněné území
ZO ČSOP	základní organizace ČSOP

7.2 Seznam obrázků

Obrázek 1: Propojení monitoringu a managementu ZCHÚ	16
Obrázek 2: Mapa CHKO Blaník	32
Obrázek 3: Blanická brázda.....	35
Obrázek 4: Krajinový pokryv CHKO Blaník	37
Obrázek 5: Mapa Geoparku Kraj Blanických rytířů	42
Obrázek 6: Správní hranice Geoparku Kraj Blanických rytířů	42
Obrázek 7: Zóny ochrany přírody v CHKO Blaník	49
Obrázek 8: Dům přírody Blaníku	50
Obrázek 9: Umístění tepelného senzoru a ústředny zařízení.....	52
Obrázek 10: Umístění tepelného senzoru a ústředny zařízení.....	52
Obrázek 11: Vznik paralelních stezek - vpravo oficiální červená turistická trasa, vlevo cesta vyšlapaná návštěvníky	54
Obrázek 12: Nejasné značení a následný vznik paralelní cesty. V levé části je vidět vyšlapaná stezka, po níž se návštěvníci vydávají, ve skutečnosti trasa pokračuje dále za červenou šipku (pravá část obrázku) směrem k asfaltové cestě a zahne doleva za cca 20m	54
Obrázek 13: Paralelní cesta vyjetá cyklisty.....	55
Obrázek 14: Cyklisté jedoucí přes zákaz po červené turistické trase na rozhlednu, na fotce zachyceni již po sesednutí z důvodu prudkého stoupání a náročnějšího terénu.	56
Obrázek 15: Odpadky v PR Blaník	56
Obrázek 16: Odpadky v PR Blaník	57
Obrázek 17: Absence odpadkových košů je zjevná zejména u piknikových stolů	57
Obrázek 18: Teorie a praxe ohledně rozdělávání ohňů v PR Velký Blaník.....	58
Obrázek 19: Teorie a praxe ohledně rozdělávání ohňů v PR Velký Blaník.....	58
Obrázek 20: Vpravo oficiální turistická trasa, vlevo paralelní (pohodlnější) cesta vyšlapaná turisty	59
Obrázek 21: Ohniště v zóně zákazu	60
Obrázek 22: Pasování na cyklorytíře v rámci akce Blanický cyklorytíř	63
Obrázek 23: Svatováclavské slavnosti v Louňovicích pod Blaníkem.....	64
Obrázek 24: Farní muzeum Kondrac	65
Obrázek 25: Muzeum venkova Kamberk.....	66

Obrázek 26: Blaničtí rytíři vyrábění paní Ludmilou Kučerovou s certifikací Kraj Blanických rytířů regionální produkt®.....	67
Obrázek 27: Klíčové úseky pro realizaci poznatků vzešlých z monitoringu na území CHKO Blaník	69
Obrázek 28: Informační panel na parkovišti u Domu přírody Blaníku.....	IX
Obrázek 29: Venkovní geologická expozice před Domem přírody Blaníku.....	IX
Obrázek 30: 3D model Blanické brázdy v Domě přírody Blaníku	X
Obrázek 31: Kamenná socha blanického rytíře v PR Velký Blaník	X
Obrázek 32: Veřejová skála, z níž mají podle legendy vyjet blaničtí rytíři	XI
Obrázek 33: Tzv. kamenné moře v PR Velký Blaník	XII
Obrázek 34: Tzv. kamenné moře v PR Velký Blaník	XII
Obrázek 35: Cesta mezi pozůstatky opevněného hradiště z 5. století před Kristem	XIII
Obrázek 36: Rozšiřující se eroze půdy	XIII
Obrázek 37: Zřícenina kaple sv. Máří Magdalény na Malém Blaníku	XIV
Obrázek 38: Smrk zvaný "Velký mnich" uprostřed zřícené kaple	XIV

7.3 Seznam tabulek

Tabulka 1: Sportovně-rekreační aktivity v ZCHÚ	5
Tabulka 2: Negativní environmentální dopady cestovního ruchu.....	12
Tabulka 3: Techniky monitoringu	19
Tabulka 4: Průběh šetření	45

7.4 Záznam rozhovoru s Ing. Martinem Klaudysem

1) Jaký je stav turismu v CHKO Blaník?

To najdete všechno v tom Plánu péče, teďka v tom novém to určitě je. Jsou tady dva sledovací profily, na Velkém a Malém Blaníku, který jsou každoročně vyhodnocovány. To je součást toho monitoringu. Velký Blaník má asi 40 000 ročně a Malý Blaník asi kolem 6-10 000 návštěvníků.

2) Je žádoucí rozvoj turismu v CHKO Blaník?

V tom plánu péče najdete právě i vyhodnocení s ohledem na nějaký dlouhodobější trend. Z hlediska ochrany přírody je třeba počítat s dopady na předmět ochrany toho daného území. Jestliže tady v CHKO máme předmětem ochrany kulturní krajinu, Velký a Malý Blaník, nějaké lesní biotopy, tak je potřeba sledovat ty dopady. V případě, že se nám objeví nějaká poškození, tak je potřeba nějak reagovat, hledat zpětnou vazbu.

3) Provádíte monitoring dopadů?

Monitoring se dělá v rámci běžné činnosti správy. To znamená, že v případě, že řešíme něco tady v lesním hospodaření na Blaníku, tak si samozřejmě kontrolujeme, jak ty návštěvníky, okolí cest, lesních vest, jestli nám tam nevjíždějí auta, jestli se nerozšiřují stezky, jestli tam lidi nerozdělávají oheň atd.

4) Využíváte nějak poznatky z toho monitoringu?

No určitě. Můžeme si srovnat ty věci v lesích s tím počtem návštěvníků. Ty poslední údaje, jak se blíží návštěvnost k těm 40 000, to je úplně jasný prostě, že to tam koreluje.

5) Zaznamenali jste tedy nějaké negativní dopady? V čem je největší problém?

Tak když tady máte nějaký ten turismus na Blaníku, tak to s sebou vždycky nese nějaké stopy, které jsou přímo úměrné počtu těch návštěvníků. To znamená, že když vám sem bude chodit 10 000 lidí ročně, tak tam budou 4 papírky a 1 ohniště. Když to bude 20 000, tak tam najdete 8 papírků a 2 ohniště. Teď je potřeba si to vyhodnocovat a stanovit si nějaký limit, kdy už je viditelný nějaký poškození - významný z hlediska předmětu

ochrany. Pak je potřeba to řešit ve spolupráci s obcí, provozovatelem rozhledny, lesním správcem atd.

Poškození se tedy samozřejmě objevují - jednak odpadky, jednak černý ohniště, nepovolený vjezdy (občas je někdo líný dojít k rozhledně tak si tam prostě vyjede). Nicméně jsou to všechno věci, které se dají řešit, tedy obvykle se řeší nějakým přestupkovým řízením. V tuto chvíli nemáme zaznamenáno významné poškození předmětu ochrany, který by ho přímo ohrožovalo. Těch 40 000 návštěvníků už je relativně dost, limit je odhadovaný na nějakých 50 000 ročně. Protože teď už při těch 40 000 jsou už občas vidět nějaké známky, vyšlapávané cestičky. Zcela určitě se stavem zhruba před 15 lety je jiné to, že v současném počtu chodí ti návštěvníci i tam, kam se za předchozího stavu nechodilo.

6) Návštěvnost tedy roste?

Určitě. V předchozím Plánu péče z roku 2008 je udáváno asi 25 000 návštěvníků ročně a v ještě předchozím asi 10 nebo 15 000. Roste to nahoru. Já předpokládám, že jsme se dostali na nějaký strop, že víc už by se těžko pojalo, už se to tak jako nasýtilo a teď se to tak nějak bude udržovat.

7) Jak je to s odpadky?

Z hlediska ochrany přírody je jasná koncepce toho, že když si někdo nese svačinu v batohu, tak si ten pytlík odnese zase s sebou. Takže koše tam nejsou zcela záměrně. Samozřejmě rozhledna nebo parkoviště - to je něco jiného. Tam kde je nějaká obslužnost, tam ten odpadkový koš má svůj smysl. Ale na stezkách v lese určitě ne. Ono to pak nese s sebou negativa, že koš je plnej, a než ho někdo vyveze...

8) A vandalismus?

To tu ani nemáme. Občas se něco objeví, ale nic velkého.

9) Jak ovlivnit chování návštěvníků? Vzděláváním?

Je stěžejní určit, co vlastně jim chceme sdělit a to jim říct. Drtivý většině turistů je jedno, že na té louce žije nějaký vzácný brouk, že je evropsky významnej nebo něco takovýho. Ale je potřeba vytáhnout nějakou zajímavost, něco výjimečného a tu jednu nosnou informaci jim předat. Pak to má smysl. Hlavu nemáme nafukovací a turisti jsou

leckdy bombardovaný různěma informacema z různých stran, tak je potřeba, aby tam byla jedna jasná nosná informace o tom, co si ten člověk má z toho území odnést.

10) Vnímáte i pozitivní dopady turismu v CHKO Blaník? Například finanční?

Co se týče nás jako státní organizace, tam ta zpětná vazba v podobě třeba financí určitě není. Ale na ten turismus je navázaný místní podnikatelský zázemí a samozřejmě ty peníze z turismu zůstávají tady v místě - v restauracích, nějakých službách, půjčovnách kol nebo nějaké místní ubytování, tak určitě je to lepší než když ty peníze "odjedou". A třeba u těch penzionů - rozhodně penzion je takový klasický příklad, kdy se dá místní objekt zrekonstruovat dobře na penzion, nemusí se pak hledat jiný využití např. v podobě skladovacího prostoru apod., nic co by tu stavbu zhyzdilo. Ten penzion přece jenom musí nějak vypadat, takže ten člověk má snahu řekněme i přiblížit tu stavbu místním podmínkám. Penzion prostě musí bejt hezkej.

Jednou z aktivit, kdy ta ochrana přírody jde naproti návštěvníkům, je třeba i Dům přírody Blaníku. Je to v podstatě tady informační bod. První účel je informační a pak, protože hlavní nápor turistů je tady od Louňovic, tak jednou z myšlenek bylo rozdělit, rozptýlit trochu ty návštěvníky, aby se věnovali i druhý straně toho kopce a nebyla ta stezka zatěžovaná jen z jedné strany.

11) Funguje podle vás spolupráce správy CHKO s obcemi a místními obyvateli?

Tak tam se musí spolupracovat. Bez toho to nejde. My máme tu rovinu sankční, dozorovou, z pozice orgánu státní správy. Druhá rovina je ta rovina kolegiální, kdy my můžeme být partnery nějakých projektů, které ty obce podnikají, nebo můžeme iniciovat vznik nějakých projektů.

12) Funguje tu destinační management?

Tím, že to naše zaměření je relativně úzký, tak sami ten destinační management v pravém slova smyslu neděláme, byť fungujeme jako manažeři toho území z hlediska ochrany přírody. To znamená, že my tam máme nějaký úkol, nějaký cíl, nějakou představu o tom, jak by se to území mělo vyvíjet z hlediska ochrany přírody. No a teď působíme na lesního hospodáře, na rybáře, na myslivce, na zemědělce, samosprávu, tak aby dohromady ta skládáčka dala to, že ten předmět ochrany bude fungovat dál. To v podstatě je destinační management, byť se to takhle nenazývá.

13) Spolupracujete taky s Geoparkem KBR? Je vznik geoparku pozitivní?

To jo, to funguje dobře. Že je tady geopark, to je dobře, to zcela určitě. Ale jde o to, že ČSOP Vlašim a my jsme dva různé střípky mozaiky. Tím, že jsou autonomní subjekt, nenavázaný na státní správu, tak zase mají jiný možnosti, ať už čerpání dotací nebo činností atd.

14) Jak funguje stráž přírody?

Stráž přírody máme, ale teďka je to teda ve stádiu přerodu, protože u tý stráže přírody jsou nové předpisy, takže ti strážci, kteří byli předtím, skončili a teď se škořej a nabírají noví. Do budoucna tady budou aktivně fungovat asi dva strážci. Jedním z oborů činnosti stráže přírody je vystupovat jako průvodci nebo jako "pochodující informační bod" pro turisty. To znamená, že by měli fungovat v tom území a tou svou přítomností by měli být i nápomocní, když třeba někdo zabloudí nebo chce vědět nějakou informaci.

15) Jak by se měl cestovní ruch v CHKO Blaník vyvíjet do budoucna?

No tak je tady řada věcí, který ještě nejsou dotaženy do konce, nebo příležitostí, který nejsou využity. A typicky je to třeba agroturistika. Je tady sice farma Ostrov, která ale je spíš zaměřená na firemní klientelu. Ale rozhodně by tady našlo uplatnění klasický ubytování na farmě, kam může ta rodina přijet, děti si tam pohrajou s kůzlata, jehňatama, jsou tam nějaký pokojíky v podkroví a ty lidi jsou na té farmě a okolo nich běží ten ruch. Protože tady sice nějaký soukromý farmy jsou, ale jsou zaměřeny čistě produkčně.

Akorát ten zemědělec prostě musí upravit celý chod té farmy tak, aby tam vměstnal ty návštěvníky. Samozřejmě pokud má na dvorku hnojiště a padá mu střecha nad hlavou, tak těžko tam udělá ubytování. Vyžaduje to prostě určitou kulturu a nějaký řád, ale na druhou stranu dneska z té agroturistiky je docela slušně zajištěný příjem. Ta poptávka je. I pro nás je to pozitivní - že se lidi víc dostanou do kraje, víc se můžou zajímat o to, jak to v té krajině funguje a ten zemědělec není zase úplně tlačenej do toho, aby musel všechno cpát do té produkce, když si rozloží ten příjem z více zdrojů.

Doposud se taky nenašel nikdo, kdo by tady udělal nějaký kemp. Jsou tady nějaký penziony, rekreační středisko ve Smršťově třeba, ale tábořiště v pravém slova smyslu nebo kemp tady prostě není. Ten by se tady hodil. Pokud sem někdo přijde s tím, že by si chtěl rozbalit stan, tak my v podstatě nemáme, co mu nabídnout.

7.5 Dodatečná fotodokumentace

Obrázek 28: Informační panel na parkovišti u Domu přírody Blaníku

Zdroj: Vlastní foto (2017)

Obrázek 29: Venkovní geologická expozice před Domem přírody Blaníku

Zdroj: Vlastní foto (2017)

Obrázek 30: 3D model Blanické brázdy v Domě přírody Blaníku

Zdroj: Vlastní foto (2017)

Obrázek 31: Kamenná socha blanického rytíře v PR Velký Blaník

Zdroj: Vlastní foto (2017)

Obrázek 32: Veřejová skála, z níž mají podle legendy vyjet blaničtí rytíři

Zdroj: Vlastní foto (2017)

Obrázek 33: Tzv. kamenné moře v PR Velký Blaník

Zdroj: Vlastní foto (2017)

Obrázek 34: Tzv. kamenné moře v PR Velký Blaník

Zdroj: Vlastní foto (2017)

Obrázek 35: Cesta mezi pozůstatky opevněného hradiště z 5. století před Kristem

Zdroj: Vlastní foto (2017)

Obrázek 36: Rozšiřující se eroze půdy

Zdroj: Vlastní foto (2017)

Obrázek 37: Zřícenina kaple sv. Máří Magdalény na Malém Blaníku

Zdroj: Vlastní foto (2017)

Obrázek 38: Smrk zvaný "Velký mnich" uprostřed zřícené kaple

Zdroj: Vlastní foto (2017)

7.6 Zadání bakalářské práce

Univerzita Hradec Králové
Fakulta informatiky a managementu
Akademický rok: 2017/2018

Studijní program: Ekonomika a management
Forma: Kombinovaná
Obor/komb.: Management cestovního ruchu - anglický jazyk
(mcr-k-a)

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
Vošvrdová Michaela	Český Šternberk 1, Český Šternberk	11600860

TÉMA ČESKY:

Využití monitorování dopadů turismu v destinačním managementu

TÉMA ANGLICKY:

Use of tourism impact monitoring in destination management

VEDOUcí PRÁCE:

prof. RNDr. Josef Zelenka, CSc. - KRCCR

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Cíl práce:

Zhodnocení využití monitorování dopadů turismu v destinačním managementu se zaměřením na CHKO Blaník.

Osnova práce:

1. Úvod
2. Cíl a metodika práce
3. Teoretická část
 - 3.1. Zvláště chráněná území v ČR
 - 3.2. Dopady turismu v chráněných územích
 - 3.3. Monitoring v chráněných územích
 - 3.4. Destinační management
4. Případová studie - CHKO Blaník
 - 4.1. Charakteristika území
 - 4.2. Průběh šetření
 - 4.2.1. Terénní výzkum a fotodokumentace
 - 4.2.2. Rozhovor se správou CHKO
 - 4.2.3. Rozhovory s obyvateli CHKO
 - 4.3. Výsledky šetření
 - 4.4. Shrnutí výsledků šetření
5. Závěr a doporučení
6. Seznam zdrojů
7. Přílohy

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

- ZELENKA, Josef a MARTINA PÁSKOVÁ (2012). Výkladový slovník cestovního ruchu. Kompletně přeprac. a dopl. 2. vyd. Praha: Linde Praha, 768 s. ISBN 978-80-7201-880-2.
- ZELENKA, Josef et al (2013). Udržitelný cestovní ruch: management cestovního ruchu v chráněných územích. Hradec Králové: Gaudeamus, 327 s. ISBN 978-80-7435-244-7.
- PÁSKOVÁ, Martina (2014). Udržitelnost cestovního ruchu. 3. přeprac. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-329-1.
- KOVAŘÍK, Václav a PEŠOUT, Pavel (2000). 100 let ochrany přírody a krajiny na Podblanicku. Vlašim: ČSOP Vlašim a Muzeum okresu Benešov, 179 s. ISBN 80-86327-08-6.
- LOŽEK, Vojen et al (2005). Střední Čechy. In: Mackovčín P. a Sedláček M. (eds.): Chráněná území ČR, svazek XIII. Praha: AOPK ČR a EkoCentrum Brno, 904 s. ISBN 80-86064-87-5.

Podpis studenta: Uo~
Podpis vedoucího práce: 45

Datum: 11.10.2017

Datum: 11.10.2017

(c) IS/STAG , Portál - Podklad kvalifikační práce , I1600860 , 21.03.2018 13:48